อนุสรณ์

งานฌาปนกิจศพ

นายวิทยา ชลวิจารณ์

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

จังหวัด พระนคร

วันที่ ๑๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๔

อนุสรณ์

งานฌาปนกิจศพ

นายวิทยา ชลวิจารณ์

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

จังหวัด พระนคร

วันอังคารที่ ๑๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๔

ขอบพระคุณ

เนื่องในงานฌาปนกิจศพนายวิทยา ชลวิจารณ์ ในวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๑๔ เจ้าภาพขอขอบพระคุณท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ ญาติและมิตรสหายที่รัก ที่ได้กรุณาให้เกียรติมาร่วมในงานครั้งนี้ทุกท่าน ในการจัดงานหากมีสิ่งบกพร่องประการใดแล้ว ทางเจ้าภาพขอประทานอภัยด้วย

ในการจัดพิมพ์หนังสือเพื่อเป็นอนุสรณ์แจกในงานนี้ ท่านเจ้าคุณพระปัญญานันทมุนี ได้กรุณาอนุญาตให้เจ้าภาพจัดพิมพ์บทความทางธรรมะของพระคุณท่าน เจ้าภาพขอนมัสการมาด้วยความสำนึกในพระคุณท่านอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้.

เจ้าภาพ

กรมโยธาเทศบาล

วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๑๔

เรื่องขออนุญาตพิมพ์คำเทศนาบางเรื่อง

นมัสการ ท่านเจ้าคุณพระปัญญานันทมุนี

ด้วยกระผมมีความประสงค์ใคร่ขออนุญาตนำคำเทศนาในหนังสือ "เตือนใจ" ของพระคุณเจ้า ซึ่งองค์การค้าของคุรุสภาได้จัดพิมพ์ขึ้น โดยกระผมจะเลือกพิมพ์เฉพาะบางเรื่องเพื่อแจกในงานฌาปนกิจ นายวิทยา ชลวิจารณ์ ซึ่งเป็นน้องชายของกระผม ในวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๑๔ นี้ จึงขอประทานนมัสการมาเพื่อโปรดอนุญาตด้วย จะเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(นายดำรง ชลวิจารณ์)
อธิบดีกรมโยธาเทศบาล

วัดชลประทานรังสฤษดิ์
ปากเกร็ด นนทบุรี

๒ ตุลาคม ๒๕๑๔

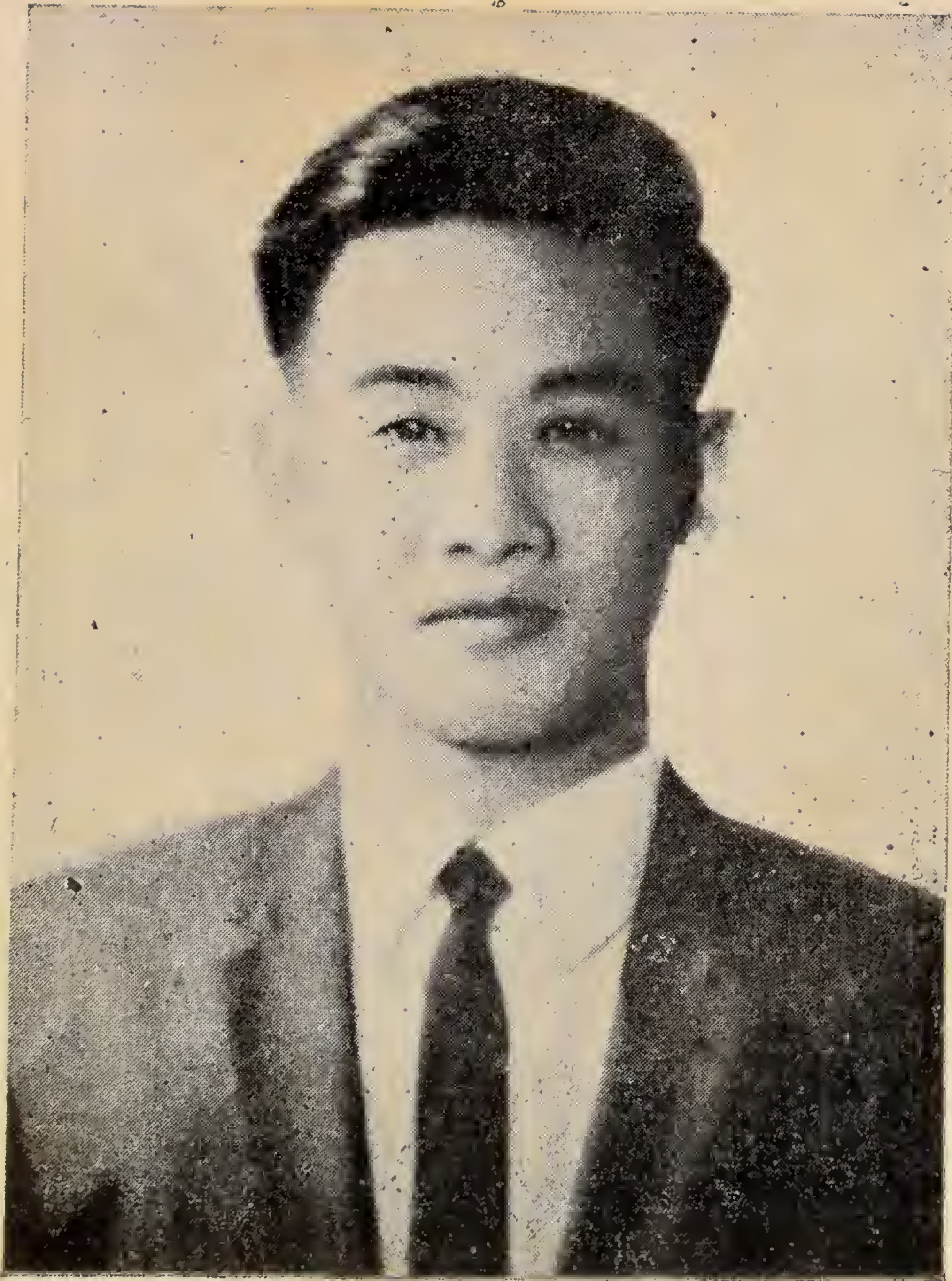
เรื่อง อนุญาตพิมพ์บทความทางธรรมะ

เจริญพร ท่านอธิบดี โปรดทราบ

ตามหนังสือลงวันที่ ๑ ตุลาคม ศกนี้ ขออนุญาตพิมพ์บทความทางธรรมะบางบทจากหนังสือเตือนใจ เพื่อพิมพ์แจกในงานศพนายวิทยา ชลวิจารณ์ นั้น ได้ทราบแล้ว

อาตมามีความยินดี อนุญาตให้พิมพ์ได้ตามประสงค์ ขออนุโมทนาในการที่ท่านอธิบดี ได้มีส่วนช่วยให้ธรรมะได้เข้าถึงคนอีกรายหนึ่ง ขอกุศลนั้นจงบังเกิดมีแก่ชาวโลกทั่วไปเทอญ

ขอเจริญพร

นายวิทยา ชลวิจารณ์

ชาตะ ๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗

มรณะ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๕

ประวัติย่อ

นายวิทยา ชลวิจารณ์

นายวิทยา ชลวิจารณ์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ที่อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ เป็นบุตรของขุนชำนิกสิการ (ฉัย ชลวิจารณ์) กับนางถม ชลวิจารณ์ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๙ คน คือ

๑. นางบุรีรัตน์ ชลวิจารณ์
๒. นางรัตนะ เทพบุตร
๓. น.ส. อนงค์รัตน์ ชลวิจารณ์
๔. นายวัฒนา ชลวิจารณ์ (ถึงแก่กรรม)
๕. น.ส. เบญมา ชลวิจารณ์
๖. นายวิทยา ชลวิจารณ์
๗. น.ส. กัญญารัตน์ ชลวิจารณ์
๘. น.ส. อัฏฐรัตน์ ชลวิจารณ์
๙. น.ส. นพรัตน์ ชลวิจารณ์

นายวิทยา ชลวิจารณ์ ได้รับการศึกษาจบชั้นมัธยมปีที่ ๖

จากโรงเรียนประจำจังหวัดนครสวรรค์ แล้วมาได้เข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนช่างกลปทุมวัน จังหวัดพระนคร หลังจากสำเร็จได้รับประกาศนียบัตรจากโรงเรียนช่างกลปทุมวันแล้ว ก็เข้าทำงานที่โรงงานกระสอบ กระทรวงการคลัง เริ่มทำหน้าที่ช่างประจำแผนกสาง (เครื่องสางปอ) และได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นมาจนเป็นหัวหน้าแผนกสาง

นายวิทยา ชลวิจารณ์ ได้ทำการสมรสกับ น.ส. ช่อทิพย์ นุ้ยทิม เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๙ และมีบุตรธิดารวม ๒ คน คือ

๑. ด.ช. อาริชย์ ชลวิจารณ์ "จิงโจ้"

๒. ด.ญ. วาริสา ชลวิจารณ์ "จุ๊บแจง)

ปัจจุบัน ด.ช. อาริชย์ อายุ ๔ ขวบ ๔ เดือน และ ด.ญ. วาริสา อายุของ ๒ ขวบ ๗ เดือน เมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ เจ้าหน้าที่โรงงานกระสอบประมาณ ๔๐ คน ได้ร่วมกันเดินทางไปจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อไปร่วมงานอุปสมบทเจ้าหน้าที่คนหนึ่งของโรงงานกระสอบ ในระหว่างการเดินทางได้เกิดอุบัติเหตุรถยนต์ชนกันที่บริเวณ อำเภอชะอำ จังหวัด

เพชรบุรี ทำให้นายวิทยา ชลวิจารณ์ ถึงแก่กรรม นางช่อทิพย์ ชลวิจารณ์ ได้รับบาดเจ็บสาหัส เจ้าหน้าที่โรงงานกระสอบที่ไปในขบวนก็ได้รับบาดเจ็บสาหัสอีก ๑ คน และได้รับบาดเจ็บเล็กๆ น้อยๆ อีกหลายคน นายวิทยา ชลวิจารณ์ ได้ถึงแก่กรรมโดยกระทันหัน ในขณะที่มีอายุเพียง ๓๘ ปี และชีวิตในหน้าการงานกำลังก้าวหน้า จึงย่อมนำความเศร้าโศกและความเสียดายอาลัยรักมาสู่ครอบครัว ญาติมิตร และบรรดาผู้ใกล้ชิดคุ้นเคยทั้งหลายเป็นอย่างยิ่ง.

คำไว้อาลัย

โศกอื่นใดไหนจะเท่า　เหมือนเศร้าโศก
ให้วิโยคในดวงใจ　กระไรหนา
"วิทยา" จากไป　ไม่กลับมา
หลั่งน้ำตาออกมา　แสนอาดูร
มัจจุราชไม่ปรานี　คร่าชีวิต
มาปองปลิดชีพไป　ให้ดับสูญ
ถึงคราวเคราะห์เกาะกาย　ไว้พอกพูน
สุดเกื้อกูลเขาจึงจาก　พรากเราไป
ขอให้ดวงวิญญาณ　อันสงบ
สู่ไตรภพแนวสว่าง　ทางผ่องใส
จงสถิตย์ในถิ่นที่　ศิวาลัย
ซึ่งนำไปสุคติ　พิภพพรหม
เหลือเอาไว้ซึ่งความดี　ที่ปรากฏ
เป็นแบบบทไว้วิเคราะห์　ให้เหมาะสม
ถึงตัวตายชื่อยังยืน　คนชื่นชม
จวบสิ้นลมเมื่อไร　จึงได้ลืม

จากประยุทธ สุทธะนันท์
หัวหน้าแผนก ทอ - สำเร็จรูป

ไว้อาลัยให้น้องชายคนเดียวของพี่

ตอนเช้าวันอาทิตย์ที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๑๔ เวลาประมาณ ๐๗.๐๐ น. ได้รับโทรศัพท์ทางไกลจากหัวหินว่า "อู๊ด" (นายวิทยา ชลวิจารณ์) ได้ประสบอุบัติเหตุรถยนต์ชนกันที่จังหวัดเพชรบุรี ขอให้รีบไปด่วนเพราะอาการสาหัสมาก ที่พอทราบข่าวก็ใจหายและไม่กล้าบอกความจริงให้แม่ทราบ กลัวแม่จะไม่สบาย เพราะแม่พึ่งหายป่วย ออกจากโรงพยาบาลหญิงมาอยู่บ้านได้ไม่กี่วัน แม่จะขอตามไปด้วย เราก็ไม่ยอมให้ไป เพราะเกรงว่าถ้าหาก อู๊ด บาดเจ็บและตายที่จังหวัดเพชรบุรีแล้ว แม่ไปด้วยคงจะเป็นลมและป่วยไปอีกคนหนึ่ง เราเลยบอกว่าจะตรงไปรับอู๊ดมารักษาตัวที่กรุงเทพ ฯ ถ้าหากไปกันมาก คนเจ็บก็จะนอนมาไม่ได้สะดวก แม่ก็เลยจำใจที่ต้องรอฟังข่าวอยู่ทางกรุงเทพ ฯ พี่รีบเดินทางไปยังจังหวัด เพชรบุรี พร้อมกับพี่ดำรง โดยที่วันนั้นเป็นวันอาทิตย์และเวลายังเช้ามาก พนัก-

งานขับรถไม่มี เลยต้องรบกวนให้คุณปวุฒิ หวังอาษา ช่วยทำหน้าที่ขับรถไปให้ ขณะที่เดินทางไปพี่ก็คิดภาวนาอยู่ในใจขออย่าให้จู๊ดเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตเลย และในขณะเดียวกันพี่ก็เตรียมทำจิตใจไว้เพื่อต้อนรับสถานการณ์ข้างหน้าต่อไป พอรถถึงโรงพยาบาลจังหวัดเพชรบุรีก็แวะเยี่ยม "กล้วย" (นางช่อทิพย์ ชลวิจารณ์) น้องสะใภ้ซึ่งได้รับบาดเจ็บเพราะประสบอุบัติเหตุพร้อมกับจู๊ด ทันทีที่รถจอดหน้าโรงพยาบาลจังหวัดเพชรบุรี ก็มีเจ้าหน้าที่ของโรงงานกระสอบ ซึ่งมาคอยดักรออยู่ก่อนแล้ว เข้ามาแจ้งให้เราทั้งสองทราบว่า จู๊ดตายเสียแล้ว และขอให้เราทั้งสองช่วยกันปิดข่าวอย่าบอกให้ "กล้วย" รู้ เพราะพวกเขาช่วยกันปิดข่าวเรื่องจู๊ดถึงแก่กรรม เพราะกลัวกล้วยจะช๊อค เนื่องจากกล้วยก็บาดเจ็บอยู่เหมือนกัน พี่ได้ฟังข่าวแล้วก็ใจหายยืนงงอยู่เป็นพักใหญ่ เมื่อตั้งสติได้ดีแล้ว จึงไปเยี่ยมกล้วยที่ห้องปฐมพยาบาล กล้วยบาดเจ็บสาหัสกระดูกเชิงกรานหัก เนื้อที่ขาแหว่งและช้ำ เป็นลมไปหลายพักแล้ว ยิ่งถ้าหากรู้ว่าจู๊ดตาย กล้วยคงช๊อคตายแน่ พี่เลยต้องช่วยกัน

ปีคข่าว เมื่อพบหน้ากล้วยพี่ก็ทำยิ้มแย้มแจ่มใสปลอบใจกล้วยว่าอู๊ดไม่เป็นอะไรมากนัก จะรีบไปรับอู๊ดจากอนามัยหัวหินเข้าไปรักษาตัวที่กรุงเทพ ฯ เมื่อเยี่ยมกล้วยแล้วรีบเดินทางไปทันที พอถึงอนามัยหัวหินก็รีบขึ้นไปดูศพอู๊ด พอเห็นศพอู๊ดนอนอยู่บนเตียงพยาบาลแล้วก็สะท้อนใจ ขณะที่พี่เอามือลูบศีรษะอู๊ดและจับหน้าอู๊ด พี่อยากจะร้องไห้เหลือเกิน แต่ไม่มีน้ำตาออกมา อู๊ดนอนหลับตาเหมือนกับนอนหลับและยังไม่ตาย แต่เมื่อพี่จับแขนจับตัว และดูแผลที่หน้าท้องแล้วก็รู้ว่าตายแน่ แผลที่หน้าท้องเหวอะหวะใหญ่เพราะถูกไม้แทง กะเพาะปัสสาวะแตกและมีเลือดขึ้น หลังจากนั้นพี่ก็ขอให้เจ้าหน้าที่ทางอนามัยช่วยจัดการเช็ดตัว เย็บแผลและเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวให้ใหม่ เพราะเครื่องแต่งกายที่แต่งมาฉีกขาดและมีเลือดติด ลูกน้องของอู๊ดเป็นคนที่ไปช่วยจัดหาซื้อเครื่องแต่งตัวสำเร็จรูปจากตลาดหัวหินชุดที่ดีที่สุดที่จะหาได้ เพราะต้องการที่จะนำศพกลับกรุงเทพ ฯ เพื่อให้ทันรดน้ำศพในวันนั้น พี่ก็วางไปจัดการหาซื้อโลงบรรจุศพ และหารถบรรทุกศพเข้ากรุงเทพ ฯ การหาซื้อ

โลงบรรจุศพก็แสนจะยาก เพราะไม่มีร้านขายเหมือนอย่างในกรุงเทพ ฯ รถบรรทุกศพก็หายาก เพราะเจ้าของรถโดยมากถือโชคลางไม่ยอมรับบรรทุก จะให้ค่าจ้างเท่าใดก็ไม่ยอม กว่าจะอ้อนวอนมาได้คันหนึ่งก็แสนจะยากเย็น พอจัดเรื่องโลงบรรจุศพ รถบรรทุกศพ และการแจ้งการตายเพื่อขอใบมรณะบัตรจากเทศบาลก็ร่วมเกือบบ่าย ๓ โมง พวกเราจึงได้รับรับประทานอาหารกลางวันกัน สงสารและขอบคุณ คุณบ่วุฒิ หวังอาษาอย่างมากที่ต้องเหนื่อย และลำบากกับเรา เพราะต้องขับรถไปโน่นไปนี่ตลอดเวลาไม่ได้หยุดพักเลย พึ่งจะได้หยุดพักตอนรับประทานอาหารกันนี่เอง รับประทานก็ต้องรับประทานกันอย่างรีบร้อน เพราะรถบรรทุกศพอู๊ดได้เดินทางไปล่วงหน้าก่อนแล้ว โดยมีลูกน้องของอู๊ด ๕–๖ คนช่วยคุมมา ลูกน้องของอู๊ดก็ดีเหลือเกิน อยู่คอยดูแลศพอู๊ด ตั้งแต่ประสบอุบัติเหตุ ช่วยเหลืองานต่าง ๆ จนกระทั่งนำศพกลับมาถึงกรุงเทพ ฯ ต้องขอขอบคุณทุก ๆ คนไว้ ณ ที่นี้ด้วย

พี่ไม่เคยคิดมาก่อนเลยว่า อู๊ดจะมาตาย ตอน อายุ ๓๘ ปี เมื่อตอนอู๊ดเล็ก ๆ หมอดูเคยทายไว้ว่า อู๊ดอายุจะสั้น แต่ถ้า

พิการแล้วก็จะมีอายุอยู่นาน อู๊ดเคยประสบอุบัติเหตุเครื่องจักรที่โรงงานกระสอบตัดนิ้วชี้ไปหนึ่งนิ้ว ฟ้าเลยคิดว่าคงจะแก้เคล็ดเรื่องอายุสั้นไปแล้ว แต่กลับมาตายเพราะอุบัติเหตุรถยนต์ชน สงสารลูกของอู๊ด "จิงโจ้" กับ "จุ๊บแจง" ต้องเป็นกำพร้าพ่อตั้งแต่ยังเล็ก ๆ อู๊ดเป็นคนรักครอบครัว และ "จิงโจ้" ลูกชายคนโตมาก เมื่อตายไปแล้วยังอุตส่าห์ไปเข้าฝันเพื่อนรักมากคนหนึ่งของอู๊ดฝากฝังลูกชาย พร้อมทั้งบอกเบอร์ล็อตเตอรี่ให้ เมื่อเพื่อนคนนั้นบอกว่า ไม่มีปัญญาเลี้ยงลูกชายให้เพราะไม่มีเงิน อู๊ดซ้อมเขาจนตกใจตื่น เจ็บไปหมดทั้งตัว เพื่อนคนนั้นได้มาเล่าให้ฟังก่อนมางานสวดพระอภิธรรมศพอู๊ด รู้สึกว่าวิญญาณอู๊ดคงยังเป็นห่วงลูกชายมาก กุ้งสงสารน้าอู๊ดจึงไปจุดธูป ณ ที่เก็บศพบอกว่า น้าอู๊ดไม่ต้องเป็นห่วงคุณพ่อคุณแม่ตลอดทั้งกุ้งรับที่จะเลี้ยงดูส่งเสียให้ "จิงโจ้" และ "จุ๊บแจง" ให้ได้รับความสุข และให้เรียนไปให้สูงที่สุดเท่าที่จะเรียนได้

อู๊ดเป็นคนขี้เหนียว ไม่มีพี่น้องหรือหลาน ๆ คนไหนได้เงินจากเขาง่าย ๆ ก่อนแต่งงานพวกหลานขอสตางค์ อู๊ดให้

อย่างมากก็เพียง ๕๐ สตางค์ กว่าจะได้สตางค์อู๊ด หลานก็ต้องกอดคอรัดคอน้าอู๊ดไว้ไม่ยอมลง จนกว่าน้าอู๊ดจะจ่ายสตางค์ให้นั่นแหละจึงจะยอมลง หลังจากแต่งงานแล้วรู้สึกว่าดีขึ้นกว่าก่อนมาก รู้จักเอาใจพี่น้อง พ่อแม่ อาจเป็นเพราะมีลูกและอู๊ดเป็นคนรักลูก จึงรู้จักเห็นใจคนอื่น ๆ พี่เองยังสงสารอู๊ดและกล้วยมาก ตอนเมื่อกล้วยคลอดจิงโจ้ ลูกชายคนหัวปี ย่าก็ขอเอามาเลี้ยงเองกลัวว่าอู๊ดกับกล้วยจะเลี้ยงไม่เป็น หลานจะลำบาก อู๊ดกับกล้วยก็จำยอมเพราะเห็นใจย่า ทั้ง ๆ ที่เขาพึ่งมีลูกเป็นคนแรกก็อยากให้ลูกได้อยู่กับเขา ที่บ้านพักในโรงงานกระสอบ กลับจากที่ทำงานก็จะได้เห็นลูกรื่นเริงบ้าง จิงโจ้จะพบพ่อแม่ก็แต่เฉพาะวันเสาร์ วันอาทิตย์ที่หยุดงานเท่านั้น เพราะอู๊ดและกล้วยทำงานด้วยกันทั้งสองคน แต่ทั้งสองคนก็ไม่เคยขาดที่จะมาหาลูกทุกสัปดาห์ ย่าและจิงโจ้นั้นพูดเก่ง ตอนจิงโจ้พูดเก่งนี้ไม่มีเลย เพราะรักพ่อคิดถึงมาก กว่าพ่อจะกลับไปบ้านที่โรงงานได้แต่ละที จิงโจ้จะสั่งแล้วสั่งอีกว่าให้รีบมาหา และสั่งให้ซื้อขนมมาฝาก ของทุกอย่างที่จิงโจ้

อยากได้ต้องได้ทุกครั้ง พ่อแม่คู่นี้ก็รักลูกเหลือเกิน จะจากกันแต่ละสัปดาห์ภาพที่ลูกร่ำพันและภาพที่กล้วยร้องไห้ พี่ยังจำได้อยู่จนทุกวันนี้ กล้วยก็อยากจะได้ลูกเอาไปเลี้ยงเพราะรักและคิดถึง แต่เกรงใจย่าไม่กล้าเอาไป นาน ๆ ก็มาขอเอาไปค้างที่บ้านในโรงงานกระสอบบ้าง ย่าก็เร่งให้พี่ไปรับหลานกลับ พี่ต้องบอกกับแม่ว่าปล่อยให้พ่อแม่เขาเอาไปชื่นชมบ้าง เขาก็รักลูกเป็นเหมือนกัน แม่จะมาแย่งความรักเอาไว้เสียคนเดียวไม่ถูก ถ้าหากแม่เป็นอู๊ดกับกล้วยแม่จะยอมให้ย่าเอาลูกของแม่ไปเลี้ยงไหม แม่ตอบว่าแม่ไม่ยอมเด็ดขาด พี่ได้ทีก็เลยบอกแม่ว่าเห็นไหมว่าลูกละไก้เขาเสียสละแค่ไหน เขารู้ว่าแม่รักหลาน เขาก็ยอมให้มาอยู่ด้วย เขายืมเอาไปอุ้ม ไปเลี้ยงไม่ต้องรีบไปรับกลับมา ให้เขาชื่นอกชื่นใจพอแล้ว เขาก็จะพามาส่งเองแม่ก็เลยต้องยอม รอจนกว่าอู๊ดกับกล้วยจะนำหลานมาคืน

ตอนเด็ก ๆ อู๊ดเป็นคนซนและเก่งมาก เป็นหัวหน้าเด็กมีลูกน้องเยอะแยะ เวลาจะทำอะไรก็ใช้บริวารเสมอ ทำให้

พี่เกลียดความเก่งความซนของอู๊ด ตอนที่จะมีหลานก็จึงต้องบนบานศาลกล่าวเสียเป็นการใหญ่ ขอให้เป็นลูกผู้หญิง อย่าให้เป็นผู้ชายเลยกลัวเหมือนอู๊ด ความเก่งกล้าและความซนเป็นเยี่ยมของอู๊ด ทำให้พี่ชอบเด็กผู้หญิงมากกว่าเด็กผู้ชายมาจนทุกวันนี้ น้องผู้หญิงทุกคนล้วนแต่ว่าง่าย ส่วนน้องผู้ชายซนเหลือเกิน ในตระกูล "ชลวิจารณ์" ไม่ทราบว่าเป็นเพราะเหตุใด แทบทุกสายหาผู้ชายสืบตระกูลยาก ส่วนมากมักจะเป็นหญิง ทางสายของคุณพ่อ เรามีพี่น้องร่วมพ่อแม่เดียวกัน ๙ คน เป็นผู้หญิงเสีย ๗ คน เป็นผู้ชายเพียง ๒ คน คือนายวัฒนา ชลวิจารณ์ พี่ชายของอู๊ด ซึ่งถึงแก่กรรมเมื่ออายุเพียง ๒๕ ปีเท่านั้น แม่เป็นคนรักลูกผู้ชายมากเมื่อเหลืออู๊ดผู้เดียว แม่เลยรักอู๊ดมาก เวลาอู๊ดมีลูกจิงโจ้ ย่าก็เลยรักลูกจิงโจ้มากกว่าจุ๊บแจง เพราะจิงโจ้เป็นหลานชายคนแรกของย่า (ตามความคิดของพี่) แม่อาจจะเบื่อเพราะมีลูกผู้หญิงมาก พอมีจุ๊บแจง (หลานหญิง) ก็เลยรักน้อยกว่าจิงโจ้ แต่ถ้าพี่ว่าแม่รักจิงโจ้มากกว่าจุ๊บแจง แม่ก็ว่าไม่จริง เป็นหลานเหมือน

กันก็รักเท่ากัน พออู๊ดมาตายลงแม่ก็เลยเสียใจเป็นอันมาก ยังดีที่ยังมี "จิงโจ้" หลานชายไว้แทนอู๊ด

พี่น้องสองคนได้ตั้งใจไว้ว่า จะเป็นผู้สนับสนุนให้อู๊ดเป็นผู้มีฐานะหลักฐานในบั้นปลายของชีวิต เพราะอู๊ดเป็นลูกผู้ชายคนเดียวของพ่อแม่ แต่แล้วอู๊ดก็มาด่วนเสียชีวิตไปเสียก่อน พ่อแม่และพี่น้องทุกคนอดที่จะร้องไห้มิได้ เมื่อเห็น "จุ๊บแจง" พูดอย่างไร้เดียงสาว่าพ่อไปสวรรค์ พวกอาว์และป้าถามว่าทำไมรู้ว่าพ่อไปสวรรค์ จุ๊บแจงบอกว่าพ่อแวะมาบอกแจงว่า "พ่อจะไปสวรรค์ให้แจงเรียนหนังสือเก่ง ๆ อยู่กับป้าใหญ่" อู๊ดอาจจะมาหาและพูดกับลูกจริง ๆ เพราะความรักลูกมีจิตผูกพันกันอยู่ ลูกทั้ง ๒ ก็รักพ่อมาก ตอนเช้าทุกวันเวลาลุงใหญ่ (พี่ดำรง) จะไปทำงาน ลุงใหญ่จะแจกเงินให้ "จิงโจ้" และ "จุ๊บแจง" คนละ ๑ บาททุกวัน สำหรับใส่กระปุกออมสิน "จิงโจ้" กับ "จุ๊บแจง" จะเอาเงินไปวางไว้ที่หน้ารูปอู๊ด ซึ่งเป็นรูปใหญ่ที่ขยายไว้ตอนตั้งศพสวดพระอภิธรรม รูปนั้นเก็บไว้ในห้องคุณชวก พี่เห็นมีเงินมากองไว้หน้ารูป จึงถามว่าสตางค์ใคร จุ๊บแจงก็บอกว่า "แจงเอามาให้พ่อ" ทั้งจิงโจ้และจุ๊บแจง

หมั่นมาเปิดห้องคุณชวด และไหว้รูปคุ๊ดเสมอ ถ้าใครเห็นภาพที่ลูกไหว้รูปพ่อแล้ว จะอดน้ำตาไหลไม่ได้ จุ๊บแจงน่าสงสาร เพราะตัวเล็กอายุเพียง ๒ ขวบครึ่ง ยังสามารถจำเสื้อผ้าของอู๊ดได้ เมื่อกล้วยจะเอาเสื้อผ้าของอู๊ดมาบริจาคเพื่อเป็นทาน พอจุ๊บแจงเห็นเข้าก็ไม่ยอมให้ เขาบอกว่า "นี่เสื้อพ่อแจงๆ ไม่ให้ แจงจะเก็บไว้ให้พ่อแจงใส่" คนจะนำเสื้อผ้าไปแจกก็ใจอ่อน ย่าก็ร้องไห้บ่อย ๆ เมื่อเวลาเห็นการกระทำของหลาน และการพูดอย่างไร้เดียงสา แม้แต่พี่เองก็อดน้ำตาไหลไม่ได้ ถ้าอู๊ดมีญาณวิเศษเห็นการกระทำของลูกคงชื่นใจ เวลาคุณย่าจะทำบุญอะไร ก็มักจะชวนให้หลานทั้งสองเอาเงินที่ลุงใหญ่ให้มาทำบุญร่วมด้วย จิงโจ้อายุ ๔ ขวบ ๔ เดือน เป็นคนใจบุญรีบนำมาให้โดยเร็ว ส่วนจุ๊บแจงยังไม่ยอมให้ง่าย ๆ ต้องบอกว่าทำบุญให้พ่อนั่นแหละจึงยอม จิงโจ้เป็นเด็กซนมีนิสัยขี้บ่นงอแงไม่ผิดกับอู๊ดเมื่อเล็ก ๆ ส่วนจุ๊บแจงเป็นเด็กน่ารักน่าสงสาร พี่ทั้งสองขอให้สัญญาต่อดวงวิญญาณของอู๊ดว่า จะรับอุปการะและรักลูกของอู๊ด ภรรยาอู๊ด ให้เหมือนกับลูกและ

น้องสาวของพี่เอง อู๊ดไม่ต้องเป็นห่วง ขอให้กุศลผลบุญที่อู๊ดได้ทำไว้ และผลบุญที่บิดามารดา ญาติพี่น้องและภริยาได้บำเพ็ญกุศลอุทิศให้ จงเป็นผลนำให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของอู๊ดไปสู่สุคติในสัมปรายภพ และถ้าหากเป็นได้ตามจิตอธิษฐานจริง ก็ขอให้เราได้เกิดเป็นพี่น้องร่วมกันอีกในชาติหน้า

ในฐานะที่ดิฉันเป็นพี่สาวคนโตของอู๊ด ดิฉันขอขอบพระคุณทุก ๆ ท่านที่ได้กรุณามาในงานฌาปนกิจศพและท่านที่ได้ช่วยเหลือตลอดเวลาตั้งแต่อู๊ดประสบอุบัติเหตุเป็นต้นมา และขอขอบคุณเป็นพิเศษสำหรับคนแรกคือ น้องเฟื่อง อำไพ ที่ได้กรุณาเสียสละเวลามาเฝ้าเอาใจใส่ดูแลอำนวยความสะดวก และช่วยเป็นธุระทุกอย่างทางโรงพยาบาลหญิง เมื่อกล้วยได้มาเจ็บรักษาตัวเป็นเวลานาน ก็ว่าบาดแผลที่ได้รับเมื่อคราวประสบอุบัติเหตุพร้อมกับอู๊ด สำหรับคนที่สองคือ คุณประวิทย์ ชมภูวงศ์ ได้เป็นธุระเป็นแรงช่วยจัดการตั้งแต่วันที่ศพอู๊ดมาถึงวัดมกุฏกษัตริยารามตลอดมาจนเสร็จงาน

สุดท้ายนี้ดิฉัน ขอขอบพระคุณข้าราชการ และพนักงานในกองประปาภูมิภาค กรมโยธาเทศบาลทุก ๆ ท่านที่ได้กรุณาช่วยไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย ขอให้ทุก ๆ ท่านที่มีจิตกุศลจงประสบแต่ความสุขความเจริญ และอายุยืนตลอดกาล.

(นางบุรีรัตน์ ชลวิจารณ์)

๒๐ กันยายน ๒๕๑๔

ระลึกถึงอดีต

๒ พฤษภาคม ๒๕๐๖ เป็นวันที่ดิฉันได้ก้าวเข้ามาอยู่ใน ในโรงงานกระสอบ กระทรวงการคลัง ซึ่งขณะนั้นยังเป็นบริษัทบางกอกกระสอบอยู่ ดิฉันได้รับบรรจุเข้าทำงานในแผนกพัสดุ เป็นแผนกที่ทุก ๆ แผนกในโรงงานจะต้องรู้จัก เพราะเป็นที่เก็บอาหลั่ยเครื่องมือเครื่องใช้ทุกอย่าง ดิฉันจึงเป็นที่รู้จักของช่างและเสมียนทั่ว ๆ ไป และในจำนวนช่างทั้งหมดนั้นก็มีคุณวิทยา ชลวิจารณ์ รวมอยู่ด้วย แต่เขาเป็นคนที่แปลกกว่าเพื่อน ๆ มากตรงที่ไม่ค่อยพูด ในขณะที่เพื่อน ๆ เขาพากันมาคุยกับดิฉันตามประสาคนหนุ่ม แต่คุณวิทยากลับไม่มาคุยด้วย อยากจะพูดอะไรก็พูดฝากเพื่อนไปพูดแทน ส่วนตัวเองได้แต่แอบมอง แม้จะซื้อของมาฝากก็ฝากเพื่อนไปให้ จะชวนไปเที่ยวก็ให้เพื่อนชวนแทนและนำเอาเพื่อนไปด้วย เหตุที่เขาเป็นคนแปลกประหลาดนี่เอง ดิฉันจึงได้สนใจเขาเป็นพิเศษ ประกอบกับโดนเพื่อน ๆ ล้อบ้าง กระเซ้าบ้าง ในที่สุดเราก็ถูกชะตากันและรักกัน ตลอดเวลาที่รักกันเป็นเวลา ๔ ปี เขาช่างพูดขึ้นบ้างแต่น้อยมากที่เราจะพูดถึงเรื่องรัก และไม่ค่อยจะมีเรื่องคุยกัน

เลย จะไปเที่ยวก็นำเขาเพื่อนไปด้วย เรารักกันด้วยใจบริสุทธิ์ เขาไม่เคยถามถึงเรื่องความเป็นอยู่และฐานะของดิฉัน และดิฉันก็ไม่สนใจเรื่องของเขาเช่นกัน จนในที่สุดเจ้าความแปลกประหลาดของเขา วันหนึ่งเขาได้บอกดิฉันออกมาอย่างไม่มีปี่มีขลุ่ยว่า เขาขอแต่งงานด้วย เขาได้พาดิฉันไปบ้านเขา เพื่อจะได้รู้จักพ่อแม่พี่น้องเขา พอไปเห็นบ้านของเขาดิฉันแทบหมดอาลัย เพราะเห็นบ้านเขาใหญ่โต เมื่อเปรียบกับความเป็นอยู่บ้านนอกอย่างดิฉันแล้วมันไม่สมกันเลย กลับจากบ้านเขาดิฉันไม่ยอมเจอเขาอีก จนเขาให้คนไปตามที่หอพัก เขานั่งอธิบายเสียตั้งนาน และบอกข่าวดีให้ทราบว่า พ่อแม่เขาไม่รังเกียจดิฉัน ขอให้สบายใจได้ จะด้วยบุพเพสันนิวาสก็ได้ เพราะญาติพี่น้องของเขาก็ยินยอมให้เราแต่งงานกันได้ และแล้ว

๒๒ สิงหาคม ๒๕๐๙ ก็เป็นวันที่เราทั้งสองได้สมรักและสมรสกันสมปรารถนา ตลอดเวลาที่เราได้อยู่ร่วมกัน เราพยายามคิดสร้างอนาคต เพื่อลูกของเราในภายหน้า แม้เงินเดือนจะน้อย แต่เราก็พอมีจะเก็บบ้าง และในปีต่อมาเราก็ได้มีพยานรักสมใจและเป็นผู้ชายเสียด้วย ชื่อ ด.ช. อาวิชย์ ชล-

วิจารณ์ "จิงโจ้" เขาดีใจมากเพราะเขาเคยปรารภว่า ลูกคนโตอยากให้เป็นผู้ชาย เมื่อมีลูกแล้วเขาช่างพูดมากขึ้น ช่างเล่นกับลูกกับเมีย ทุกวันเขาจะช่วยงานบ้านช่วยเลี้ยงลูก แม้แต่ผ้าอ้อมลูก บางวันเขาก็มาแย่งเอาไปช่วยซักให้ เขาทำได้ทุกอย่าง เขาเป็นคนละเอียดและเรียบร้อย ต่อมาอีก ๒ ปี เราก็มีพยานรักคนที่สองเป็นผู้หญิง ชื่อ ด.ญ. วาริสา ชลวิจารณ์ "จุ๊บแจง" เขาก็ดีใจเช่นกัน เพราะขณะที่ดิฉันตั้งครรภ์ เขามักจะพูดกับลูกในท้องเสมอว่า "อยากมาเป็นผู้หญิงนะลูกนะ" ก็สมหวัง อยากได้ลูกชายหญิงก็สมหวัง ตลอดเวลา ๕ ปีเราอยู่ด้วยกัน เราไม่เคยทะเลาะกันรุนแรงเลย อย่างดีก็มีแต่เถียงกันนิดหน่อย ไม่พอใจก็เฉยเสีย เขาเคยเล่นไพ่พอเห็นดิฉันไม่ชอบเขาก็เลิกเล่น และเดิมทีเขาสูบหรี่มวนต่อมวน แต่มาระยะหลัง ๆ นี้ก็เลิกสูบ เขาได้แต่สนใจพระเครื่องและอ่านหนังสือกำลังภายใน ปกติลูก ๆ จะอยู่กับคุณปู่ คุณย่า ป้า ๆ อา ๆ นานครั้งที่จะรับลูกมาอยู่ด้วย เขาจะไปธุระหรือไปเที่ยวไหน ถ้าเอาลูกเอาเมียไปได้เขาเป็นต้องเอาไปด้วย แม้เขาจะเป็นคนช่างยั่วโมโห ช่างว่า ช่างติ ในระยะหลัง ๆ นี้ แต่เขาก็เป็นคนช่างเล่น ช่าง

แหย่พอๆ กัน เขาเป็นคนรักลูกรักเมีย คิดแต่จะสร้างอนาคต เพื่อลูกเมียจะได้สบาย โดยการเป็นคนอยู่ง่าย กินง่าย เที่ยวน้อย ไม่จำเป็นก็ไม่มีการจ่าย จนใครๆ เขาว่า "ขี้เหนียว"

๔ กรกฎาคม ๒๕๑๔ เป็นวันที่วิมานทะลาย ความหวังพินาศ ความสุขที่เคยมีหมดไป เคยสมรัก สมหวัง ก็เสียรักและหมดหวัง อนาคตขาด ทุกอย่างสลายไปสิ้น เพราะเหตุการณ์อันไม่คาดฝันได้มาถึงอย่างรวดเร็ว โดยยังไม่ทันได้ตั้งสติหรือคิดมาก่อนเลย ทั้งนี้เพราะเขาได้จากไปอย่างไม่มีวันกลับ เขาจากลูกและเมียไปโดยไม่ได้สั่งเสียอะไรเลย ถึงแม้ขณะนั้นดิฉันก็อยู่ด้วย แต่อยู่ด้วยในฐานะที่จะช่วยอะไรเขาไม่ได้ เพราะแม้แต่ตัวเองก็ยังช่วยไม่ได้ ทั้งนี้ก็เนื่องจากได้รับบาดเจ็บสาหัสมาพร้อมกับเขา

วันนั้นเราทั้งสองพร้อมด้วยเพื่อนอีกประมาณ ๓๐ คนเศษได้เดินทางออกจากโรงงานประมาณ ๐๑.๐๐ น. ของวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๑๔ เพื่อเดินทางไปอุปสมบทลูกน้องของเขาที่ประจวบคีรีขันธ์ และโดยไม่คาดคิดมาก่อนเลย รถที่นั่งไปได้ไปชนรถบรรทุกเข้าอย่างจัง ที่เขตอำเภอชะอำ ผู้ที่บาดเจ็บ

สาหัสมีดิฉันและเพื่อนอีกหนึ่งคน และสิ่งที่แปลกประหลาดคือดิฉันเป็นคนนั่งหน้าสุด ได้รับเพียงบาดเจ็บ ส่วนคุณวิทยานั่งห่างจากดิฉันประมาณ ๑ เมตร กลับถูกไม้ที่แทงเข้ามาในรถแทงจนเสียชีวิต ทั้งๆ ที่ในรถคันนั้นก็มีคนมาก แต่มีบาดเจ็บเพียง ๒ คน และเสียชีวิตเพียง ๑ คนเท่านั้น และที่น่าแปลกประหลาดมากกว่านั้น ก็คือหลังจากบาดเจ็บแล้ว คุณวิทยาก็รู้สึกตัวและคุยได้โดยไม่มีอาการเจ็บปวดเลยแม้แต่นิดเดียว จนกระทั่งรถที่นั่งไม่ซึ่งยังคงวิ่งได้อยู่ได้นำไปถึงอนามัยหัวหิน เมื่อทุกคนลงจากรถพร้อมกับนำคนเจ็บลงจากรถด้วย แต่ขณะที่รอหมออยู่นั้น คุณวิทยาซึ่งถูกบาดเจ็บที่ท้องและกะเพาะปัสสาวะแตกก็สิ้นใจอย่างสงบเหมือนคนกำลังหลับอย่างสบาย และโดยที่ดิฉันบาดเจ็บลุกไม่ได้ขณะนั่งดูเขาอยู่ เมื่อเห็นนางพยาบาลจับชีพจรของเขาแล้วส่ายหน้า ดิฉันก็รู้ได้ทันทีว่าเขาจากดิฉันไปเสียแล้วก็เลยสลบไป มารู้สึกตัวอีกครั้งเขาก็เข็นคุณวิทยาเข้าห้องพยาบาลไปแล้ว เพื่อนๆ พากันบอกว่าเขานำไปทำแผล แต่ดิฉันไม่เชื่อและได้บอกให้เพื่อนโทรศัพท์ทางไกลไปบอกทางที่กรุงเทพฯ ต่อมาดิฉันถูกนำตัวส่งโรงพยาบาลเพชรบุรี ขณะ

ที่นอนอยู่โรงพยาบาลเพชรบุรี คุณพี่ดำรงและคุณพี่บุรีรัตน์ ได้ไปที่โรงพยาบาล และบอกว่าจะนำคุณวิทยาไปส่งโรงพยาบาลเทิดสิน ดิฉันได้แต่คิดสับสนว่าเขายังอยู่จริงหรือเปล่า จนกระทั่งค่ำวันนั้นรถทางโรงงานได้ไปรับ และนำดิฉันเข้าอยู่โรงพยาบาลหญิง ตลอดเวลาที่อยู่โรงพยาบาล ทุกคนพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า คุณวิทยายังอยู่ เมื่อหลาย ๆ ปากพูดเข้ากอร์ปทั้งใจดิฉันเองก็ไม่อยากคิดว่า เขาจากไปแล้วก็คิดว่ายังมีชีวิตอยู่จริง ๆ จึงพยายามรักษาตัวให้หายเร็ว ๆ เพื่อจะได้ออกจากโรงพยาบาลเร็ว ๆ เพื่อจะได้ไปพยาบาลเขาบ้าง ระหว่างที่ดิฉันได้รักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลหญิง คุณพี่เฟื่องอำไพ ได้กรุณาให้ความสะดวกและให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดียิ่ง แต่แล้วเมื่อบาดแผลของดิฉันได้ทุเลา และเมื่อถึงวันที่จะออกจากโรงพยาบาลเข้าจริง ๆ ดิฉันก็จับไม่อยากออกเมื่อทราบว่าที่จริงแล้วขณะนี้คุณวิทยาสามีผู้เป็นที่รักของดิฉัน และพ่อที่เคารพของลูกได้ไปอยู่ที่วัดมกุฎกษัตริยารามเสียแล้ว เขาจากไปแล้วจริง ๆ จากไปตั้งแต่วันที่ประสบอุบัติเหตุ พี่น้องทุกคนไม่บอกความจริงแก่ดิฉันตั้งแต่แรก ก็เพราะเห็นว่าดิฉันเองก็บาดเจ็บสาหัส

หากทราบว่าคุณวิทยาถึงแก่กรรมในตอนนั้น ก็เกรงว่าดิฉันจะเสียใจมาก ต่อเมื่อดิฉันหายจากบาดแผล และพ้นจากระยะอันตรายแล้วจึงได้บอกความจริงให้ทราบว่า คุณวิทยาถึงแก่กรรมแล้ว คุณวิทยาจากไปอย่างไม่มีวันกลับ มันช่างรวดเร็วเหลือเกิน

อนิจจาชีวิตนี้ช่างเอาแน่อะไรไม่ได้เลย ต่อไปนี้ดิฉันก็ได้แต่นึกถึงความรัก ความดี ความแปลกประหลาดของเขาไว้ในความทรงจำ จนกว่าเราจะได้ตามไปอยู่ด้วยกันอีกในชาติต่อ ๆ ไป ทุกวันนี้มีสิ่งเดียวเท่านั้นที่คอยรั้งดิฉันเอาไว้ไม่ให้คิดสั้นก็คือ ลูก ๆ ยามใดที่ลูกถามถึงพ่อ บ่นคิดถึงพ่อ ก็ได้แต่บอกว่าชาติหน้าเราจะได้เจอกันอีก ครั้นลูกถามว่าชาติหน้าเมื่อไรจะถึงก็จนปัญญาจะตอบเช่นกัน ต่อไปนี้ไม่มีแล้วคนช่างเล่น ช่างว่าช่างติ และช่างเอาใจอย่างคุณวิทยา รอวิจารณ์ ที่รักลูก ๆ ทั้งสอง ขณะนี้ก็มีคุณปู่ คุณย่า คุณลุง คุณป้า และญาติ ๆ เป็นที่พึ่งพาอาศัยและเป็นผู้อุปถัมภ์ เมื่อชีวิตยังอยู่ก็จะต้องดั้นด้นไป ผจญเวรและกรรมกันต่อไป จนกว่าจะหมดเวรกรรมเมื่อใด แล้วก็คิดว่าเราทั้งสี่คงจะได้ไปอยู่ร่วมกันอีก

เพื่อน ๆ ที่รักและท่านที่เคารพ หากสิ่งใดที่คุณวิทยาได้ทำตามไม่สบายใจไว้กับผู้ใด ขอได้โปรดอภัยและอโหสิด้วยเถิด เพื่อวิญญาณของเขาจะได้ไปสู่สุคติภพ.

คำไว้อาลัย

คุณวิทยา ชลวิจารณ์

เวลาประมาณ ๑๗.๐๐ น. ของวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๑๔ ข้าพเจ้าได้รับ ข่าวอันมิได้นึกฝัน หรือเป็นลาง สังหรณ์ อะไรมาก่อนเลยทีเดียว และข้าพเจ้ายังมิเชื่อสนิทว่า คุณวิทยา ชลวิจารณ์ได้รับอุบัติเหตุถึงแก่ชีวิต ทั้งที่นั่งในรถนั้นมีผู้ร่วมไปด้วยประมาณ ๔๐ คน จะถึงแก่กรรมเพียงคนเดียว เป็นที่อัศจรรย์จริง ๆ การไปช่วยงานอุปสมบทที่วัดเกาะหลัก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ของพนักงานและคนงานโรงงานกระสอบ กระทรวงการคลัง เป็นการไปเพื่อการกุศลจริง ๆ ยิ่งคุณวิทยา ชลวิจารณ์ด้วยแล้ว เชื่อได้เลยว่าไปเพื่อความศรัทธาในเรื่องของพระเครื่องต่าง ๆ ที่ได้เลื่อมใสเป็นชีวิตจิตใจ

การถึงแก่กรรมของคุณวิทยา ชลวิจารณ์ครั้งนี้เป็นการสูญเสียเพื่อนร่วมงานที่ดีคนหนึ่ง เป็นผู้ที่เด็ดขาดและเที่ยงตรงต่อระเบียบข้อบังคับ เป็นผู้หนึ่งที่ได้มีส่วนร่วมก่อสร้าง

โรงงานกระสอบ กระทรวงการคลังมาแต่ต้น เมื่อโรงงานกระสอบกระทรวงการคลัง ย้ายไปอยู่ตราบใด ชื่อของคุณวิทยา ชลวิจารณ์จะต้องมีอยู่ตราบนั้น มิได้สลายไป

คุณวิทยา ชลวิจารณ์ เป็นผู้ที่สนิทชิดชอบเหมือนกับสมาชิกในครอบครัวของข้าพเจ้าคนหนึ่ง ได้จากไปอย่างไม่มีวันกลับ ทิ้งความอาลัยอาวรณ์ให้แก่ข้าพเจ้าเป็นยิ่งนัก ดังนั้นข้าพเจ้าและครอบครัว จึงขออาราธนาให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ใน สากลโลก จงดลบันดาลให้วิญญาณของคุณวิทยา ชลวิจารณ์จงไปสู่สุขติภพ เทอญ.

ร.อ. น้อม เหียมเมือง ร.น. และครอบครัว

แด่ คุณวิทยา ชลวิจารณ์

เมื่อตอนเช้าตรู่ของวันอาทิตย์ที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๑๔ ผมได้รับข่าวร้ายเกี่ยวกับการสูญเสียของคุณวิทยา ซึ่งได้รับอุบัติเหตุรถยนต์ชนกัน ถึงกับทำให้ผมตะลึงตัวชาและงงไปชั่วขณะ เมื่อได้สติผมจึงรีบติดต่อสอบถามจนได้ความแน่ชัดว่า คุณวิทยาได้ถึงแก่กรรมจริง ผมรู้สึกเสียใจเป็นอย่างมากที่เหตุการณ์มันไม่น่าจะเป็นไปได้ และต้องสูญเสียเพื่อนร่วมงานที่รักไปโดยกระทันหัน ชนิดที่ไม่ให้ได้มีการรักษาและเห็นใจคุณวิทยาก่อนเลย คุณวิทยาจากไปโดยไม่มีวันกลับ จากไปทั้ง ๆ ที่อายุยังน้อยอยู่ ร่างกายยังแข็งแรง สุขภาพดี แทนที่จะได้มีโอกาสร่วมกันทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติสืบต่อไป ตั้งแต่นาทีนั้นมาทำให้ผมนึกถึงภาพอดีตของคุณวิทยา ที่ได้ร่วมงานกันมาเป็นเวลา ๙ ปีเศษ คุณวิทยาเป็นคนที่มีจิตใจเข้มแข็งต่องานอย่างจริงจัง และเป็นบุคคลที่มีน้ำใจอดทน เก็บความรู้สึกไว้ในใจเป็นเยี่ยม เวลาจะเจ็บหรือป่วยเขาไม่เคยปริปากเลยแม้แต่น้อย มองดูเหมือนกับคนไม่มีทุกข์มีร้อน แม้

กระทั่งการพูดจาของคุณวิทยา จะพูดแบบชนิดขวานผ่าซาก เสียงดังฟังชัด แต่ไม่เคยอาฆาตใครเลย อันนี้แหละจึงทำให้เพื่อนร่วมงานต้องเกรงใจคุณวิทยาเป็นอย่างมาก

คุณวิทยาเป็นบุคคล ซึ่งมีจิตศรัทธาเลื่อมใสในบวรพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า เคยเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงอันสำคัญในทางศาสนา ไม่ว่าจะเป็นผ้าป่าหรือกฐิน คุณวิทยาไม่เคยขัดข้องเลย พร้อมกับให้การสนับสนุน และทำด้วยความเต็มใจอย่างยิ่ง ผลบุญอันแรงกล้านี้ที่จะนำพาให้ดวงวิญญาณของคุณวิทยา ขึ้นสู่บนสรวงสวรรค์

คุณวิทยาเป็นผู้นำครอบครัวที่มีความเข้มแข็งมาก เขาเป็นผู้ไม่ประมาท สามารถวางรากฐานการครองชีพไว้อย่างหนาแน่น ถึงแม้จะจากโลกนี้ไปไม่มีวันกลับ แต่ครอบครัวที่อยู่ข้างหลังจะต้องต่อสู้ชีวิตไปข้างหน้าอีก ก็ไม่มีวันที่จะเดือดร้อนในสิ่งต่าง ๆ

คุณวิทยาจากไปแต่โครงร่าง ชื่อเสียงและเกียรติคุณยังสถิตสถาพรอยู่ชั่วกาลปาวสานต์ กุศลผลบุญที่ได้ประกอบแต่กรรมดี จงเป็นผลสนองให้คุณวิทยา จงไปสู่สุคติสัมปรายภพ ณ แดนสวรรค์ สมดังคำอธิษฐานด้วยเทอญ

มานิตย์ แคล้วโยธา

หัวหน้าแผนกทอสำเร็จรูป

โรงงานกระสอบ กระทรวงการคลัง

แด่ วิทยาน้องรัก

การประสบอุบัติเหตุของวิทยา ทำให้พี่ต้องเสียใจอย่างยิ่ง เพราะเป็นการได้รับข่าวโดยกระทันหัน วันเสาร์ก่อนที่วิทยาจะไปงานอุปสมบทที่ประจวบคีรีขันธ์ ตลอดเวลาปฏิบัติงานไม่ได้พบกัน และการไปในงานอุปสมบทคราวนี้ วิทยาไม่ได้ชวนพี่ ทุกครั้งไม่ว่าจะมีงานไปทอดผ้าป่า กฐิน หรืออื่น ๆ มักจะชวนพี่เสมอ พี่ได้พบหน้าวิทยาเป็นครั้งสุดท้าย เวลา ๒๓ น. ตอนที่พี่กลับจากฟังสวดพระอภิธรรมศพ ของคุณวันชัย จันทร์เขียว เพียงแต่มองยิ้ม ๆ กันเท่านั้น เพราะขณะนั้นวิทยากำลังปฏิบัติงานอยู่ภายในแผนกหวด ตามปกติวิทยาเป็นผู้เอาใจใส่ต่อการงาน ชอบพูดตรงไปตรงมา เป็นที่รักของผู้บังคับบัญชาและเพื่อนฝูง ชอบอ่านหนังสือกำลังภายใน อันเป็นรสนิยมอันเดียวกับพี่ ต่อไปนี้ไม่มีวิทยาแล้ว

การจากไปของวิทยา นำมาซึ่งความโศกเศร้าอาลัยแก่บรรดาผู้บังคับบัญชา พี่น้อง เพื่อนฝูงที่ร่วมงานเป็นอย่างยิ่ง แต่ชะตาชีวิตได้กำหนดไว้เพียงแค่นี้ พี่ขอให้วิญญาณของน้องจงไปสู่สรวงสวรรค์ ชาติหน้าถ้ามีจะให้ได้พบกันอีกตลอดไป.

จากพี่ สมบูรณ์ - รำแพน สุวรรณโพธิ์ศรี
โรงงานกระสอบ กระทรวงการคลัง

น้ำท่วมโลก

โดย ภิกขุ ปัญญานันทะ

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๕ เกิดน้ำท่วมภาคเหนือมากคราวหนึ่ง ท่วมบ้าน ป่า ทุ่งนา ทำให้เกิดความเสียหายเป็นอย่างมาก ข้าพเจ้าออกเดินทางไปเยี่ยมตามบ้านที่ถูกน้ำท่วม ได้เห็นแล้วก็น่าสงสาร การบรรเทาภัยจึงได้เริ่มกระทำกัน พี่น้องผู้ใจบุญได้ทำการช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี มาถึงปีนี้ปี ๒๔๙๙ เป็นปีก่อน ๒๕๐๐ อันชาวเราถือกันว่าเป็นปีสำคัญ น้ำได้ไหลท่วมทับไร่นาของชาวบ้านถึงสามครั้งติด ๆ กัน ทำให้ข้าวกล้าที่ปักดำไว้ใหม่ ๆ ได้รับความเสียหายมาก ข้าวเป็นอาหารสำคัญของคนไทย ถ้าข้าวงามคนไทยก็พลอยงามไปด้วย ถ้าข้าวไม่งามคนไทยก็ไม่งาม ถ้าต้นข้าวตายคนไทยอาจถึงตายก็ได้ การทำนาจึงเป็นงานสำคัญของชาวไทย การทำนาต้องอาศัยน้ำ แต่เราต้องการเพียงพอดีเท่านั้น ขาดไปก็ไม่ได้ เกินไปก็ไม่ได้ ใครเล่าจะบังคับน้ำได้ดังใจปรารถนา ทำได้ยากเต็มที

บางปีมีลมร้ายผ่านประเทศไทยตั้งหลายครั้ง เราเรียกลมชนิดนี้ว่า ไต้ฝุ่น เป็นคำของฝรั่ง เราเรียกทับศัพท์ลงไปเลย ลมนี้มันเดินทางมาไกลมาก ค่อยมารวมตัวกันเข้าแถวกลางมหาสมุทรแปซิฟิค อันเป็นมหาสมุทรที่ลึกและกว้างที่สุด ลมเริ่มมาจากตอนเหนือเดินมาเรื่อย พอมาถึงตอนกลางก็ปะทะกับลมตอนใต้ มันเกิดม้วนตัวขึ้นสูงด้วยความเร็วและเคลื่อนตัวไปตามทิศทางของมัน โดยมากผ่านประเทศฟิลิปปินส์ ญี่ปุ่น ญวน แล้วก็ไขยในที่สุด

สมัยก่อนลมแบบนี้มีน้อยไม่รุนแรงนัก แต่เดี๋ยวนี้มีมากขึ้น เพราะมนุษย์มีความซุกซนกว่าแต่ก่อน ชอบเอาไม้ไปแหย่เสือ อย่างคนโบราณพูดกัน เสือคือธรรมชาติของดินฟ้าอากาศ ไม้คือระเบิดไฮโดรเย็นที่พวกมิจฉาทิฐิชอบคิดกันขึ้น พวกนี้มีความรู้มากจนไม่รู้จะทำอะไร เลยเอาความรู้ไปคิดค้นเรื่องระเบิดแบบแปลก ๆ คิดระเบิดเพื่อการระเบิดตัวเอง จัดเข้าในจำพวกบ้าและโง่แบบหนึ่ง เช่นกับการทดลองระเบิดปรมาณูแต่ละครั้ง ทำให้อากาศเคลื่อนไหวอย่างแรง เพราะระเบิด ๆ ออกแล้วก็ทำให้เนื้อที่ในอากาศว่างจากอากาศ อากาศ

จึงถอยไปรุกเนื้อที่ของคอนอื่น และมันรุกกันต่อ ๆ ไป จนกลายเป็นพายุขึ้นได้ในที่สุด นี่เป็นผลของการกระทำ อันควรจะเรียกว่าบ้าบิ่นของนักวิทยาศาสตร์ทั้งหลาย ที่ขาดหลักความเห็นชอบเป็นมูลฐานในใจ

เราได้รับข่าวน้ำท่วมจากประเทศต่าง ๆ เสมอ ถ้าปีไหนน้ำท่วมที่ใดแล้วก็มีการท่วมทั่ว ๆ ไป จึงกล่าวได้ว่าเป็นการท่วมโลกทีเดียว แต่มิใช่ท่วมรุนแรงดังกล่าวไว้ในคัมภีร์ของพวกยูดาย อันเป็นการท่วมที่ใหญ่โตที่สุด ในคัมภีร์ของพวกพราหมณ์ก็กล่าวถึงเรื่องน้ำท่วมเช่นเดียวกัน นักวิทยาศาสตร์บอกว่า คงจะมีแน่คราวหนึ่งในยุคที่น้ำแข็งละลาย พอละลายก็ไหลท่วมพื้นโลกไปเลย คงมีเค้าอยู่บ้าง นักศาสนาจึงน้อมเอาเรื่องนั้นมาสอนคน ทำให้คนกลัวบาปกลัวกรรม ถ้าทำชั่วหนักพระผู้เป็นเจ้าจะลงโทษอย่างแรง ในสมัยนี้คนมีเหตุผลเขาไม่เชื่อแนวนั้นแล้ว แต่อาจเชื่อว่าด้วยการกระทำของชาวโลกในรูปต่าง ๆ กัน และรุนแรงเสมอ ๆ นั้น อาจก่อให้เกิดปฏิกิริยาแก่ชาวโลกได้มาก มีตัวอย่างอยู่ถมไป อันเป็นเรื่องปรากฏ-การณ์ของธรรมชาติ เช่นการทำลายป่าเสียหมด ชาวเราจะขาด

น้ำสำหรับใช้สอย การทำลายชีวิตสัตว์ป่าเพียงเพื่อทดลองความแม่นในการยิงปืนของตน ก่อให้เกิดผลในทางร้าย ๆ ได้มาก สัตว์บางชนิดสูญพันธุ์ไปเลย พวกคนรุ่นหลังหาดูได้ยาก ผลกรรมที่เราทำ ย่อมก่อให้เกิดผลแก่ผู้กระทำได้เสมอ และการให้ผลนั้นอยู่ที่เวลาเมื่อใดกรรมตามทันก็ให้ผลทันที

เรื่องน้ำท่วมบ้านเมือง ก็คงเป็นผลของการกระทำของชาวโลกอยู่มากเช่นกัน ชาวโลกจึงควรทำการวินิจฉัยค้นคว้าดูว่า ทำไมมันจึงท่วมเสมอ จะหาทางแก้ไขได้หรือไม่ ถ้าทำได้ก็ควรหาทางบำบัดปัดเป่าให้หายไปก็จะเป็นการดี

อันน้ำที่ไหลมาท่วมบ้านท่วมเมืองนั้น เป็นน้ำภายนอกถึงจะก่อให้เกิดความเสียหายก็ไม่รุนแรงเท่าใดนัก น้ำอีกชนิดหนึ่งเป็นน้ำภายใน เป็นน้ำที่เราเรียกว่ากิเลส อันเป็นเหตุทำใจให้เศร้าหมอง เป็นห้วงน้ำที่กว้างใหญ่ อาจไหลท่วมใจเมื่อใดก็ได้ ทางธรรมะท่านเรียกว่า โอฆะ แปลว่าห้วงน้ำ มีอยู่ ๔ ประการด้วยกัน คือ

๑ กาโมฆะ ห้วงน้ำคือกาม

๒. ภโวฆะ ห้วงน้ำคือภพ

๓. ทิฏโฐฆะ ห้วงน้ำคือความเห็น

๔. อวิชโชฆะ ห้วงน้ำคืออวิชชา

ในทางพุทธธรรมถือว่า ชีวิตของหมู่สัตว์ก็เป็นโลก ๆ หนึ่ง เรียกกันว่าสัตวโลก โลกคือหมู่สัตว์ โลกนี้ประกอบด้วยกายกับใจ หรือรูปกับนาม กายก็เป็นสิ่งที่ประกอบขึ้นด้วยของแข็ง ของเหลว ความร้อนสิ่งทั้งสี่ประการนี้รวมกันเข้า มีใจครองก็กลายเป็นสัตว์มีชีวิต แต่การเป็นมาของสัตว์โลกนี้เป็นเรื่องสลับซับซ้อนอย่างมากมาย ไม่สามารถพรรณนาให้หมดความได้และเป็นเรื่องที่ไม่สู้จะจำเป็นเท่าใดนัก เรามารู้กันแต่เพียงว่า เราเกิดมาแล้วจากท้องของแม่ คุณแม่ได้ฟูมฟักทะนุถนอมรักษาเรามาจนเติบโต เมื่อโตแล้วก็ต้องคิดพึ่งพาตนเองต่อไป ในชีวิตของคนเรามีเรื่องที่ต้องจัดต้องทำ เพื่อความอยู่สบายเป็นอย่างมาก เรื่องที่สำคัญที่สุดก็คือการระวังใจของตนมิให้น้ำท่วมได้ ต้องหยายามยกใจของตนให้สูงจนพ้นจากระดับน้ำท่วมตนจึงจะปลอดภัย สิ่งที่ท่วมใจนั้นได้แก่ห้วงน้ำทั้งสี่ดังกล่าวข้างต้น และจะยกมาอธิบายให้เห็นเป็นเรื่อง ๆ ไปดังนี้

๑. กาโมฆะ น้ำคือกาม กามคือสิ่งที่น่าใคร่น่าพอใจ

เรียกว่ากามคุณ มี ๕ อย่างคือ รูปที่เห็นได้ด้วยตา เสียงที่ฟังได้ด้วยหู กลิ่นที่ดมได้ด้วยจมูก รสที่ชิมได้ด้วยลิ้น และสัมผัสคือสิ่งที่ถูกต้องได้ด้วยกายประสาท ทั้งห้านี้เป็นสิ่งที่หมู่สัตว์ทั่วไปรักใคร่ต้องการอยู่เสมอ ความต้องการในสิ่งเหล่านี้ เป็นความต้องการตามธรรมชาติ เป็นความรู้สึกที่เกิดมาเองตามความเติบโตของร่างกาย ไม่ต้องมีใครมาสอนให้ก็รู้กันได้ สามัญสัตว์ทุกตัวทุกจำพวกมีความปรารถนาในกามเสมอ หมู่สัตว์เดรัจฉานมีความปรารถนาน้อยกว่าคน แต่ถ้าถึงคราวมันต้องการแล้ว มันมีความรู้สึกรุนแรง ไม่มีการบังคับตนเอง ส่วนคนมีความต้องการไม่เป็นเวลา แต่มีความยับยั้ง ไม่รุนแรงหรือไม่แสดงอาการให้ปรากฏแก่คนอื่น เพราะคนมีความรู้สึกผิดชอบบังคับใจตนเองไว้ได้ ถ้าขาดความรู้สึกผิดชอบและบังคับใจตนมิได้ คนก็เปลี่ยนสภาพเป็นสัตว์ป่าที่ขาดความยับยั้งไปทันที การเปลี่ยนสภาพจากคนดีไปเป็นคนชั่ว เพราะกามเป็นเหตุอย่างนี้ เรียกว่ากามท่วมใจน้ำท่วมจิต ทำให้เสียผู้เสียคนไปได้มาก จึงเป็นเรื่องที่จะต้องระวัง

อันคนผู้อยู่ครองเรือนก็ต้องมีคู่ครอง ต้องมีการส้องเสพ

กามบ้างเป็นธรรมดา การเสพกามเพียงเพื่อสืบพันธุ์ หรือเพียงเพื่อสนองความต้องการตามธรรมชาติ ไม่เป็นการบาปสำหรับชาวบ้าน แต่ถ้าหากว่าปล่อยใจไปในกามมากเกินไปจนกลายเป็นคนเมากามหลงกามอย่างนี้เป็นการเสียหาย เป็นคนขาดความยั้งคิด อาจทำผิดทำเสียหายได้ง่าย ความเร่าร้อนที่เกิดจากความใคร่ในกามเพราะความหลงนี้ เป็นความร้อนที่รุนแรง และเผาลนจิตใจให้กระสับกระส่ายมาก บุคคลผู้ขาดการบังคับตนเอง มักเดือดร้อนในภายหลังเสมอ กามเป็นเหตุให้เกิดความยุ่งยากแก่ชีวิตได้มาก ดังเช่นข่าวที่ปรากฏอยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์อยู่บ่อย ๆ เป็นเรื่องเกี่ยวกับความหยากเกินพอดีเป็นส่วนมาก ฉะนั้นบุคคลผู้หวังความเป็นไทจึงควรระวังอย่าเปิดประตูให้น้ำไหลเข้าไปท่วมใจเป็นดี บุคคลผู้ห้ามใจจากความคิดในกามได้ เป็นคนที่หมดกังวลมีใจสูงส่งพ้นจากความเศร้าหมองในเรื่องนี้ ลองสังเกตดูให้ดีจะเห็นได้ว่า บุคคลที่ทำงานอันยิ่งใหญ่และทำได้ดีได้นานนั้น กามไม่แปดเปื้อนเขาเหมือนน้ำไม่แปดเปื้อนใบบัวฉะนั้น ส่วนคนที่ทำงานใหญ่ ๆ ไม่สำเร็จเกิดการกินสินบนฉ้อโกงด้วยประการต่าง ๆ ก็มีเรื่อง

มาจากกามเป็นเหตุ ท่านผู้ยิ่งใหญ่ทั้งหลาย แม้จะมีอำนาจบังคับใคร ๆ ได้หลายคน บางทีก็บังคับทหารได้ทั้งประเทศหลายกองพล แต่กลายเป็นผู้ยิ่งน้อยไปทันที ในเมื่อตกอยู่ในอำนาจของกาม หญิงสาวอายุ ๑๘ ปี มีอำนาจเหนือผู้ยิ่งใหญ่ไปก็ได้ ความหลงในกามนี่แหละทำให้เกิดการโกง การกินอะไรร้อยแปด เพราะเงินเดือนที่ได้ไม่พอใช้ ก็ต้องหาทางอื่นชดเชยเพื่อซื้อแหวนเพชรใส่นิ้วงาม ๆ ของคนที่มีอายุคราวลูกคนสุดท้องของตน ต้องหารถดี ๆ ให้เธอนั่ง ให้สบาย ผู้ใหญ่ก็กลายเป็นเด็กไม่มีพื้นไป เพราะความหลงอย่างนี้นี่แหละกามท่วมหัวใจสัตว์ละ ถ้ามีน้ำท่วมจนสำลักจะตายอยู่แล้ว จงรีบถอนตนเสียเถิด อย่าให้มันท่วมนักเลย

๒. ภโวฆะ น้ำคือภพ คำว่าภพ แปลว่า ความมีความเป็น ในที่นี้หมายถึงความอยากที่จะมีอยากที่จะเป็นอย่างโน้นอย่างนี้ อันเป็นเรื่องเกินวิสัยเกินความสามารถที่ตนจะเป็นได้มีได้ เป็นความอยากที่ทำคนให้เป็นทุกข์ไปเปล่า ๆ คนโบราณเขาสอนเป็นภาษิตไว้ว่า "เห็นเขาขึ้นคานหามอย่าเอามือประสานก้น" นี่เป็นคำเปรียบเทียบดีมาก สำหรับคนที่

อยากเป็นโน่นเป็นนี่ จนขาดความรู้จักประมาณตน ว่าตนนี้มีความรู้ความสามารถ พวกพ้องและสติปัญญาขนาดไหน จะเป็นเช่นนั้นได้หรือไม่ เมื่อขาดความรู้จักประมาณตนเช่นนี้เรื่องก็ยุ่ง ทำตนให้เป็นทุกข์ไปต่าง ๆ นานา เรื่องที่เห็นง่ายในบ้านเราก็คือ เรื่องการอยากเป็นนักการเมือง อยากเป็นผู้แทนราษฎร อยากเป็นรัฐมนตรี อยากเป็นนายกรัฐมนตรี อะไรร้อยแปด ความอยากเป็นในทางการเมืองนี้ เป็นความอยากที่รุนแรงมากเป็นความอยากเสพติดอย่างหนึ่ง ถ้าใครเป็นโรคอยากเป็นเข้าแล้ว เลิกยาก ต้องลงทุนกันจนหมดตัวทีเดียว บางคนแก่เฒ่ามีอายุถึง ๖๐ กว่าปีแล้ว ก็ยังอยากที่จะเป็นอะไรอยู่อีก เขาหาได้นึกถึงความตายหรือความแตกดับของชีวิตไม่ ความอยากแบบนี้แหละ เป็นตัวอย่างของความอยากในความมีความเป็นได้ดี ในทางพระท่านสอนว่า ความอยากมีอยากเป็นทุกแบบเป็นความทุกข์ทั้งนั้น ข้อนี้เราลองมาพิจารณาถึงเหตุการณ์ของชีวิตก็พอมองเห็นได้ว่า มันเป็นความจริงที่ไม่เปลี่ยนแปลง ในขณะที่อยากในสิ่งใดความทุกข์ก็เกิดเพราะสิ่งนั้นเมื่อยังไม่ได้สมหมาย ครั้นได้มาสมหมายแล้วก็เกิดความอยาก

ได้มันอยู่นาน ๆ ไม่อยากให้มันหายไป ถ้าหากได้มาแล้วแต่ไม่เป็นที่จุใจ ความอยากอีกแบบหนึ่งคืออยากให้มันหายไปเสีย และเมื่อไม่หายไปก็เป็นความทุกข์อีกเช่นเดียวกัน รวมความว่า ความอยากที่รุนแรง สร้างความทุกข์แก่ตนแก่ท่าน

คนครองเรือน ว่ากันตามตรงแล้ว จะหลีกความอยากไปไม่ได้ ต้องมีบ้างเป็นธรรมดา เพราะความอยากเป็นเหตุให้เกิดความก้าวหน้าในการงานได้มาก แต่ต้องมีการรู้จักประมาณในความต้องการ อย่าลืมตัวเองให้รู้ว่าเท่าใดพอดีสำหรับความเป็นอยู่ของตน ไม่ปล่อยให้ความอยากในสิ่งที่ตนไม่สามารถจะมีได้ครอบงำจนเกินไป ความทุกข์ที่เกิดจากความอยากก็คงไม่มี น้ำคือความอยากท่วมใจไม่ถึง ใจสูงก็พ้นจากระดับนั้น ๆ อันก่อให้เป็นทุกข์ การครองเรือนของเขาก็เป็นไปเพื่อความสุขถ่ายเดียว

คนบางคนมีความต้องการรุนแรงมาก ทำอะไรก็มีความอยากกำกับอยู่เสมอ นึกคาดไว้แล้วว่าจะได้เท่านั้นเท่านี้ อย่างนี้เรียกว่าทำงานอย่างทาส ทำพลางปากก็ภาวนาไปพลางว่าขอให้ได้อย่างนั้นอย่างนี้ คนอย่างนี้เป็นคนมีทุกข์มาก มี

มีใจร้อนตลอดเวลา หาความสงบใจไม่ได้ ท่านผู้หนึ่งเขาบอก ว่าจะได้รับบรรดาศักดิ์เป็นอย่างนั้นชื่อนั้น ยังไม่ทันถึงวันรับ ตามทางราชการกำหนดให้ แกเที่ยวบอกเขาทั่วทุกคนที่รู้จัก ว่า ต่อไปนี้ต้องเรียกชื่ออย่างนี้ อย่าเรียกชื่อเดิมเป็นอันขาด อย่างนี้เขาเรียกว่าเมาในความมีความเป็น

บางคนทำงานหวังลาภยศอย่างเดียว พอทำไปนาน ๆ เข้าไม่ได้รับดังที่ตนต้องการ ก็เลิกจากงานนั้นเสียแล้ว อย่างนี้ เขาทำงานใต้น้ำ ไม่ได้โผล่ขึ้นมาหายใจกับเขาอื่น ๆ เลย น่า สงสารมาก ที่เขาไม่รู้จักแสวงหาความสุขในทางใจ เรื่องความ สุขเป็นเรื่องที่ทุกคนทำได้โดยไม่ต้องลงทุนอะไรความสุขมิได้อยู่ ลาภผลเงินทอง หากอยู่ที่การรู้จักทำใจของตนให้เหมาะสมกับ สิ่งแวดล้อม และเป็นอยู่อย่างเสรีตามปกติของใจไม่ปล่อยใจ ให้ตกเป็นทาสของอารมณ์ใด ๆ ทั้งสิ้น เพียงเท่านี้ก็มีความสุข ได้สมปรารถนา แต่คนเรามักมีปกติชอบเดินในทางง่ายทาง ต่ำ ๆ ที่ทำตนให้เสียหายโดยไม่รู้สึกตัว เพราะขาดความ ระมัดระวังตนนั่นเอง ถ้ามีสติระวังตนสักหน่อยเท่านั้น ความ ชั่วร้ายก็ไม่อาจรบกวนจิตได้ ลองถามตัวของท่านดูบ้างเถิด

ว่าท่านเกิดมาทำไม เกิดมาเพื่อเป็นทาสหรือเพื่อเป็นไท เกิดมาเพื่อพ้นทุกข์หรือเพื่อติดข้องในทุกข์ ถ้าได้รับคำตอบว่าเกิดมาเพื่อพ้นทุกข์ ก็ต้องทำทุกวิถีทางที่จะพ้นทุกข์ไปได้ ความอยากในทางพ้นทุกข์ ไม่เป็นความอยากที่เสียหายเป็นไปเพื่อดับสนิทของไฟที่กำลังเผาลนจิตใจอยู่ เป็นความอยากที่ทุกคนควรมีควรทำกันให้มาก ในสมัยที่โลกกำลังแข่งขันอยากที่จะมีจะเป็นอย่างชาวโลกเขาเป็นกันอยู่ ขออย่าเป็นกันเช่นนั้นเลย เปลี่ยนใจเสียบ้างเถิด

๓. ทิฏโฐฆะ ห้วงน้ำคือความเห็น ทุกคนมีความเห็นบางอย่างอยู่ในใจ และคิดอยู่เสมอที่จะแสดงความเห็นออกมาให้ปรากฏแก่คนอื่น แม้ตัวผู้เขียนเองก็เป็นคนมีความคิดเห็นหลายอย่าง และได้แสดงออกให้ใคร ๆ ได้อ่านอยู่เสมอ เป็นการให้เขาบ้าง ไม่ใช่รับไว้แต่อย่างเดียว ความเห็นบางอย่างเป็นสิ่งที่ดีมีคุณแก่ใจ ความเห็นบางอย่างเป็นสิ่งที่ชั่วไม่มีคุณค่าแก่ใคร ๆ ทั้งดีทั้งชั่วถ้าพูดกันด้านปล่อยวางกันแล้วเป็นเรื่องที่ต้องปล่อยหมด การเก็บไว้เป็นทุกข์ ทุกข์เพราะความถือมั่น แต่ถ้าพูดกันในด้านศีลธรรมอันเป็นขั้นเบื้องต้น

ของการปฏิบัติแล้วไม่เป็นการเสียหาย ในการที่จะเก็บความเห็นดี ๆ ไว้กับตน เพราะความเห็นดีทำคนให้พ้นจากความทุกข์ไปได้โดยแท้ ส่วนความเห็นผิดความเห็นชั่วนั่นแหละ เป็นสิ่งที่ไม่ควรยึดถือไว้ คำว่าทิฐิเป็นห้วงน้ำท่วมใจในที่นี้ หมายถึงการเป็นคนเจ้าทิฐิ เป็นคนมีความคิดเห็นรุนแรงในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และถือมั่นในความเห็นไม่ยอมเปลี่ยนแปลง สมัยนี้มักพูดกันว่า เป็นคนยึดมั่นในอุดมคติของตน อุดมคติถ้าเป็นไปในทางเสีย ยึดไว้ก็เป็นภัย ถ้าเป็นไปในทางดีค่อยเป็นคุณหน่อย

มีคนเป็นจำนวนมาก ที่รับความเห็นบางอย่างในทางศาสนา การเมือง เศรษฐกิจ แล้วยึดมั่นในความเห็นนั้น แม้กาลเวลาผ่านไปแล้วก็ไม่ยอมเปลี่ยนแปลง คนอย่างนี้เรียกว่าเป็นคนเจ้าทิฐิ และเกิดมานะอย่างแรงขึ้นในตน เป็นคนไม่ยอมใคร ชอบแสดงออกอย่างรุนแรงในความคิดเห็นของตนเสมอ การพูดก็มักแรง ๆ ตามนิสัยที่เขาสร้างไว้ โดยมากเข้ากับคนอื่นไม่ได้ เพราะเป็นคนไม่ยอมรับความเห็นของใคร แบบนี้ก็มีอยู่มากเหมือนกัน การที่มีคนแบบนี้เกิดขึ้นมาก ก็เนื่องจากการปลุกเสกที่ผิด ๆ ของสังคมสมัยใหม่ ชาวสังคม

เขาถือกันว่าใครมีความเห็นอย่างไรแล้วก็ควรจะเป็นอยู่อย่างนั้น ไม่ยอมเปลี่ยนแปลง เอาภาษิตที่ว่าถึงท่านจะตัดหัวข้าพเจ้า ๆ ก็ไม่ยอมเปลี่ยนความคิด คนที่ถืออุดมคติตามคำภาษิตนี้ มักมีความยุ่งยากในความเป็นอยู่เสมอ

น่าสงสารคนบางคนเป็นผู้มีความรู้ดี ได้รับการศึกษาสูงมาก แต่เขาขาดการอบรมใจ เขามิได้ใช้ความรู้ให้สมควรแก่เหตุการณ์ เป็นการผ่อนสั้นผ่อนยาว ถ้ามีความรู้สึกอย่างไรแล้วก็ต้องเป็นเช่นนั้น เขานึกว่าของเขาผู้เดียวถูกต้องหมดของคนอื่นเหลวไหลใช้ไม่ได้ แต่ลืมนึกเสียว่า คนเราอาจมีการผิดพลาด เรื่องของงานของชีวิตเป็นเรื่องไม่จบ จะสำคัญผิดว่าตนเก่งแล้วไม่ถูก ควรรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ๆ บ้าง แต่คนเจ้าทิฐิมักไม่ยอมฟังใคร ผลที่สุดต้องออกไปอยู่คนเดียว แบบลิงที่ศาลพระกาฬลพบุรี ตัวไหนดุร้ายเพื่อนไม่อนุญาตให้เข้าหมู่ต่อไป ต้องไปอยู่อย่างโดดเดี่ยวเดียวดาย น่าสงสาร คนเจ้าทิฐิก็เป็นคนทำคอกขังตัวเองให้อยู่ในวงล้อมอันจำกัด เขาไปไหนเข้ากับใครไม่ได้ เพราะความเห็นไม่ตรงกัน ทำไมเราจะปรับปรุงความเห็นให้ตรงกันเสียไม่ได้หรือ หรือจะผ่อนสั้นผ่อนยาวให้พอไปกับเขาอื่นได้มิดีกว่าหรือ เขา

ผู้มีน้ำท่วมใจแล้วย่อมเป็นไปไม่ได้ เขาไม่ยอมเปลี่ยนความคิดเห็นของเขา

นักปราชญ์ที่มีความเป็นปราชญ์อย่างบกพร่องมักเดินสายสุดเสมอ แต่ปราชญ์ที่แท้จริงย่อมเดินสายกลางไม่มีการทำตนให้ตึงเกินไป เพราะสิ่งที่ตึงเกินไปนั้นอาจจะขาดเมื่อใดก็ได้ ถึงคราวผ่อนก็ผ่อนบ้าง ถึงคราวจะตึงก็ตึงไว้บ้าง เรียกว่าเป็นคนรู้จักกำลังของเหตุการณ์และเอาตัวรอดได้เสมอ คนมีความเห็นจัดมักเอาตัวไม่รอด เหมือนคนไม่รู้จักกำลังของตนจะไปว่ายข้ามกระแสน้ำที่ไหลเชี่ยวก็เอาตัวไม่รอด ผลที่สุดจมน้ำตายเป็นคนน่าสงสารมาก

ในทางพุทธศาสนา พระพุทธองค์สอนชาวพุทธมิให้ติดในความคิดเห็นใด ๆ ให้เพียงแต่รับรู้รับฟังไว้เท่านั้น แล้วเอามาคิดไตร่ตรองดูอย่างรอบคอบ อันไหนถูกผิดก็ให้รู้ด้วยปัญญาของตน แล้วเอาไว้ใช้ในเมื่อถึงคราวจะต้องใช้ ไม่ให้เที่ยวแบกความเห็นไว้จนหนักเกินไป ทรงห้ามการโต้เถียงกับคนที่เห็นต่างกัน ให้เพียงแต่แลกเปลี่ยนความเห็นกันเท่านั้น ถ้าเขาไม่รับฟังก็วางเฉยเสีย อย่าไปข่มเขาโคขืนให้กลืนหญ้า จะ

เดือดร้อน เป็นภัยแก่ตนเอง ให้ใช้อุบายอย่างละมุนละม่อม กลับใจคนให้หันเข้าหาความดี นับว่าเป็นวิธีประเสริฐแท้ ชาวพุทธเราควรเอาอย่างและเดินตามไปเถิด

๔. **อวิชโชฆะ** ห้วงน้ำคืออวิชชา มีพุทธภาษิตบทหนึ่งว่า **อวิชฺชา ปรมํ มลํ** ความไม่รู้ เป็นความมัวหมองอย่างยิ่ง คำว่า อวิชชา แปลความว่าไม่รู้ ไม่รู้อะไร ตอบว่า ไม่รู้สิ่งที่ควรรู้ สิ่งที่ควรรู้คืออะไร คือสิ่งที่เมื่อหยั่งรู้แล้ว ก็เป็นเหตุให้ตนพ้นจากความทุกข์ไปได้ **อวิชชา**จึงหมายถึงความไม่รู้สิ่งที่จะทำให้ตนพ้นจากทุกข์ร้อน ในทางธรรมท่านจำแนกความไม่รู้ไว้ดังนี้คือ ไม่รู้จักทุกข์ ไม่รู้จักเหตุให้เกิดทุกข์ ไม่รู้จักความดับทุกข์ ไม่รู้ข้อปฏิบัติที่จะให้ถึงความดับทุกข์ พูดย่อ ๆ ว่า ไม่รู้เหตุผลของชีวิตคนนั่นเอง

บรรดาน้ำที่กล่าวมาแล้วเช่น กาม ภพ ทิฐิทั้งสามประการนั้นยังไม่ร้ายเท่าน้ำคืออวิชชา เพราะ อวิชชา เป็นรากเง่าเค้ามูลของอีกสามประการข้างต้น อวิชชาเป็นสิ่งที่อยู่ต้นแถวของโลกียธรรมทั้งปวง ตราบใดที่ยังมีอวิชชาอยู่ ความพ้นจากทุกข์ก็ยังไม่มีตราบนั้น ผู้ที่ต้องการพ้นจากทุกข์จึงต้อง

คิดทำลายอวิชชาเสียก่อนเหมือนกับการทำลายต้นไม้ ถ้าขุดรากทิ้งให้หมดต้นไม้ก็คงไม่เกิดขึ้นได้ ถ้าเพียงแต่ตัดตอนข้างบน รากของมันยังคงงอกงามอยู่ข้างล่าง วันหนึ่งก็คงเกิดขึ้นอีก

ความไม่รู้เป็นโทษทั้งส่วนโลกและส่วนธรรม คนเราที่ทำผิดทำเสียหายก็เนื่องจากความไม่รู้เป็นเหตุมีมาก อาจมีบ้างบางคนที่ทำผิดทั้ง ๆ รู้ว่า มันเป็นความผิดดังที่เคยปรากฏอยู่เสมอ แต่ถ้าเราพิจารณาโดยแยบคายแล้ว การที่เขาทำผิดลงไปนั้น ก็เพราะความไม่รู้ว่า มันจะก่อให้เกิดผลเป็นความทุกข์ เขาเข้าใจว่ามีทางพ้นทุกข์ได้ เพราะไม่มีใครรู้เห็น หรือแม้มีใครรู้เห็น ก็มีทางสู้ในชั้นศาลได้ ความคิดเช่นนี้เกิดขึ้นเพราะความไม่รู้ เรียกว่า ความเข้าใจผิดนั้นเอง เขามีตาแต่มองผิดจุดหมาย คลาดจากความจริงไปมาก ความทุกข์จึงเกิดแก่เขา นี่เป็นเรื่องของความไม่รู้นั่นแหละเป็นเหตุ กล่าวตามความจริงได้ว่า คนรู้ไม่ผิดทำไม่ผิด โทษที่เกิดจากการ

กระทำก็ไม่มี อวิชชาเป็นต้นเค้าของการทำผิดโดยประการทั้งปวง จึงเป็นห้วงน้ำที่ลึกกว่าห้วงน้ำใด ๆ มีภัยอันตรายรอบข้าง เป็นเรื่องที่ควรหาทางแก้ไขโดยเร็ว ช้าไปจะเสียหาย อาจนำความทุกข์ร้อนมาให้แก่ตนได้มาก เมื่อเข้าใจว่าโอฆะหรือห้วงน้ำทั้งสี่เป็นภัยใหญ่ของชีวิต เราก็ต้องหาทางป้องกันอย่าให้น้ำเหล่านี้ไหลมาท่วมใจได้เป็นอันขาด จะป้องกันได้โดยวิธีใด มีทางทำได้ ตามคำสอนของพระพุทธองค์ คือการสร้างเกาะให้เป็นที่พึ่งพ้นจากน้ำท่วมได้ โดยการปฏิบัติธรรมะ ๔ ประการ

๑. มีความขยันในอันประกอบกิจทั้งส่วนคดีโลกและส่วนคดีธรรม

๒. มีความไม่ประมาทใน การที่จะละความชั่ว ประพฤติความดี

๓. มีความ สำรวม ระวังตน มิให้ความชั่วไหลเข้ามา ทางทวารของตนได้

๔. มีความรู้สึกข่มใจตนเองให้อยู่ในความรู้จักผิดชอบในการกระทำกิจเสมอ

แนวทั้งสี่ประการนี้ เป็นแนวทางของการสร้างตนให้พ้นจากน้ำท่วม เป็นการยกภาวะของใจตนให้สูงขึ้น จนกระทั่งว่าน้ำไม่อาจท่วมทับได้ ก็เป็นผู้อยู่ในฐานะที่ปลอดภัยพ้นจากอันตราย

ในที่อีกแห่งหนึ่ง อาฬวกยักษ์ได้ทูลถามปัญหากับองค์พระพุทธเจ้าว่า "จะ ข้ามโอฆะ และ ห้วง น้ำได้ อย่างไร" ตรัสตอบว่า คนจะข้ามได้ด้วยความเชื่อ ด้วยความไม่ประมาท คุณธรรม ๒ ประการนี้เป็นทางให้พ้นจากน้ำได้ และตรัสว่าจักพ้นทุกข์ได้เพราะความเพียร จักบริสุทธิ์ได้ด้วยปัญญา

นี่คือแนวทางที่ทรงชี้ไว้ให้ผู้ ปรารถนาจะพ้นทุกข์ จากน้ำท่วม ดำเนินตาม เป็นข้อปฏิบัติที่นำไปใช้ได้ทั้งฝ่ายคดีโลกและคดีธรรม ชาวเราทั้งหลายจึงไม่ควรประมาทในการประกอบกิจที่ชอบที่ควร ควรรีบถอนตนขึ้นจากน้ำอันท่วมใจเหมือนช้างที่ตกหล่มถอนตนขึ้นจากหล่มได้ ครูอาจารย์เป็นผู้ชี้บอกหนทางให้ การเดินทางเป็นหน้าที่ของเราทั้งหลาย สมัยนี้ เป็น สมัยของการ เตรียมตน เพื่อก้าวหน้าไป สู่ ความหลุด

พ้นเป็นสมัยของคนขยันในการงาน เป็นสมัยของคนไม่ประมาท เป็นสมัยของความสำรวมใจ เป็นสมัยของการบังคับตนเอง ทำตนให้เป็นคนที่มีใจสูงส่งอยู่เสมอ ก็จะนำตนไปสู่ความสงบสุขได้สมปรารถนา ขอความพ้นทุกข์จงมีแก่ท่านผู้ปฏิบัติธรรมทุกเมื่อเทอญ.

สิ่งที่ไม่รู้จักอิ่ม

โดย ภิกขุ ปัญญานันทะ

ในธัมมิกสูตร พระศาสดาทรงเปรียบร่างกายของมนุษย์ว่า เป็นเช่นกับจอมปลวก กลางคืนเป็นควัน กลางวันเป็นเปลวอยู่เสมอ การที่ทรงเปรียบสรีระร่างกายว่า เป็นจอมปลวกก็เพราะมันมีอาการสั่งสมขึ้น และเป็นที่อยู่ของนานาสัตว์ในตัวเรานี้ ถ้าพิจารณาดูตั้งแต่ศีรษะถึงเท้าแล้ว จะเห็นว่ามีอะไรมากมายหลายอย่าง สิ่งที่มีชีวิตก็มีอยู่ในร่างกายนี้ แต่ส่วนมากมันอาศัยเป็นโทษแก่ร่างกาย เราจึงเรียกมันว่าเชื้อโรคนั่นเอง ท่านจึงเรียกร่างกายนี้ว่า โรค นิทฺทํ เป็นที่มานอนของโรคนานาชนิด จอมปลวกคือร่างกายนี้มีรูเข้าออกอยู่ ๕ รูด้วยกัน รูทั้งห้าเป็นทางนำไปซึ่งสิ่งต่าง ๆ อันก่อให้เกิดความรู้สึกนึกคิดในสิ่งนั้น ๆ ตานำรูป หูนำเสียง จมูกนำกลิ่ ลิ้นนำรส กายนำสัมผัสถูกต้องได้เข้าไป ทุกทางไหลเข้าไปหาใจทั้งนั้น ใจมีสภาพเหมือนถุงใหญ่ที่บรรจุรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสนานาชนิด และไม่เคยเต็มสักที มีเท่าใด ๆ ก็ใส่เข้าไปเถิด ความ

เต็มของใจไม่มี ทำไมจึงไม่เต็ม ? เพราะใจมีความอยากได้ในสิ่งนั้น ๆ อยู่เสมอ ความอยากที่ภาษาธรรมเรียกว่า ตัณหา นี่แหละเป็นสิ่งพร่องอยู่เสมอ มันเต็มได้ยาก คนเราจึงมีปกติดิ้นรนอยู่ในสิ่งต่าง ๆ เสมอ ได้สิ่งนี้แล้วยังไม่พอ อยากได้สิ่งอื่นต่อไปอีก ได้มาแล้วก็รักและถนอมไม่อยากให้มันจากไปเสีย ถ้ามันจากไปก็เป็นทุกข์เป็นร้อน อยากเสน่หาของใหม่ต่อไปอีก ถ้าการแสวงหานั้นได้มาโดยทางสุจริตก็ดีหน่อย แต่ถ้าทางสุจริตไม่อำนวยประโยชน์ตนแล้ว เขามักหาทางออกในทางทุจริตเสมอ โลกนี้จึงมีอาการขัดแย้งกันอยู่เสมอ เพราะความอยากของคนเป็นเหตุนั้นเอง

มนุษย์ผู้ฉลาดและเข้าใจหาทรัพย์มาเป็นของตน จึงได้ค้นคว้าวิธีการที่จะปรนปรือความอยาก ล่อความต้องการของมนุษย์ให้เกิดขึ้น เขาจึงคิดอะไรต่าง ๆ ขึ้นหลายประการ ทั้งหมดล้วนเป็นอาหารของตา หู จมูก ลิ้น กาย ทั้งนั้น ข้ามจากนี้ไปไม่ได้ ทุกคนมีกิเลสและต้องการเร้ากิเลสของกันและกัน จึงได้คิดประดิษฐ์อะไรต่าง ๆ ขึ้น ที่สิ่งที่ชาวโลกทั่วไปต้องการนั้นไม่มีอะไร นอกไปจากรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส

เท่านั้น และท่านกล่าวว่า รูปเสียงกลิ่นรสสัมผัสของเพศตรงข้ามนั่นแหละที่ต้องการกันนัก หญิงย่อมปรารถนาในชาย ชายก็ย่อมปรารถนาในหญิง แต่ผู้หญิงมีปกติละอายมาก ชอบซ่อนเร้นไม่ทะลึ่งตึงตังแบบผู้ชาย แม้จะมีความต้องการอะไรเท่าใดก็ไม่แสดงออก และการไม่แสดงออกอย่างตรง ๆ นี่แหละ ทำให้ผู้ชายปวดหัวไปตาม ๆ กัน เพราะแบบที่แสดงโดยอ้อมนั้นเขาเรียกกันว่า มายา นั่นเอง ผู้หญิงเป็นเจ้าแห่งมายา มีเหลี่ยมในการที่จะล่อผู้ชายให้ติดกับตนได้ง่าย และหลายวิธี วิธีนั้น ๆ ก็อาศัยรูป เสียง เป็นต้นนั่นเอง จะยกตัวอย่างให้เห็นง่าย ๆ เช่น การแต่งตัวของผู้หญิงในสมัยก่อนไม่เหมือนสมัยนี้ คนสมัยก่อนมีความรู้สึกในกามารมณ์น้อยกว่าคนในปัจจุบัน เด็กชาย–หญิงสาวอายุ ๑๖–๑๘ ปี ยังเปลือยกายอาบน้ำในลำธาร บางทีก็อาบรวมกันทั้งสองเพศก็ไม่มีอะไรเกิดขึ้นเลย ความรู้สึกในกามไม่เร่งเร้าให้เกิด เพราะเป็นอยู่กันตามธรรมชาติ เราไม่มีมายาการปรุงแต่ง ชายหญิงได้เคยเห็นกันมาอย่างใด ก็เห็นกันอยู่อย่างนั้นไม่เปลี่ยนแปลง ความเลอะเทอะในทางกามจึงมีน้อย

ในสมัยนี้เด็ก ๆ ถูกกระตุ้นเตือนโดยทางอ้อมมาก พออายุ ๑๒-๑๓ ปี ก็มีความรู้สึกในทางกามแล้ว เนื่องจากสิ่งยั่วมีมากขึ้น เช่นหนังสือเริงรมย์ หนังละคร การแต่งตัวในรูปแปลก ๆ เข้าทุกที อันการแต่งตัวของผู้หญิงจะเป็นในรูปใดก็ตาม จุดมุ่งหมายก็เพื่อให้ชายสนใจเท่านั้น รูปของเสื้อผ้าจึงใหม่และแปลก ๆ เข้าทุกที แบบใดเก่าแล้วต้องยกเลิก กลายเป็นของจืดไปเสีย ต้องหาแบบใหม่ ๆ ต่อไปอีก ใครแต่งตัวได้ในแบบใหม่ ๆ แล้วก็สบายใจ มิใช่สบายใจตรงที่แบบเสื้อสบายใจเพราะเพศตรงข้ามจะสนใจตนมากขึ้นเท่านั้น ทำไมผู้หญิงจึงเอาดอกไม้ติดตามมวยผม เพื่อความหอมแก่จมูกของตนเองหรือ เปล่า แต่เพื่อความโก้และจูงใจให้เขาอื่นหันมามองตน ตนจะได้สบายใจเท่านั้น ใส่เสื้อแล้วยังเอารูปหนู ช้างและรูปอะไรต่าง ๆ แขวนตุ้งติ้งที่หน้าอกนั้นเพื่ออะไร เพื่อให้เกิดความสนใจ คนจะได้ดูรูปเล็ก ๆ ก่อน แล้วจะดูต่อไปถึงอกอันนูนเต่งของตนอันเป็นการอวดอกไปในตัว การตัดผมในรูปต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะกับใบหน้า ก็เพื่อให้เกิดการชวนดูและสนใจขึ้นเท่านั้น ผ้านุ่งค่อยสูงขึ้นทุกที แม้ถ้าก็พยายามเปิดช่อง

โน้นนิดนี่หน่อย เวลาเดินจะได้แลบให้เห็นร่ายกายบางส่วนเป็นการชวนผู้ชายไปในตัว เสื้อก็พยายามตัดรัดรูปรัดทรง ให้มีความพิศวาสมากขึ้น การเปิดหน้าเปิดหลังก็ดี ใช้ผ้าดอกสีต่าง ๆ ก็ดี ไม่มีความมุ่งหมายเป็นอย่างอื่นนอกจากชวนดู เป็นอาหารตาเท่านั้น นี่เป็นปกติของความเป็นอยู่ นอกไปจากนั้น ยังมีการกระทำอะไรบางอย่างเป็นทางให้เกิดความสนุกสนานทางใจ เช่นหนังละครเป็นต้น หนังที่มาจากนอกในสมัยก่อน การแสดงไม่สู้โลดโผนนัก การแต่งตัวก็ไม่โป๊จนเกินไป แต่ในสมัยนี้กิเลสของพวกฝรั่งไปไกลกว่าชาวเอเชียเสียอีก จึงได้ทำหนังให้บ้าไปในทางกามมากขึ้นทุกที การนุ่งน้อยห่มน้อย การกอดจูบกันในท่าต่าง ๆ จนทำเอาคนดูมีใจผิดปกตินั้น เขามุ่งปลูกกิเลสของมนุษย์กันทั้งนั้น โลกนี้จึงมีบ้ามากขึ้นทุกที การเต้นรำแบบตะวันตกกำลังแพร่หลายในเมืองไทย มีงานชุมนุมกันที่ไหนก็มีการเต้นรำกันที่นั่น มันเป็นเรื่องห้ามยากเพราะเป็นเรื่องของกิเลส ทุกคนพอใจดูพอใจเต้นกันทั้งนั้น ไม่มีโอกาสใดแล้วที่จะได้กอดผู้หญิงสาว ไม่สาวอย่างเสรี นอกจากเวลาเต้นรำ ยิ่งเต้นท่าโลดโผนยังแถมได้หอมปากเสียด้วย เมื่อก่อนการเต้นรำ

เป็นของพวกผู้หญิงชั้นต่ำ แต่ในสมัยนี้ผู้หญิงชั้นสูงก็ได้ลดความสูงทางใจลงไปเท่าเทียมกับหญิงชั้นต่ำแล้ว มิใช่แต่คนสามัญเท่านั้น เจ้านายผู้ทรงเกียรติก็ยังไปเต้นรำกับหม่อมให้คนเขาดู เขาถือกันว่าเป็นการไม่ถือพระองค์ เป็นความดีอีกแบบหนึ่งของสังคมที่กำลังเดินไปสู่ความบ้า เถื่อนในระบอบของโลกใหม่กัน ใคร ๆ ก็กล่าวว่าการเต้นรำแบบตะวันตกนั้นเป็นเครื่องหมายของความเจริญแบบหนึ่ง ถูกแล้วมันเป็นความเจริญของพวกบ้ากาม มีใจหมกมุ่นแต่ในทางความสุขที่เป็นเนื้อหนังอย่างเดียว หาได้คิดให้รอบคอบไปถึงความเสื่อมทางจิตใจของคนชั้นหลังไม่ คดีหย่าร้าง การฆ่าตัวตายเพราะพลาดรักมีขึ้นชุกชุมนั้นมิใช่เรื่องอะไร นอกจากว่าความหมกมุ่นในทางเนื้อหนังเกินไปนั่นเองก่อให้เกิดขึ้น

ในเรื่อง เสียง กลิ่น รส สัมผัสก็เช่นเดียวกัน มันเป็นสิ่งก่อให้เกิดความอยาก และไม่รู้จักพอกันทั้งนั้น คนผู้หลงใหลในกามคุณเกินไป จึงเกิดทุกข์เสมอ ดังพุทธภาษิตที่มีมาในชาดกว่า "ผู้ใดที่เสพวัตถุกามและกิเลสกาม เพราะไม่เห็นโทษในอนาคต ผลที่สุดวัตถุกิเลสกามที่เขาเสพ ย่อมฆ่าผู้

นั้นเสียเหมือนผลไม้มีพิษฆ่าบุคคลที่กินเข้าไปเสียฉะนั้น"

คำว่า "วัตถุกาม" หมายถึงสิ่งอันน่ารักใคร่พึงพอใจ มีรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เป็นต้น "กามคุณห้า" ก็เรียก

กิเลสกาม หมายถึงกิเลสเป็นเหตุให้ใคร่ในกามคุณห้านั้นเช่น ราคะ ความกำหนัก เป็นต้น

ในชาดกอีกเรื่องหนึ่ง ทรงสอนภิกษุให้เห็นโทษของกามคุณห้า ว่าไม่ควรใยดีอย่างไร

'ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย กามคุณทั้งห้า ตามธรรมดาก็น่ารื่นรมย์ยินดีในเวลาบริโภคอยู่บ้าง ก็แต่ว่าการบริโภคกามคุณนั้น ถ้าจะเปรียบแล้วก็ไม่ผิดอะไรกับการบริโภคผลไม้มีพิษ เพราะจะทำให้ผู้บริโภคต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่สิ้นกาลนาน อันผลไม้มีพิษนั้น สีงาม กลิ่นหอม รสก็อร่อย แต่ถ้าผู้ใดบริโภคเข้าไปแล้ว พิษของมันอาจเข้าไปกัดในลำไส้ให้ถึงตายได้"

ธรรมภาษิต ที่ยกมาอ้างเป็นตัวอย่างข้างบนนี้ก็เพื่อให้เห็น และจะได้พิจารณากันเสียบ้าง อย่ามัวเมากันให้มากเกินไปในสิ่งอันจักให้โทษ มิได้มุ่งหมายที่จะชวนให้ท่านผู้อ่านเลิกการบริโภคกามเสียอย่างเด็ดขาด เพราะทราบดีอยู่ว่า

เลิกกันได้ยากเต็มที่ แต่ที่พูดเพื่อให้รู้จักพอดีพองามในการบริโภคนั้น ๆ อย่าปล่อยใจของตนไปตาม อำนาจของความอยาก เพราะแม้จะกินสักเท่าใด ๆ ก็ไม่อิ่มไม่พอ ของที่กินไม่อิ่มจะกินให้อิ่มนั้นไม่ได้ จงกินแต่พอดีเพื่อสืบพันธุ์ของตนไว้เท่านั้น ในเรื่องกามนี้ สัตว์เดรัจฉานมีการเสพน้อยกว่ามนุษย์ ปีหนึ่งสุนัขมีฤดูกามเพียงสองฤดูเท่านั้น พ้นนั้นแล้วมันก็อยู่เฉย ๆ ไม่เห็นยุ่งกันนัก มนุษย์เราถ้ามีความใคร่เกินพอดี ก็น่านึกละอายสุนัขอยู่บ้างเหมือนกัน ถ้าหญิงชายรู้จักพอดีในเรื่องนี้ ความสุขสงบจะเกิดแก่ครอบครัว ลูกที่เกิดมาก็จะเป็นคนดีว่านอนสอนง่าย ไม่เป็นการยากแก่การอบรมในเวลาโตขึ้น และเพื่อให้ผู้อ่านได้พิจาณาโทษของกามยิ่งขึ้นไปอีก จึงขอนำโทษของกามมากล่าวเติมอีกนิด........

๑. กาม เปรียบเสมือน ร่างกระดูกสุนัขที่มีความหิวไปเที่ยวหาอาหารตามใต้ถุนบ้าน หาอะไร ๆ ก็ไม่ได้ ได้แต่กระดูกหมูแห้ง ๆ ไปหนึ่งท่อน มันก็ดีใจมากคาบไปนอนแทะอยู่ในที่ลับ รสอร่อยใด ๆ ที่เกิดจากกระดูกนั้นไม่มี แต่สุนัขมีความอยาก แทะไปน้ำลายก็ออกมากเข้าแล้วก็กลืนกิน

โดยคิดว่าอร่อยเต็มที่ คนที่เสพกามก็มีสภาพเห็นปานนั้น ถ้าคนมีใจเป็นปกติ ทำการเสพไม่ได้ ต่อเมื่อใดความอยากท่วมความรู้สึกผิดชอบ เมื่อนั้นแหละคนก็หลับตาแบบหมีกินน้ำผึ้งลืมความเป็นมนุษย์หมด เขาจึงกล่าวว่า เรื่องของกามเป็นเรื่องของความบ้าจนลืมตัวจึงจะดี

๒. กาม เปรียบเสมือนชิ้นมังสะที่เป็นของแร้งกาแย่งกิน สัตว์ตายตัวหนึ่งถูกทิ้งไว้ในทุ่งนา กา แร้ง แมลงวันเป็นฝูงมาไต่ตอมแย่งกันกินสิ่งนั้น ๆ ฉันใด กามคุณก็เปรียบกับของเน่าเหม็นแบบนั้น ไม่มีกลิ่นที่น่าชวนชมของคนดีเลย คนเมาเท่านั้นจึงชมได้

๓. กาม เปรียบเหมือนคบเพลิงที่บุรุษถือทวนเวลาลมจัด เราถือคบเพลิงทำด้วยฟางข้าว ถือทวนลมไป ไฟก็ไหม้คบมากเข้าทุกที ไม่ช้าก็ไหม้มือพองได้ กามคุณเป็นของร้อนทั้งก่อนจะได้ ขณะได้มาอยู่ได้สมใจแล้วก็ยังร้อนอีก เป็นเรื่องร้อนไม่รู้จักจบ

๔. กาม เปรียบ เหมือนหลุม ที่เต็มไปด้วย ถ่านเพลิง หลุมถ่านเพลิงมีไฟลุกแดงรุ่งโรจน์ ใครแหย่มือเท้าลงไปก็ร้อน

ปวดฉันใด กามคุณมีความทุกข์เจืออยู่ ผู้ที่ตกลงในกามแล้วย่อมร้อนกายร้อนใจเสมอ

๕. กาม เปรียบด้วยการนอนฝัน พอตื่นขึ้นฝันก็หายไปเท่านั้น

๖. กาม เปรียบเหมือนของยืมเขาเอามาใช้ ใช้ได้เพียงชั่วคราวก็ต้องส่งคืนแก่เจ้าของเขาไป มันมิใช่ของเราอย่างแท้จริง

๗. กาม เปรียบด้วยผลไม้กลางป่า หาเจ้าของมิได้ เป็นที่ต้องการของคนมาก ของอย่างเดียวถ้ามากคนต้องการความแก่งแย่งกันย่อมเกิดขึ้นเพราะความมุ่งหมายรวมกัน ชาวโลกต้องรบราฆ่าฟันกันจนถึงตายนั้น เนื่องมาจากความต้องการในกามคุณนี่เอง

๘. กาม เปรียบเหมือนคนประหารสัตว์หรือคนด้วยกันด้วยหอกที่เป็นเงี่ยงแทงเข้าไปแล้วจึงออกยาก ทำให้เกิดความลำบาก คนเราที่ก้าวพลาดเข้าไปสู่วงจรของกามคุณแล้ว เป็นการยากนักที่จะถอนตนออกได้ เพราะกามคุณเป็นยางเหนียวที่ทำให้ติด ให้อาลัยจนถอนออกไม่ได้ ฉะนั้นผู้ที่ยังมิได้ตกลงไป

จึงต้องระมัดระวังอย่ายอมให้ตกลงไปง่าย ๆ เป็นอันขาดจะเดือดร้อน

๙. กาม เปรียบเหมือนเขียงสับเนื้อ ธรรมดาเขียงเป็นที่รองรับเนื้อ และมีดที่เขาสับลงไปต้องเป็นภาระหนัก ถ้ามันรู้สึกได้ คงบ่นปวดไปตลอดวัน แต่หว่ามันเป็นเขียงจึงมิได้พูด คนที่ติดตังของกามแล้วก็เป็นเขียงให้ถูกโขกสับเสมอไปไม่หยุดยั้ง ผลัดกันเป็นเขียงถูกสับ ถูกฟันเรื่อยไปไม่หยุด น่ารำคาญอยู่มาก

๑๐. กาม เปรียบเสมือนอสรพิษ อันธรรมดาหัวของอสรพิษย่อมมีเขี้ยวมีงาติดอยู่ และเป็นอันตรายแก่ผู้ไปแตะต้องเข้าฉันใด เรื่องของกามคุณก็เป็นโทษแก่ผู้ส้องเสพฉันนั้น

มีคนเป็นจำนวนมาก บ่นกลุ้มใจในการครองเรือนของตนแต่ทั้ง ๆ กลุ้มออกไม่ได้ ต้องทนอยู่ต่อไป ก็เพราะเขาถูกผูกไว้ด้วยโซ่อันหย่อนยาน เบา ๆ หลวม ๆ แต่มันคงแก้อยากไม่ได้จึงต้องทนรับทุกข์เรื่อยไปตลอดกาล เขาเป็นนักโทษที่น่าสงสาร เพราะเขาหลงติดอยู่ในสิ่งที่กินเท่าใดก็ไม่พอ มีเท่าใดก็ยังจน เป็นสิ่งที่ไม่เคยทำให้คนอิ่มเลย

เจ้ากามเอ๋ย เจ้าร้ายกาจนัก เจ้าล่อคนเก่ง ประตูของเจ้ากว้างเปิดไว้ให้คนเข้า เข้าแล้วเจ้าไม่ยอมให้ออก เพราะเจ้าเข้าใจปรนปรือเอาใจเขา จนทำให้ผู้เข้าไปหมดความเป็นตนเอง ตกอยู่ในอำนาจของเจ้า มอง ฟัง ลิ้ม ดม สัมผัส เท่าใด ๆ ไม่เคยอิ่มสักครั้งเดียว ข้าจึงไม่ยุ่งกับเจ้าหรอก

ไม่มีไม่ได้หรือ ?

โดย ภิกขุ ปัญญานันทะ

เมื่อวันแรมค่ำหนึ่งเดือนเก้า ข้าพเจ้าไปแสดงปาฐกถาที่พุทธนิคม วัดเวียงหนองล่องจังหวัดลำพูน พอกล่าวปาฐกถาจบลงแล้วก็เปิดการสนทนาธรรม ให้ทุกคนที่มีข้อข้องใจมาฟังปาฐกถาถามปัญหาต่าง ๆ ได้ มีคนสงสัยและได้ถามปัญหาต่าง ๆ มาก มีคนหนึ่งได้ถามว่า "ทำไมจึงต้องมีศาสนา จะอยู่ในโลกโดยไม่มีศาสนาจะไม่ได้หรือ" ผู้ถามปัญหามิได้เซ็นชื่อจึงไม่ทราบว่าเป็นใคร มีอายุปูนไหน และมิได้สนทนากันเฉพาะตัว เขาเขียนใส่กระดาษมาถาม มีอยู่เป็นจำนวนมากที่ทำแบบนี้ คงเป็นเพราะเป็นคนไม่กล้า จึงต้องทำแบบไม่เปิดเผย บางคนก็กลัวบาปจึงไม่กล้าพูดกล้าถาม ใครหนอมาทำให้คนเข้าใจผิดกันถึงขนาดนี้ คงเป็นนักสอนศาสนารุ่นก่อน ๆ ที่ชอบขู่ประชาชนว่า ถ้าไม่เชื่อจะตกนรก ไม่ว่าอะไรที่เขารับฟังแล้วต้องยอมรับเชื่อด้วย จนผู้ฟังจึงกลายเป็นคนประหลาด

ในเรื่องนี้ ความจริงทางพุทธศาสนาไม่มีวิธีการขู่เข็ญให้กลัว ไม่มีการเอานรกมาขู่ เอาสวรรค์มาล่อ พุทธศาสนาเป็นเรื่องของการสอนที่มีเหตุผล นำผู้ฟังให้เกิดปัญญารู้แจ้งเห็นจริงถ่ายเดียว แต่การศึกษาเพียงครึ่ง ๆ กลาง ๆ ทำให้คนเกิดความเข้าใจผิดกันมาก โดยเฉพาะในเรื่องการถามปัญหาที่คนยังไม่รู้ เป็นกิจควรทำโดยแท้ ไม่เห็นบาปที่ตรงไหน การไม่ถามนั้นแหละบาป บาปเพราะไม่รู้ ไม่เข้าใจ ใครมีบาปในข้อนี้ควรแก้เสีย ด้วยการไต่ถามให้เข้าใจความจริงของเรื่อง

ในสมัยนี้มีคนเป็นจำนวนมาก ที่มีความเห็นโน้มเอียงไปในทางไม่มีศาสนา เขาเข้าใจว่าศาสนาเป็นสิ่งไม่จำเป็นแก่ชีวิต ศาสนาเป็นแต่คำสอนสำหรับคนโง่เท่านั้น คนที่ได้รับการศึกษาดีแล้วไม่ต้องมีศาสนาก็ได้ ความสุขของโลกอยู่ที่ความอิ่มของท้อง ความทุกข์ของโลกอยู่ที่ความพร่องของท้องนั่นเอง ความเข้าใจในรูปนี้ควรจะถูกเรียกว่า เป็นความเข้าใจผิดอย่างแรง เขาเข้าใจแต่เรื่องของกายอันเป็นเพียงเปลือกนอกของคน หาได้เข้าใจถึงเนื้อแท้ของคนไม่

ที่เราเรียกกันว่า สัตว์ บุคคลนั้นหมายถึงอะไรกัน ควรหาคำตอบที่ถูกต้องมาตอบกัน เพียงแต่มีร่างกายจะเรียกว่าเป็นคน เป็นสัตว์ได้ไหม ถ้าขาดใจครองร่าง ก็พอตอบได้ว่า เป็นคนไปไม่ได้ เพราะกายที่ไม่มีใจก็เป็นเช่นกับท่อนไม้ ขาดความรู้สึกด้วยประการทั้งปวง หรือมีแต่ใจโดยไม่มีกายจะอยู่ได้ไหม ก็คงอยู่ไม่ได้อีก ลำพังแต่ใจเป็นนามธรรม ไม่ปรากฏเป็นรูปร่าง จะแสดงอะไรออกมาไม่ได้ เหมือนกับไฟฟ้าถ้าลำพังแต่แรงงานไฟฟ้าแต่ไม่มีสายสื่อล่อ ไฟก็ไม่ปรากฏออกมาถ้ามีหลอดมีสายไฟก็ให้แสงสว่างได้ฉันใด ใจคนเราก็ต้องอาศัยกายเป็นที่ตั้งอยู่ กายของเราเป็นที่แสดงอะไรต่าง ๆ ใจกับกายจึงต้องอาศัยกันอยู่เสมอ แยกออกจากกันวันไหนก็หมดความหมาย ร่างกายขาดใจครองก็เป็นดุจท่อนไม้หาสาระมิได้

ร่างกายทรงกำลังอยู่ได้ ก็ต้องอาศัยสิ่งหล่อเลี้ยง ที่ชาวโลกเรียกกันว่าอาหาร คำว่า อาหาร แปลว่าสิ่งที่นำผลมาให้ผลในที่นี้ก็หมายถึงการทรงตัวอยู่ได้ เคลื่อนไหวได้ ทำอะไรได้ทุก ๆ อย่างว่องไว เพราะมีกำลังที่เกิดจากอาหาร ขาดอาหารก็ขาดกำลัง ร่างกายก็ตั้งอยู่ไม่ได้

ใจก็ต้องมีกำลังแบบเดียวกับกาย บางเวลาเราพอเห็นได้ เช่นเราจะไปไหน ๆ ร่างกายมีกำลังดีแล้วได้รับอาหารอันก่อให้เกิดกำลังแล้ว แต่ใจขาดสิ่งกระตุ้นเตือน ไม่มีอารมณ์ยั่วยุให้เกิดความกระตือรือร้นก็รู้สึกว่าอ่อนแอ ขาดกำลังที่จะไปตามความต้องการได้ ใจจึงต้องการอาหารเหมือนกัน อาหารของใจมิใช่วัตถุ แต่เป็นเรื่องของความรู้สึกอันก่อให้เกิดกำลังกระตุ้นเตือนใจ จริงอยู่กำลังใจจะเกิดก็ต้องมีวัตถุเป็นสิ่งล่อดึงกระนั้นเราจะกล่าวว่าวัตถุเป็นอาหารของใจก็ไม่ได้ ใจมีอาหารคือความรู้สึกในทางใจเป็นอาหาร ไม่ว่าใจจะโน้มเอียงไปแนวไหน จะเป็นส่วนดีก็ตามส่วนชั่วก็ตาม ต้องมีกำลังเป็นเครื่องกระตุ้นเตือนทั้งนั้น จึงกล่าวจำแนกได้ว่าอาหารของใจมีทั้งสองอย่าง คือด้านดีและด้านเสีย อาหารทั้งสองด้านนี้คอยกระตุ้นเตือนใจให้เกิดอารมณ์แรงอยู่เสมอ ในขณะใดความอยากในทางต่ำ เช่นอยากในกามคุณห้าเกิดขึ้น และมีแรงสูงผู้นั้นก็เกิดมีกำลังฮึกเหิม หักห้ามใจตนเองไม่อยู่ เขาอาจเล่นไปทำอะไร ๆ ที่เขาปรารถนาได้ เราเรียกว่าไปโดยกำลังใจ และเป็น

กำลังใจฝ่ายต่ำ และดูเหมือนชาวโลกเรามักพอใจในอาหารฝ่ายต่ำนี้เป็นส่วนมาก ชอบจมตนเองอยู่กับอาหารฝ่ายนี้เหมือนตัวหนอน ที่จมตนเองอยู่ในกองอุจจาระฉะนั้น

อาหารใจอีกประเภทหนึ่ง เป็นประเภทค้ำใจคนให้สูงให้ดีขึ้น ให้เกิดกำลังใจเพื่อนำตนผ่านพ้นความทุกข์ในสังสารวัฏฏ์ กำลังใจประเภทนี้เกิดจากธรรมฝ่ายดี เช่นมีศรัทธาความเชื่อในทางที่ถูกตรงอันนำไปสู่ความดับทุกข์ มีความเพียรมั่นในการที่จะทำตนให้พ้นไปจากความทุกข์ ด้วยความบากบั่นอันเด็ดเดี่ยว สติความนึกในทางพ้นทุกข์เป็นกำลังใหญ่ ไม่ได้นึกถึงสิ่งใดนอกไปจากนี้ สมาธิ ความตั้งใจมั่นในกิจที่ตนปลงใจแล้วว่าจะทำ และกิจนั้นเป็นแนวทางให้พ้นไปจากความทุกข์ในสังสารวัฏฏ์ ปัญญา มีความรอบรู้เห็นเหตุผลอย่างชัดเจนแจ่มแจ้งในทางปฏิบัติว่าถูกต้อง และมีปลายทางเป็นความสงบอย่างแท้จริง

ทั้งห้าประการดังกล่าวมานี้ เป็นอาหารของใจอันประเสริฐ นำใจออกจากทุกข์ได้ ทำใจให้เกิดกำลังเข้มแข็งในการ

ที่จะสลัดตนเองออกจากความเหลวไหล และก้าวหน้าไปสู่ความพ้นทุกข์พ้นร้อน จึงเป็นอาหารอันก่อให้เกิดกำลังและก้าวหน้าไปถ่ายเดียว ไม่มีการถอยหลังแม้แต่น้อย ชาวโลกผู้ฉลาดในเหตุผลจึงควรแสวงหาอาหารใจอันถูกต้อง และแน่นอนแก่ตนให้มาก

แต่ดูเหมือนว่าชาวโลกเรา เป็นพวกไม่ชอบก้าวหน้า มักพอใจจะจมจะติดอยู่ในปลักตลอดเวลา จึงพอใจแสวงหาแต่อาหารที่เป็นพิษถ่ายเดียว อาหารประเภทที่เป็นพิษเป็นสิ่งเสพติด มีโอชะล่อใจยวนใจอย่างแรง ใครลองชิมเข้าแล้วก็อดไม่ค่อยได้ อยากกินอีกเป็นครั้งที่สองที่สาม กินจนกระทั่งตัวเองต้องถึงแก่ความตายไป ตายไปเพราะความเมาในรสของอาหารอันเป็นพิษนั้น ผู้รักตนจึงควรจะหาทางหลีกออกไปจากอาหารประเภทนั้นหันหน้าเข้าหาอาหารประเภทที่ตนไม่ต้องตกต่ำดีกว่าก็อะไรเล่า จะเป็น เครื่องห้ามกัน มิให้เขา ต้องตกไป ในที่ชั่วที่ต่ำไม่มีอะไรแล้วนอกจากศาสนาเท่านั้น ที่จะห้ามกันมิให้ตกไปในทางต่ำ ศาสนาจึงเป็นอาหารทางใจเป็นกำลังต่อต้าน เหนี่ยวรั้งใจมิให้ตกต่ำ

รถที่เทียมด้วยม้า เป็นรถที่ใช้กันมากในสมัยโบราณ ใช้ในการเดินทางและในการรบด้วย ม้าที่เอามาเทียมรถต้องเป็นม้าที่ได้รับฝึกฝนมาดีแล้ว คนที่ฝึกม้าเป็นคนสำคัญ ถ้ามีความชำนาญมากก็มีราคาตัวสูงมาก ในการออกรบกับข้าศึก เขาต้องเลือกคนขับรถชั้นดีให้คุมรถออกไป เพราะคนที่จะรบนั่งบนรถ มีเรื่องที่จะต้องทำคือ คอยยิงข้าศึกผู้มารุกราน การบังคับม้าและรถจึงเป็นหน้าที่ของอีกคนหนึ่ง เขาต้องรู้ว่าควรบุกควรถอย ควรขับรถเข้าไปในทางใดจึงจะปลอดภัยได้ หน้าที่แผนกนี้จึงเป็นหน้าที่สำคัญมาก ในคราวอรชุนทำสงครามในทุ่งกุรุเกษตร ต้องให้พระกฤษณามาช่วยขับรถให้ การรบจึงเป็นไปด้วยดี

ในขณะที่รถลงจากที่สูงมาสู่ที่ต่ำ เป็นทางที่มีอันตรายมากคนขับจะต้องมีสติและคอยคุมบังเหียนให้มั่นคง คอยคุมม้าให้อยู่ในความเรียบร้อย เร็วเกินไปไม่ได้ ต้องเดินลงมาอย่างพอดี อันตรายจึงไม่เกิดขึ้นฉันใด ใจของคนเราก็แบบเดียวกัน ตามปกติใจมักชอบไหลไปในทางที่ต่ำทรามเสมอ เหมือนกับ

น้ำที่มีปกติไหลไปสู่ที่ลุ่มราบ แต่การไหลของน้ำไม่ยุ่งยากแก่ใคร ส่วนการไหลของใจที่ขาดการเหนี่ยวรั้งไว้ ก็มีแต่จะเป็นอันตรายโดยส่วนเดียว เป็นอันตรายชนิดที่ต้องเดือดร้อนในภายหลัง การบังคับใจให้มีสภาพไหลไปแต่น้อยในด้านชั่ว จึงเป็นกิจจำเป็น และศาสนาหรือหลักคำสอน จึงเป็นบังเหียนบังคับใจมิให้ไหลไปสู่ความตกต่ำเร็วไปนั่นเอง รถม้าต้องมีคนบังเหียนฉันใด ใจคนที่ยังอยู่ในโลกก็ต้องมีบังเหียนสำหรับบังคับฉันนั้น ศาสนาจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกชีวิตที่ต้องการความพ้นทุกข์ในโลกนี้และโลกหน้า เราจะเป็นอยู่ในโลกโดยปราศจากศาสนาไม่ได้

คำโบราณกล่าวไว้ว่า สิ่งสี่ประการคือ การกินอาหาร การเสพเมถุน การหลับนอน การสะดุ้งกลัวต่อภัยอันตราย ทั้งสี่ประการนี้มีทั่วไปแก่คนและสัตว์เดรฉาน วัว ควาย ช้าง ม้าตลอดถึงสัตว์ตัวเล็ก เช่นพวกแมลงต่าง ๆ ย่อมมีสิ่งสี่ประการนี้ทั่วกัน อย่าว่าแต่สัตว์ที่เราเห็นว่ามีวิญญาณครองเลย แม้พวกพืชต่าง ๆ ถ้ามองให้ดีแล้วก็มีการกินอาหาร มีการเสพเมถุน

เพื่อผสมพันธุ์ให้กว้างขวางออกไป เวลากลางคืนต้นไม้หลายชนิดมีการหลับนอนเป็นการพักผ่อนไปในตัว โดยหุบใบของมันทั้งหมด เช่นต้นกะขาบ กะถิน และพวกไม้บางประเภท ต้นไม้ก็กลัวต่ออันตราย กลัวต่อความตาย ถ้าตรงไหนมีร่มมากหาแสงสว่างยาก มันก็ต้องงอกกิ่งก้านไปทางด้านที่มีแสงสว่าง มองดูคล้ายคล้ายคนคล้ายสัตว์อยู่มิใช่น้อย ส่วนคนและสัตว์นั้นไม่ต้องสงสัยเลย อาการทั้งสี่ประการนี้มีเป็นแบบเดียวกัน และคนเรามีอะไร ๆ มากกว่าสัตว์ไปเสียอีก เช่น การกินคนกินมากกว่าสัตว์หลายเท่า การนอนก็นอนมากกว่า นอนจนกลายเป็นคนสันหลังยาว ยาวมากจนนั่งไม่ได้ การเสพเมถุนยิ่งร้ายใหญ่ สัตว์มันเสพกันเป็นฤดู พอพ้นจากฤดูนั้นแล้ว มันก็นอนเฉยทั้งตัวผู้ตัวเมียหาแตะต้องกันไม่ แต่มนุษย์เราที่เรียกตนเองว่าเป็นผู้ประเสริฐนั้น กลับเลวร้ายไปกว่าพวกสัตว์เดรัจฉาน มีการเสพกามโดยมิได้จำกัดเวลา ฤดูเดือนปี และมีการเสพกันอย่างสำส่อนปราศจากความละอาย แม้จะมีคู่ครองเป็นของตนแล้วก็ยังไม่พอ ยังต้องแสวงหา

ใหม่ ๆ ต่อไปอีก ความอิ่มความพอใจในกามไม่มี โลกจึงยุ่งเพราะกามอยู่มาก ส่วนการสะดุ้งกลัวต่อภัยอันตรายก็มีเช่นเดียวกัน รวมความว่าคนกับสัตว์เดรัจฉาน มีความต้องการแบบเดียวกัน พูดกันโดยความจริงแล้ว คนกับสัตว์เดรัจฉานมีสภาพเหมือนกันในสิ่งสี่ประการนี้ เมื่อเป็นเช่นนี้ต้องหาอะไร ๆ มาช่วยยกระดับของคนให้สูงกว่าสภาพของสัตว์ สิ่งที่จะยกระดับทางใจของคนให้สูงกว่าสัตว์นั้น คือหลักธรรมะหรือศาสนานี่เอง จึงให้คำจำกัดได้ว่าศาสนาเป็นสิ่งช่วยยกระดับใจของคนให้มีสภาพแตกต่างจากสัตว์เดรัจฉาน คนที่ใคร่จะมีความเป็นอยู่สูงกว่าสัตว์เดรัจฉาน จึงต้องมีศาสนาเป็นหลักครองใจ ทุกคนจึงต้องมีศาสนา ศาสนาทำคนให้แตกต่างจาก หมู หมา เป็ด ไก่ อันเป็นสัตว์เดรัจฉาน

ในสมัยนี้ มีคนเป็นจำนวนมากที่ได้รับการศึกษาแผนใหม่และกลายเป็นนักวัตถุนิยมคือ มีความคิดเกี่ยวกับกายถ่ายเดียวหาได้คิดถึงนามธรรมหรือใจไม่ เขาเห็นว่าท้องสำคัญกว่าอะไรทั้งหมด ถ้าท้องหิวแล้วทำอะไรไม่ได้ จึงต้องหาอาหาร

มาบำรุงท้องของคนก่อน ความคิดจึงเอียงไปในทางพาสิ่งอันจะช่วยแก้ทุกข์ในทางกายเป็นสำคัญ หาได้คำนึงไปถึงใจของคนไม่ เขาคิดแต่จะบำรุงท้องอย่างเดียวและจะจัดระบบสังคมโดยการทำให้ทุกคนมีกินมีใช้กันอย่างทั่วถึง ตัดเรื่องศาสนาออกไปให้หมดเลยทีเดียว เรามาคิดกันดูว่าจะเป็นไปได้หรือ ในโลกอันเต็มไปด้วยความอยากชนิดที่ไม่รู้จบนี้ จะมาบังคับให้เขาอยากแต่พอดีโดยไม่มีการสอนให้รู้ว่าอยากมันอยู่ตรงไหน อะไรเป็นมูลฐานของความอยาก ปัญหายุ่งยากจะหมดไปได้อย่างไรกัน ในบางประเทศได้ลองใช้ระบบสังคมนิยมมาแล้ว แต่ปรากฏว่ายังมีความยุ่งยากเกิดขึ้นเสมอ เขาจะทำคนให้เป็นฝูงวัวควาย ให้เดินยืนนั่งนอนตามคำสั่งของผู้เป็นหัวหน้าเสมอไป จะเป็นไปได้หรือ ถึงแม้ว่าทุกคนมีกินมีใช้แล้ว แต่การกินการใช้มีสภาพไม่เหมือนกัน บางคนกินดีกว่าใช้ดีกว่าตามฐานะของเขา คนอื่นที่ไม่มีอยู่ไม่มีกินแบบนั้นก็คิดบ้างว่า ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ทำไมเขาไม่เหมือนเรา ทำอย่างไรเราจึงไม่เหมือนเขา เราควรจะเป็นเช่นเขาบ้าง ทุกคนควรจะคิด ความคิดก่อให้เกิดการกระทำ พวกอิ่มจัดไม่ควรคิดถึง

พวกหิวจัด พวกหิวจัดก็ต้องคิดโค่นพวกอิ่มด้วยกำลัง ในการโค่นก็มักอ้างถึงประโยชน์ส่วนรวม ทำเพื่อส่วนรวม แต่เมื่อสำเร็จ ความประสงค์แล้ว ความคิดเห็นแก่ท้องของตัว ก็เกิดเกิดขึ้น คำว่าส่วนรวมหายไป เหลือแต่คำว่ากูก่อนคนอื่นช่างมันเถอะ การกินการกอบโกยก็เกิดขึ้นโดยเห็นแก่ปากแก่ท้องนั้นเอง เพียงแต่ให้ท้องอิ่มไม่พอดอก เพราะเรื่องอิ่มเป็นเรื่องไม่มีไม่พอ วันนี้อิ่มแล้ว พรุ่งนี้อีก ตัวอิ่มแล้วลูกหลานอีก พวกพ้องอีก ความอิ่มความพอไม่มีแก่คนที่ยังมีกิเลส ยังมีความอยากมีอยากเป็นอยู่ในใจของเขา การปรับปรุงสังคมโดยให้กินกันอย่างเดียวนั้นไม่พอ ต้องมีวิธีการที่ดีกว่านั้น ประณีตกว่านั้นเป็นเรื่องของศาสนาเรื่องของศีลธรรม อันเป็นเรื่องการสอนใจโดยแท้ คนเราถ้าบังคับใจได้ก็หมดยุ่ง หมดปัญหาสำหรับคนและสำหรับโลก

ถ้าเรามาทำความเข้าใจกัน ให้ชัดเจนในเรื่องศาสนาแล้ว ปัญหาที่ว่าควรมีหรือไม่ควรมีศาสนาก็จะตกไปเอง ศาสนาหมายถึงหลักคำสอนหรือข้อปฏิบัติที่จะทำคนทุกคนให้อยู่กันอย่างสงบ เป็นระเบียบของแต่ละคนรวมทั้งหมู่คณะ เพื่อ

ให้ทุกคนมีความสำนึกผิดชอบด้วยตนเอง และมองเห็นชีวิตทุกชีวิตเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การอยู่อย่างมีระเบียบเป็นสิ่งประเสริฐ และก่อให้เกิดเอกภาพระหว่างชุมนุมชน เหมือนเส้นด้ายที่ร้อยดอกไม้ให้มีระเบียบงามฉะนั้น ที่ชั้นหนึ่งอีกชั้นหนึ่งสูงขึ้นไปกว่านี้ ศาสนาเป็นแนวทางของใจที่ทุกคนควรเดินตามเพื่อทำตนให้รู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งอันมีมายาของโลกนี้ และเกิดความเบื่อหน่ายต่อความเปลี่ยนแปลงอันไม่รู้จักหยุดของโลกของชีวิต คิดหาทางทำตนให้พ้นไปจากความทุกข์ที่เกิดจากเกิด แก่ เจ็บ ตาย ฯลฯ อันเป็นภาวะที่ทุกคนต้องพบเห็นแต่เพราะตนยังไม่เข้าใจชัดแจ้งจึงยังหลงอยู่ ศาสนาสอนมิให้หลงใหลและมัวเมาในสิ่งนั้น ถอนรากเง่าของความทุกข์ได้อย่างเด็ดขาด เป็นผู้เบากายเบาใจถึงความสะอาด สว่างสงบอย่างแท้จริง

โดยนัยดังกล่าวมาก็เห็นได้ว่า ศาสนาเป็นหลักประกันของสังคม เป็นแนวทางของชีวิตทุกชีวิต ไม่ว่าเขาจะอยู่หรือจะไปจากโลกนี้ คนที่ยังอยากอยู่ในโลกก็ต้องเดินตามทางที่

ตนอยู่อย่างเป็นสุข แต่มิใช่สุขเฉพาะตน ต้องทำให้คนอื่นเป็นสุขด้วย เพราะสุขคนเดียวมิใช่สุข แต่กลายเป็นทุกข์ที่มาจากคนริษยาในความสุขของผู้นั้น จึงต้องหาทางทำให้เป็นสุขกันทุกคนโดยใช้หลักศาสนาที่สอนว่า ต้องพึ่งพาอาศัยกันโลกนี้อยู่ได้ด้วยดีเพราะมีความรัก รักก็เป็นหลักของศาสนาที่ทุกคนพึงปฏิบัติ ส่วนบุคคลผู้มีความประสงค์จะออกไปจากโลกเพราะมองเห็นความไม่แน่นอนแล้วก็มีทางให้พ้นไปได้ ขอให้ทุกคนที่ใคร่จะไปจงเดินตามทางนั้น ๆ เถิด ทางมีอยู่แล้วเดินไปอย่าหยุดยั้งก็จะถึงจุดหมายปลายทางได้แน่นอน

ถ้าเราจะพิจารณากันโดยมีเหตุผลแล้ว จะเห็นว่าคนทุกคนทุกจำพวก ไม่ว่าเขาจะอยู่ในสภาพเช่นใด ต้องมีหลักศาสนาสำหรับรักษาใจ เป็นกฎระเบียบของหมู่คณะนั้น ยังไม่เคยพบคนพวกใดที่อยู่กันอย่างไม่มีศาสนาเลย คนชาวดอยชาวเขาที่ห่างไกลต่อความเจริญแผนใหม่ เราเห็นเขาแต่งกายรุ่มร่าม เหม็นสาบเพราะไม่อาบน้ำ กินอาหารดิบ ๆ ก็คงนึกว่าเขาเป็นคนไม่มีศาสนา เป็นคนป่าเถื่อน แต่ความจริงพวกเขามีศาสนาสำหรับพวกเขาแล้ว เขามีที่สำหรับกราบไหว้บูชา

เขามีกฎของสังคมในหมู่ของเขา เป็นกฎที่ทุกคนต้องทำตาม แม้บางที การกระทำนั้นจะเป็น ป่าเถื่อนใน สายตาของคนที่เจริญแล้ว ก็เป็นความจำเป็นที่พวกเขาจะต้องมีและทำตามกัน หมู่คณะของเขาอยู่กันอย่างมีความสงบ มีการซื่อสัตย์ต่อกัน เสียสละกันและกัน เคารพในกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินของกันและกัน ดีกว่าพวกที่เจริญในเมืองเสียอีก เขาไม่มีการสวมหัวโขนเข้าหากัน เป็นคนตรงไปตรงมาตามวิสัยของเขา กล่าวได้ว่าเขามีศาสนาของเขาแล้ว เขามีชีวิตดีกว่าสัตว์บ้านและสัตว์เมืองที่มีใจเยี่ยงสัตว์ป่าอยู่เป็นไหน ๆ

แม้สัตว์ป่าที่เราเรียกกันว่าเดรัจฉาน มันก็มีระเบียบโดยธรรมชาติของมันเอง ที่จะดำรงชีพ ดำรงพันธุ์ และอยู่กันในหมู่ในพวกของมันอย่างไร ที่สวนพุทธธรรมมีนกมาก นกชนิดหนึ่งมีขนยาวเป็นกระจุกบนหัว เที่ยวหากินเป็นหมู่ ๆ มีจำนวนเก้าถึงสิบตัว เวลานกตัวใดไปพบอาหาร เช่น ปลวกที่คลานอยู่ตามดิน หรือพบข้าวที่พวกเราโปรยทิ้งไว้ให้มันกิน มันต้องร้องเรียกเพื่อนให้มากินด้วยกันอย่างสนุกสนาน มันมิได้เห็นแก่ตัวอย่างมนุษย์บางพวก มันแบ่งกันกินอย่างทั่วถึง

ไม่มี การเก็บตุนไว้ เพื่อตน ผู้เดียว ดังเช่น หมู่คน เขา กระทำ เลย เวลามีภัยอันตรายมันก็ร้องเป็นอาณัติสัญญาณ ทุกตัวจะบินขึ้นต้นไม้ และระวังอันตรายกันทั่วหน้า การกระทำของนกเป็นระเบียบเรียบร้อยไม่ลักลั่น

ในเวลากลางคืนดึกดื่น ชาวโลกกำลังหลับนอนบนที่นอนอันอ่อนนุ่ม แต่นกบางชนิดหาหลับไม่ มันออกหากินเวลากลางคืนมันร้องเรียกเพื่อนสนั่นป่า และร้องเป็นเวลาไม่ค่อยผิดพลาดกี่นาที เคยสังเกตเสียงนกและจับเวลาไว้ เขาร้องตรงต่อเวลาเสมอ มนุษย์เรา เสียอีก เป็นคนไม่ ตรงต่อเวลา หรือเอาเวลาส่วนรวมไปใช้ส่วนตัว สู้ นกที่เป็นสัตว์เดรัจฉานก็ไม่ได้ น่าละอายโดยแท้ นี่คือศาสนาของพวกนก รวมกล่าวได้ว่าทุกอย่างมีระเบียบสำหรับหมู่ของเขาโดยเจตนา หรือโดยไร้เจตนาก็ตาม เป็นเรื่องมีกพอแล้ว มนุษย์เราเป็นสัตว์ประเสริฐกว่าสภาพสัตว์ทั้งหลาย จะไม่มีศาสนาเป็นหลักครองใจจะไหวหรือ ไม่มีระเบียบสำหรับตนสำหรับหมู่คณะแล้วจะอยู่กันได้อย่างไรเล่า จึงจำเป็นต้องมีศาสนา

แต่ทว่า ศาสนาที่มนุษย์จะพึงถือนำมาปฏิบัตินั้นย่อมมีสภาพสูงต่ำกว่ากันตามความเจริญของมนุษย์หมู่นั้น คนป่าคนเถื่อนก็ถือศาสนาแบบต่าง ๆ พอเป็นเครื่องปลอบโยนใจของเขา และทำให้พวกเขาอยู่กันอย่างมีระเบียบตามควรแก่ฐานะของเขา โดยมากเป็นพวกนับถือผีหรือเทวดา สุดแล้วแต่จะเรียกเอาในหมู่ของเขา มีพิธีการเส้นไหว้ตามประเพณีเป็นครั้งคราวเพื่อขอความคุ้มครองป้องกัน และเมื่อได้รับความคุ้มครองแล้วก็ต้องให้ตอบแทนกันบ้าง ระบบการให้การรับเกิดมาตั้งแต่ในสมัยมนุษย์ยังเป็นชาวป่าชาวดอยและแก้ไขให้ดีขึ้น คนที่ใจยังต่ำ เมื่อให้ก็ต้องหวังผลตอบแทนเสมอ ส่วนคนที่ใจสูงแล้วเขามีการให้แต่ไม่มีการรับตอบแทน ถือว่าให้เพื่อเป็นการช่วยผู้อื่นและช่วยตนเองให้พ้นจากบาปด้วย

เมื่อโลกก้าวหน้าไปในทางด้านวัตถุ ทางด้านจิตใจก็พลอยก้าวหน้าไปด้วย ความนึกคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติกิจในทางศาสนาก็ดีขึ้นโดยลำดับ ครูอาจารย์ผู้สอนศาสนาก็ดัดแปลงคำสอน และวิธีปฏิบัติให้เหมาะแก่นิสัยใจคอของชาวโลก ตัวศาสนาจึงค่อยปฏิรูปมาเป็นระยะ ๆ จากการนับถือ

ที่เป็นไปตามธรรมชาติ มาเป็นการถือหลักธรรมะอันเป็นแนวทางของความพ้นทุกข์อย่างแท้จริง บุคคลผู้ได้ทำการเปลี่ยนแปลงแนวศาสนาจนถึงขั้นสุด ได้แก่พระโคดมสัมมาสัมพุทธองค์ทรงใช้เวลานานถึงหกปี เพื่อทำการทดลองสอบสวนแนวทางที่คนในสมัยนั้น ได้ปฏิบัติกันมาก่อนจนประจักษ์แก่ใจ ของพระองค์เอง ว่าเป็นทางที่ถูกและนำไปสู่ความพ้นทุกข์ได้จริง ในที่สุดก็ได้นำความจริงนั้นมาประกาศแก่ชาวโลกต่อไป พวกเราที่เกิดมาในยุคนี้นับว่ามีบุญมาก ที่ได้พบคำสอนอันประเสริฐโดยไม่ต้องลงทุนค้นหา เรามีหน้าที่เพียงปฏิบัติตามผลเท่านั้น ผลของการปฏิบัติชอบก็จะเกิดมีแก่เราได้ สมควรแก่การปฏิบัติ จึงเป็นหน้าที่ของเราทุกคนต้องมีศาสนาเป็นหลักประจำใจ เพื่อเป็นแนวทาง สำหรับดำรงชีวิตใน ทางที่ ปลอดภัยต่อไป

ถ้าพูดในทางเปรียบเทียบกันแล้ว คนในสมัยก่อนมิได้มีการศึกษาก้าวหน้า เหมือนคนในสมัยนี้ ความคิดความอ่านก็อยู่ในวงจำกัดกว่าพวกเราในสมัยนี้ แต่ถ้าพูดใน

ด้านของความสงบสุข คนสมัยก่อนมีมากกว่าพวกเราในสมัยนี้ ทำไมจึงเป็นเช่นนี้เล่า เหตุเพราะคนที่ขาดการศึกษาเป็นคนเชื่อง่าย ใจไม่กระด้างเกินไป ถ้าได้รับคำเตือนของใครก็ยินดีทำตามทันที เขาเป็นคนว่านอนสอนง่าย จึงประพฤติธรรมได้ดีมาก พวกเราในสมัยปัจจุบัน ขอโทษที่จะเรียกว่ารู้มากยากนาน เป็นจำพวกอวดดีอวดเด่นอยู่เสมอ ไม่ยอมที่จะรับฟังความคิดเห็นของใครง่าย ๆ นัก ใจจึงชักจะห่างเหินไปจากศาสนา ยิ่งในวงการศาสนามีการปฏิบัติบางประการอันนับเนื่องในพิธี เขามักไม่พอใจในพิธีการนั้น ๆ ใจของเขาไม่เลื่อมใสเลยคิดว่าศาสนาเป็นสิ่งไม่จำเป็นไปเสีย ซ้ำร้ายบางคนกล่าวว่าผมไม่ต้องการศาสนาอะไรก็ได้ ผมไม่ทำใครให้เดือดร้อนก็พอแล้ว คำพูดเช่นนี้เป็นคำพูดที่ออกมาจากความเขลา และไม่เข้าใจว่าศาสนานั้นหมายถึงอะไร การไม่ทำใครให้เดือดร้อนก็เป็นศาสนาแล้ว เขาเป็นคนมีศาสนาประจำใจตนแล้วแต่ไม่รู้เท่านั้น เหมือนคนที่ได้เคยกินของบางอย่างและไม่รู้จักว่าของนั้นเป็นอย่างไรด้วย เวลาไปกิน

เข้าก็ไม่ทราบว่าตนกินอะไร รู้แต่เพียงเปรี้ยวหวานมันเค็มเท่านั้น ในทางศาสนาก็มีนัยเช่นเดียวกัน

คนที่อยู่กันในโลกอย่างมีระเบียบ ก็เรียกว่ามีศาสนาแล้ว ชนคนใดที่ก้าวหน้าไปได้ดี ต้องมีคุณธรรมประจำใจของเขา แต่บางทีเขาอาจจะไม่ตั้งชื่อสำหรับคุณธรรมข้อนั้น ไม่มีชื่อ สำหรับ ยึดถือ เป็นแต่ เพียงข้อ ปฏิบัติ อัน ทุกคน จะพึงปฏิบัติกัน เพราะการปฏิบัติธรรมนั้นไม่ต้องรู้จักชื่อก็ได้ ถ้าเดินทางถูกก็คงได้ผล บางคนเคยถามข้าพเจ้าว่า จีนบางคนไม่เห็นเขานับถือศาสนา คำว่าไม่นับถือศาสนาคือไม่เคยเห็นเขาไปวัด ไม่เห็นเขาบริจาคทานแก่นักบวช แต่ทำไมเขาจึงร่ำรวยได้ ความจริงการที่จีนคนนั้นร่ำรวยเป็นเถ้าแก่ขึ้นก็เพราะเขาประพฤติธรรม เช่นเป็นคนขยันในการหาได้มาแล้วรู้จักรักษาทรัพย์ให้งอกงาม คบคนดีเป็นมิตรสหาย ใช้จ่ายบำรุงตนและครอบครัวพอสมควร เขาก็เป็นคนตั้งตัวได้โดยหลักประจำใจแล้ว โดยไม่ต้องบอกว่ามีศาสนา ส่วนบุคคลที่อ้างตนว่ามีศาสนา แต่มิได้ปฏิบัติผลจะเกิดแก่เขาได้อย่างไรกัน

โลกทั้งมวลอยู่ได้โดยมีระเบียบ ขาดระเบียบแล้วสิ่งทั้งหลายก็ไขว้เขวกันหมด ระเบียบจึงเป็นสิ่งจำเป็นแก่สังคม ระเบียบของสังคมนี่แหละคือตัวศาสนา เราชาวโลกจะอยู่ได้โดยปราศจากศาสนาไม่ได้เลย ทุกคนจึงควรมีหลักศาสนาเป็นหลักครองใจ โดยการหันเข้าศึกษาศาสนาของคนที่ตนรับไว้ ให้รู้ว่าตนพึงปฏิบัติอย่างไร และจงรักษาตัวไว้ด้วยการปฏิบัติ ประกาศให้คนที่ไม่รู้ ได้รู้ ได้เกิดความรู้ความเข้าใจก็จะเป็นการทำตนถูกต้องโดยเหตุผล เป็นคนไม่เปล่าจากศาสนา มีความเชื่อแน่ว่าตนจะปลอดภัยในโลกนี้และโลกอื่น ทำความก้าวหน้าให้แก่ตน ได้เป็นอย่างดีทุกประการ ปัญหาที่ถามว่า ไม่มีไม่ได้หรือ จึงเป็นอันกล่าวสรุปได้ว่า ไม่มีไม่ได้ ทุกคนต้องมีศาสนาเป็นประทีปนำทางของตนเสมอ

เป็นตัวเองเสียบ้างเถิด

โดย ภิกขุ ปัญญานันทะ

ในการปฏิบัติธรรมทางพุทธศาสนานั้น จุดหมายอันสำคัญ อยู่ที่การปลดปล่อยตนเองให้เป็นไทย ไม่ยอมให้ตนตกเป็นทาสของอะไร ๆ อันมีอยู่ในโลก เพราะการเป็นทาสนั้นเป็นทุกข์ การเป็นไทยเป็นความสุขสงบ ทุกคนต้องการความเป็นไทยไม่ต้องการความเป็นทาส ยิ่งในสมัยนี้ด้วยแล้ว ทุกคนตื่นกันมากในเรื่องเสรีภาพ ทุกคนร้องขอเสรีภาพกันทั้งนั้น แต่เสรีภาพที่เราต้องการและต้องหานั้น หาใช่เสรีภาพที่แท้ไม่ เป็นเสรีทาสไปมากกว่า เพราะทุกคนต้องการและอยากได้ในสิ่งที่ตนอยาก และสิ่งที่ตนอยากนั้นก็เป็นไปตามอำนาจของกิเลสอันมีอยู่ในหัวใจของตน ตนเข้าใจผิดไปว่าการได้ทำอะไรตามที่ตนอยากนั้นเป็นเสรี การไม่ได้ทำอะไร ๆ ตามที่ตนอยากนั้นเป็นการกดขี่บังคับ โลกนี้เราจึงมีการ

กระทบกันบ่อย ๆ เพราะเข้าใจเรื่องเสรีไม่ตรงกัน ถ้าเรามาศึกษาดูให้ดีแล้ว ก็จะเข้าใจได้ว่าชีวิตของเรานี้ตกอยู่ในอำนาจของความโลภ ความโกรธ ความหลง ประชาชนส่วนมากปฏิบัติตนไปตามอำนาจทั้งนั้น ถ้าตนอยากได้สิ่งที่ตนต้องการตามความพอใจ แล้วก็รู้สึกสบายใจเพลิดเพลินไปกับอารมณ์นั้น ๆ หารู้ไม่ว่าอันการกระทำในรูปนั้น ๆ เป็นการยอมตนให้ตกลงในความร้ายเข้าทุกที

ในทางศาสนาพุทธมีภาษิตอยู่บทหนึ่งว่า "จงอย่ายอมตนให้ใคร ๆ" คำนี้ก็มุ่งให้ทุกคนเป็นตัวเอง อย่าเป็นทาสของสิ่งใด ๆ นั่นเอง แต่ดูเหมือนว่าคนเราส่วนมากชอบที่จะเป็นทาสมากกว่าที่จะเป็นไทะกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากความเข้าใจผิดว่าสิ่ง ๆ นั้นเป็นของดี น่าสนุกสนาน น่าเพลิดเพลินเป็นส่วนใหญ่ หาได้พิจารณาให้รู้ชัดไม่ว่าสิ่งนั้นเป็นอะไรแน่ เพราะขาดปัญญาเครื่องไตร่ตรองหาความจริง เมื่อไม่พบความจริงก็ยังคงหลงเรื่อยไปไม่รู้จบ

พระศาสดาตรัสสอนว่า "จงดูทุกสิ่งทุกอย่างที่มันเป็นจริง" ความจริงกับความเท็จมักจะเดินคู่กันมาเสมอ ถ้าเรา

ไปเห็นความเท็จแล้วพอใจในสิ่งนั้นเสีย ความจริงก็ไม่ปรากฏแก่เรา แต่ถ้าพยายามมองให้ทะลุความเท็จอันเป็นมายาเข้าไป ความจริงก็จะปรากฏแก่เราได้ คนใดได้ทราบความจริงแล้ว คนนั้นจะเป็นไทย ไม่มีความหลงใหลมัวเมาในสิ่งนั้น ๆ ต่อไปอีก เมื่อความหลงไม่มีปัญญาก็ปรากฏ ปัญญานั้นแหละเป็นประทีปส่องให้ได้เห็นของจริงของแท้

ตัวตนที่เรามัวยึดถืออยู่นั้น ว่าที่จริงแล้วหามีไม่ มันเป็นแต่เพียงภาพมายาที่ปรากฏออกมาเพียงชั่วคราวเท่านั้น และเป็นมายาที่มีธาตุแห่งความยั่วยวนอยู่ด้วย ผู้ใดได้เห็นแล้วก็ย่อมติดใจ และพัวพันในสิ่งนั้น ๆ ทันที อันการติดใจในภาพมายานั้น ก็เป็นเช่นกับความฝันที่เกิดขึ้นในกลางคืน พอตื่นขึ้นมันก็หายไปเสียแล้ว แต่แม้ภาพฝันจะหายไป รอยพิมพ์ใจซึ่งภาพนั้นก็ยังติดอยู่ผู้ฝันยังเอามาคิด ก่อให้เกิดความเศร้าและความเพลินไปได้เหมือนกัน

กามคุณห้าคือ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัสนั้น จงพิจารณาดูเถิด มันมีความจริงทิ้งอยู่ที่ตรงไหนบ้าง? รูปอัน

เป็นส่วนของธาตุสี่มี ดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นต้น มันเป็นสิ่งเที่ยงแท้ถาวรหรือเปล่า? เหลวไหลทั้งนั้น มันมีอาการเป็นไปตามเรื่องของมันเอง เกิดขึ้นในเบื้องต้น แปรไปในท่ามกลาง แตกสลายไปในที่สุด ความแตกสลายนั้น ก็คือที่สุดแห่งความเปลี่ยนแปลงนั่นเอง ความเปลี่ยนแปลงเท่านั้นปรากฏอยู่ และความเปลี่ยนแปลงอีกนั่นแหละ ที่ดับหายไป ทำไมเราจึงยึดถือเอาความเปลี่ยนแปลง อันไม่รู้จักหยุดนั้นว่าเป็นตัวที่แท้เล่า มันเป็นการดูที่น่าละอายเสียเหลือเกินแล้ว จงจำไว้เถิดว่ารูปทั้งหมดไม่ถาวรไม่คงที่ มันไหลเรื่อยไปไม่พักผ่อนเลย จึงไม่ควรคิดว่ามันเป็นของตน ตนในรูปนั้นหามีไม่

เสียงที่ปรากฏขึ้น หาตัวจริงไม่พบง่ายกว่ารูปเป็นไหน ๆ เพราะรูปนั้นไม่มีตัวแท้อยู่แล้ว ส่วนเสียงก็เกิดขึ้น เพราะเสียงจะปรากฏ ออกมาได้ ก็โดยการ ประสมกันเข้า ของรูป ทั้งแต่สองรูปขึ้นไป เราจึงกล่าวว่า ดีดสีตีเป่า ถ้าหากปราศจากอาการดังกล่าวนี้ เสียงจะมาจากไหนเล่า ท่านจึงว่าเสียงดนตรีมิได้ดังก่อนหรือหลังจากที่ได้มีการบรรเลงดนตรีนั้น หาก

แต่เกิดจากการกระทบกันของวัตถุสองชิ้นเท่านั้นเอง คนที่หลงใหลในเสียงในสิ่งอันมิได้มีตัวตนเลย และความหลงใหลนั้นย่อมฉุดคร่าจิตใจของตนไปสู่ความโลภ โกรธ หลง อยู่เสมอ ฉะนั้นผู้ฉลาดจึงควรจะพิจารณาให้เห็นความจริง แล้วถอนตัวออกจากความมัวเมาในเสียงเสียเถิด

ความระเหยของอากาศบางชนิด เพราะอาศัยการเปลี่ยนแปลงปรากฏเป็นสิ่งที่เราเรียกกันว่า กลิ่น แล้วสมมุติกันว่าหอมเหม็นต่าง ๆ นานา ความสมมุตินี้ บางคนก็พอใจ บางคนก็ไม่พอใจในกลิ่นอย่างเดียวกัน คนหนึ่งชอบ อีกคนหนึ่งไม่ชอบ ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ทั้งนี้เนื่องจากความรู้สึกไม่ตรงกัน คนชอบก็ว่าดี แต่คนไม่ชอบก็ว่าเต็มที ปวดหัวเหลือเกิน ก็กลิ่นนั้นมันเกิดขึ้นเพราะการปรุงแต่งเหมือนกัน ขาดการปรุงแต่ง ก็ไม่มีอะไรปรากฏแก่เรา ฉะนั้นเราจึงไม่ควรจะคิดถึงแต่กลิ่นอันไร้ความหมายนั้นเลย จงพิจารณาให้เข้าใจความจริงเสียใหม่ว่า กลิ่นทั้งหลายที่มนุษย์หลงใหลกันนักนั้นมันหามีสาระอะไรที่ตรงไหนไม่ หลงลม ๆ แล้ง ๆ ไปอย่างนั้นเอง

และเมื่อพบกับสิ่งใด ๆ อย่าทำความพอใจและไม่พอใจในกลิ่นนั้น จงทำในใจไว้โดยแยบคายว่า "สิ่งนั้นมันเกิดขึ้นแก่เราแล้วแต่ความมันไม่เที่ยง ประเดี๋ยวก็ดับไปเท่านั้น" ความพอใจยังอาลัยติดพันในกลิ่นนั้น ๆ ก็จะไม่เกิดเพราะมีสติรู้ทันต่อเหตุการณ์

รสหวาน มัน เปรี้ยว เค็ม เผ็ดร้อน อันเป็นที่พอใจของลิ้นนั้น มันมาจากไหน เกิดจากการผสมอีกเช่นเดียวกัน ตัวแท้ไม่มี เวลารับประทานอาหารเรามักติดรสนั้นรสนี้ต่าง ๆ และมักจะก่อให้เกิดการยุ่งยาก เพราะรสไม่ถูกใจเสมอ คนบางคนติดรสมากจนตัวเองต้องเดือดร้อน แล้วยังทำคนอื่นให้เดือดร้อนต่อไปอีก อันความอร่อยที่เกิดจากรสนั้นมีเพียงนิดเดียวเท่านั้นเอง มันอยู่ที่ประสาทของลิ้นเท่านั้นเอง พอกลืนล่วงลำคอลงไปแล้ว รสก็หายไปไม่ปรากฏแก่เราอีก อันการติดรสก็คือการเป็นทาสของรส ผูกใจของตนไว้ในรสนั้นจนไม่สามารถปลีกตนออกไปได้ เป็นการแส่หาทุกข์ใส่ตนมิใช่น้อย ความเป็นไทยไม่มีแก่คนผู้ติดอยู่ในรสของอาหาร ยิ่งรสของ

ความเพลิดเพลินอื่น ๆ ด้วยแล้ว ยิ่งผูกใจมากขึ้น คนฉลาดจึงรักษาตัวรอดด้วยการไม่นิยมในรสใด ๆ เลย รู้สึกแต่เพียงว่า รสอันไม่เที่ยงเกิดขึ้น รสอันไม่เที่ยงกำลังมีอยู่ รสอันไม่เที่ยงดับไปแล้ว รสนี้หามีตัวตนที่จะผูกจิตของเราไว้ไม่ ถ้าคิดได้อย่างนี้แล้ว รสนี้หามีตัวตนที่จะผูกจิตของเราไว้ไม่ ถ้าคิดไว้อย่างนี้เสมอ ก็พอบรรเทาความเมาในรสเสียได้โดยลำดับ ความเป็นไทยจากรสก็คงมีขึ้นแก่ตนได้

รูปที่สมมุติว่าตัวของเรา เมื่อไปกระทบกับรูปอื่นอันก่อให้เกิดสัมผัสกัน ความรู้สึกว่าอ่อนแข็งนิ่มนวลก็จะเกิดขึ้น เพราะการสัมผัสนั้น ๆ การกระทบกันอย่างนี้ ย่อมเป็นเหตุให้ เกิดความพอใจก็ได้ ความไม่พอใจก็ได้

ถ้ามนุษย์ผู้ชายเดินไป และมีผู้ชายอื่น ๆ เดินมากระทบไหล่ การกระทบแบบนี้ก็ไม่ดีก่อให้เกิดความโกรธ หาว่าดูถูกดูหมิ่น บางทีอาจถึงเอาหมัดไปกระทบปากของคนที่เอาไหล่มากระทบก็เป็นได้ แต่ถ้ามีไหล่ผู้หญิงมากระทบเข้า รู้สึกนิ่ม

ชวนให้มองแล้วต้องใจ ผู้ถูกกระทบก็ไม่ว่ากระไร อยากให้มาชนอีกกี่ครั้งก็ได้ เพราะความต้องการของใจเป็นไปในรูปนั้น ความพอใจก็เป็นทาส ตกอยู่ในสภาวะที่เป็นทุกข์ทั้งสองฝ่าย แต่ความพอใจเป็นทุกข์ชนิดอ่อน เหมือนนางยักษ์แปลงตัวเป็นหญิงมนุษย์พอแก้กลุ้มได้ ส่วนความพอใจนั้นเป็นนางยักษ์มาในรูปของนางยักษ์ทีเดียว พอมองเห็นก็บอกว่าเต็มทีทนไม่ไหวเสียแล้ว

ความรู้สึกสองประการที่กล่าวมา จึงเป็นทุกข์ทั้งนั้น ผู้ถูกสัมผัสจึงควรใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผลให้มีใจเป็นอุเบกขาต่ออารมณ์ที่มากระทบ ความยินดีก็อย่าให้เกิด ให้ใจเป็นตราชั่งที่คงที่ไว้ และไม่รับสิ่งนั้นไว้เป็นตัวตนด้วย เพราะการไม่รับไว้เป็นการทำลายภาพมิให้พิมพ์ใจ แต่ถ้ารับไว้แล้วก็เป็นเหตุให้พิมพ์ภาพไว้และเกิดทุกข์ต่อไปอีกไม่จบ จงเข้าใจว่ารูปที่มากระทบก็ไม่มี รูปที่ถูกกระทบก็ไม่มี ความรู้สึกเท่านั้นทำให้เกิดสิ่งนั้น ๆ ขึ้นในใจของเรา

ดังกล่าวมา รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ทั้งห้า ประการนี้ เป็นบ่วงของมารที่คอยดักเราอยู่ ถ้าใครไม่พิจารณาให้รู้ความจริง และหลงรับบ่วงเหล่านี้มาใส่ตนไว้ ตนต้องเป็นทุกข์เดือดร้อนตลอดกาลนาน แต่คนเราส่วนมากชอบไปแส่หาบ่วงผูกคอตนเอง นอกจากหาบ่วงผูกคอตนเองแล้ว ยังอวดกันอีกว่า ใครจะมีบ่วงมากกว่าใคร บ่วงของใครสวยกว่าของใคร จนเป็นเหตุให้เกิดการประหารกันเพราะแย่งกันหาบ่วงมาใส่คอของตนนั่นเอง บางคนรู้สึกตัวว่าตนกำลังติดบ่วงอยู่คิดจะออกจากบ่วงเหมือนกัน แต่ความยั่วยวนของบ่วงคอยกระซิบไว้ว่า สิ่งนี้ดี สิ่งนี้น่าเพลินใจ จะทิ้งมันเสียทำไมเล่า เกิดมาแล้วก็หาความสบายกันให้พอ ตายแล้วหาไม่ได้อีก เสียงนี้เป็นเสียงกระซิบล่อให้ตกเป็นทาสตลอดกาล หนีไปไม่ได้ สำหรับคนที่เกิดในบ่วง ติดบ่วงหลงบ่วงก็ไม่สู้กระไรนัก ส่วนบางคนที่ออกพ้นบ่วงมาแล้ว มิหนำยังเคยพรรณนาโทษบ่วงกรรม ให้คนอื่น ๆ ฟังเสียด้วย ผลที่สุดตัวเองเหยียบบ่วง

ของตนเองล้มลงไปติดบ่วงเข้าอีก คนชนิดนี้เป็นคนน่าสงสาร มาก น่าสงสารที่ตนมีความรู้แต่หาทางช่วยตัวเองให้พ้นไม่ได้ เมื่อช่วยตัวเองไม่ได้แล้วจ้าไปช่วยคนอื่นได้อย่างไรกัน

จงมาพิจารณาให้เห็นโทษของกามคุณที่กล่าวมา แม้จะละมันไม่ได้เด็ดขาด ก็พอประทังการดำเนินชีวิตของตนให้เป็นไปในทางที่พอประมาณไม่มักมากในกาม จนกลายเป็นทาสของมันจนถอนไม่ออก เพราะผู้หลงกาม มัวเมาในกามนั้นจะมองเห็นความจริงและทำตนให้เป็นไทยไม่ได้ ต่อเมื่อใดตนเห็นกามในความเป็นกาม เห็นโทษอันน่าชังของกาม เห็นทุกข์ที่กามมันก่อให้เกิดขึ้น ความหน่ายกามก็จะมี เมื่อหน่ายแล้วก็พอหาทางออกไปจากกามได้บ้าง ครั้นพบทางแล้วก็รีบก้าวออกเดินไปข้างหน้าอย่างไม่ถอยหลัง อย่าฟังเสียง เรียกร้องว่า นี่มานี่ก่อน นี่รูปน่าพอใจ นี่เสียงอันเพราะพริ้ง นี่รสอันอร่อย นี่กลิ่นอันหอมหวน นี่สัมผัสอันนุ่มนวล ใครไม่พอใจสิ่งนี้ก็โง่เต็มที อย่าเชื่อฟังเสียงที่กล่าว จงมีสติ มี

ปัญญา มีมนสิการ และความเพียรมั่น เดินไปข้างหน้าอย่าท้อถอยไปจากความเป็นทาส ไปสู่ความเป็นไทย เป็นตนของตนเอง อันบริสุทธิ์ผุดผ่องกันเถิด เพราะคนมีปัญญาย่อมหาความพ้นทุกข์ให้แก่ตน ด้วยการทำตนให้เป็นไทเสมอ จะเป็นสุขอย่างเสรี ฉะนั้นจงมาเป็นตัวเองเสียบ้างเถิด

อย่าทำด้วยความประมาท

โดย ภิกขุ ปัญญานันทะ

คำเตือนนี้ มาจากคำสอนของพระพุทธองค์ทรงสอนให้บุคคลผู้อยู่ในโลก อันเต็มไปด้วยความสับสนพึงระวัง เพราะชีวิตของชาวโลกทั่วไปอยู่ในสภาพที่หมิ่นต่ออันตราย ทุกคนอาจจะได้รับผลเป็นทุกข์เมื่อใดก็ได้ และความทุกข์ที่เกิดขึ้นแก่ตนนั้น เป็นผลเกิดจากการกระทำของตนโดยแท้ หามีใครมาเกี่ยวข้องกระทำให้ไม่ ถึงหากจะมีมาบ้างก็เนื่องจากตนเป็นต้นตอก่อขึ้นมาก่อน ถ้าขาดตนผู้ก่อการแล้ว เหตุการณ์ใด ๆ จะเกิดขึ้นมิได้เลย ในทางธรรมท่านจึงสอนให้ระวังในการทำ การพูด การคิดทุกชนิด เพื่อป้องกันมิให้เกิดผลร้ายแก่ตนผู้กระทำ คำเตือนที่ว่า อย่าทำด้วยความประมาท จึงเป็นคำเตือนที่มีค่ามากสำหรับชีวิตของผู้อยู่ในโลก

ความประมาท เป็นคำไทยที่กลายมาจากภาษาบาลีว่า ปมาท แปลว่า หลง เมา ขาดความรู้สึกตัวในการประกอบกิจการงานทุกชนิด ตรงข้ามกับคำว่า อัปปมาท อันแปลว่า

ไม่ประมาท ไม่เมา ไม่หลง ไม่ขาดความรู้สึกในเวลาจะทำอะไรๆ ความประมาทเป็นส่วนข้างทำลาย ความไม่ประมาทเป็นส่วนสร้างเสริม เราไม่ชอบทำลาย ชอบแต่ข้างสร้างเสริม แต่ก็ไม่วายพลั้งเผลอทำลายตนเอาบ่อย ๆ ความพลั้งเผลอ ความลืมตนในการกระทำกิจทุกอย่าง ล้วนเป็นพรรคพวกของความประมาททั้งนั้น

คนไทยเรามักมีคำพูดติดปากอยู่เสมอคำหนึ่ง คือ ช่างเถอะไม่เป็นไร ถ้ามีเหตุการณ์อะไรจะเกิดขึ้น มีใครมาบอกเตือนด้วยความหวังดี ผู้ถูกเตือนก็มักกล่าวตอบว่า "ไม่เป็นไร" เสมอ การพูดคำนี้มีมูลฐานมาจากความประมาท ขาดความเอาใจใส่ในสิ่งที่ตนจะทำอย่างแท้จริง ผลสุดท้ายตนเองก็ต้องเป็นทุกข์ เพราะความไม่สนใจ ในสิ่งที่ควรดัดแปลงแก้ไขนั่นเอง นิสัยชนิดนี้จึงเป็นนิสัยของบุคคลผู้มีความประมาทเป็นมูลฐาน อันบุคคลผู้มีความประมาทอย่างนี้ เขาย่อมมีความเดือดร้อนใจในภายหลังเสมอ

บรรดาสิ่งทั้งหลาย อันเป็นปรากฏการณ์ของโลก ย่อมก่อตัวขึ้นจากสิ่งน้อย ๆ ก่อน สิ่งน้อย ๆ นั้นรวมกันเข้าตามความ

ยาวนานของเวลา ในไม่ช้าก็กลายเป็นสิ่งใหญ่และนำภัยให้แก่ตนได้เสมอ บุคคลผู้มีความประมาทมักมองเห็นของน้อย ๆ ว่าเป็นสิ่งไม่สำคัญอะไร และไม่หาทางแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น ตนก็ต้องเสียหายมากในภายหลัง คำโบราณที่กล่าวว่า เสียน้อยเสียยาก เสียมากเสียง่ายนั้น มักเป็นเรื่องของผู้มีความประมาทเสมอ เรื่องอะไรที่น้อย ๆ มักปล่อยตามเรื่อง ปล่อยไว้จนกระทั่งมันก่อเรื่องเดือดร้อนให้ ถ้าหากแก้เสียในขณะที่เริ่มรู้สึกตัวว่ามันจะเสียหาย การจ่ายเงินทองก็ไม่ต้องสิ้นเปลืองมาก แต่เขาไม่ทำในรูปเช่นนั้น และการเสียของมากก็ได้เสียแล้ว นี่เป็นผลของความประมาทเช่นเดียวกัน

ความประมาทมีมูลฐานอยู่ตรงไหน ตอบได้ว่าอยู่ที่ตนของตนนั่นเอง คือตนมีความเมา มีความหลง มีความเข้าใจผิดในเรื่องที่ตัวมีตัวเป็นอยู่ ความเข้าใจผิดนั้น มีหลักตั้งอยู่บนความเมาในสิ่งสามประการคือ ๑. เมาในวัย ๒. เมาในชีวิต ๓. เมาในความไม่มีโรคของตน ความเมาทั้งสามนี้เป็นมูลของความทุกข์อย่างมากมายทีเดียว

มีคนเป็นจำนวนมาก นึกว่าตนมีร่างกายคงเดิม ไม่

เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น และมักนึกว่าตนยังมีความเป็นเด็ก หรือเป็นหนุ่มอยู่เสมอ ถ้าหากใครมาทักทายปราศรัยกับเขาว่า หมู่นี้ดูคุณผอมไปก็ดี ดูคุณซูบไปก็ดี เขาผู้ถูกทักย่อมไม่พอใจ ทำไมเขาจึงไม่พอใจ เพราะเขาเมาในความหนุ่มน้อยของเขามาก ไม่อยากได้ยินคำว่าแก่ ผอมหรืออะไร ๆ เหือกนั้น

ความจริง ชีวิตของคนเรา ตั้งอยู่บนมูลฐานของความเสื่อมตลอดเวลา ถ้าใช้พูดกันถึงระยะของชีวิตก็พูดกันว่าปฐมวัย หมายถึงความเสื่อมในตอนต้น มัชฌิมวัย หมายถึงความเสื่อมในตอนกลาง ปัจฉิมวัย หมายถึงความเสื่อมในตอนสุดท้าย ความจริงของชีวิตของคนเรา จึงหมายถึงระยะการเดินจากจุดเกิดไปสู่จุดดับนั่นเอง ชีวิตมีแต่ความเสื่อมอยู่ตลอดเวลา อาการดีขึ้นของชีวิตมิได้มี แต่คนเรามิได้มองให้ซึ้งเพื่อเห็นความจริงในเรื่องนี้ จึงเข้าใจผิด คิดเสียว่าตนยังเด็ก ยังสวย ยังกระชุ่มกระชวยอยู่ ไม่เคยคิดว่าตนเดินลงไปสู่ความเสื่อมทุกเวลา คนที่มองไม่เห็นความจริงของความเสื่อม ก็เกิดความมึนเมาในร่างกาย เมื่อเมาในกายก็หลงในกาย ลืมตนลืมตาย ลืมอะไรหมดทุกอย่าง อันคนที่ลืมอย่างรูปนี้จะประพฤติใน

ความดีได้ไหม คำตอบก็มีว่า ทำได้ยาก ชีวิตของเขามีแต่เฉาลงไปทุกวัน เพราะขาดน้ำคือความดีรักษาใจ นี่เป็นความมึนเมาประการหนึ่ง มีอยู่ในคนทั่ว ๆ ไปในโลก ยิ่งในสมัยนี้ยิ่งมีมากขึ้นไปอีก เพราะสิ่งที่เรียกว่าวิทยาศาสตร์แผนใหม่ ได้ช่วยมีส่วนกันทำคนให้เมามากขึ้น คนจึงทำความดีงามได้น้อยกว่าคนในสมัยก่อน ผู้หวังความสุขความเจริญแก่ตน ควรถอนความเมาในวัยนี้เสีย โดยคิดอยู่เสมอ ๆ ว่า เรามีความแก่เป็นธรรมดา หนีความแก่ไปไม่พ้น จงรีบทำอะไร ๆ เสียในเมื่อแก่ยังน้อยอยู่ พอแก่มากแล้วจะทำอะไรไม่ได้ จะลำบากแก่ตนภายหลัง

ชีวิตหมายถึงความเป็นอยู่ของแต่ละคน อันมีสภาพต่าง ๆ กันตามฐานะและคุณความรู้ ว่าโดยเพศ โดยผิวพรรณ โดยความมั่งคั่ง ความรู้และพวกพ้องบริวาร สิ่งเหล่านี้รวมเรียกว่าสิ่งประกอบชีวิตของบุคคล คนเราเมื่อมีอะไรแล้วมักยึดถือติดใจในสิ่งนั้น และหลงใหลติดพันไม่สร่างซา เช่นคนเป็นใหญ่มีอำนาจ มีพวกพ้องมากก็เกิดความหวงแหนในความเป็นใหญ่

ของตน อยากใหญ่แต่เพียงผู้เดียว ไม่อยากให้ใครมาใหญ่เท่าตนหรือเหนือตน จึงต้องหาวิธีรักษาความเป็นใหญ่ของตนไว้ด้วยการแสวงหาอำนาจให้แก่ตนให้มากขึ้นไปอีก และเมื่อมีอำนาจมากก็เมาในอำนาจราชศักดิ์ เที่ยวใช้อำนาจในทางที่ผิดกฎหมายและหลักธรรม การใช้อำนาจในทางที่ผิด ๆ นั้นย่อมต้องมีพวกไว้มาก ๆ คนต้องการพวกมากมักไม่คำนึงถึงคุณค่าของคน ขออย่างเดียวให้มีพวกมากเท่านั้น ก็พวกพ้องมาก ๆ นั้นอาจทำอะไรเสียหายลงเมื่อใดก็ได้ ผลสุดท้ายทั้งหัวหน้าทั้งลูกน้อง นำตนไปสู่ความลำบาก ดังที่มีปรากฏอยู่ในโลกทั่ว ๆ ไป ข้อนี้เกิดจากความเมาในชีวิตของตนมากเกินไปนั่นเอง ความเดือดร้อนจึงเกิดขึ้น เพราะการกระทำในทางที่มึนเมานั้น คนฉลาดจึงควรกินยาแก้ความเมา โดยการศึกษาให้เข้าใจความจริงว่า สิ่งทั้งหลายมิได้มีอะไรแน่นอน คนใหญ่คนโตก็ต้องเล็กเหมือนกัน ประวัติศาสตร์ของโลกได้บอกเราอยู่แล้วว่าอาณาจักรอันยิ่งใหญ่ ราชาผู้เรืองอำนาจ ขุนพลผู้เกรียงไกรมีใครบ้างที่ใหญ่อยู่จนกระทั่งตาย ถ้าความใหญ่นั้นมีมูลฐานอยู่

บนหัวของผู้อื่นโดยไม่เป็นธรรม โดยโลกียวิสัยแล้ว ไม่มีใครใหญ่จริง ๆ สักคนเดียว แต่ถ้าโดยธรรมะแล้วมีคนใหญ่มากและใหญ่ตลอดไปไม่เปลี่ยนแปลง เพราะฐานของความใหญ่ตั้งอยู่บนธรรมะ ธรรมะย่อมรักษาคุ้มครองให้เขาได้รับความสุขและความสงบเสมอ

คนบางคนนึกว่าตนเป็นคนไม่มีโรค ทั้ง ๆ ที่ทุกคนมีโรคด้วยกันทั้งนั้น มากบ้างน้อยบ้าง ที่เราเรียกกันว่าความสบายนั้น หมายถึงการมีโรคน้อยนั่นเอง เราจึงเอาชนะมันได้ พอโรคมากขึ้น ร่างกายอ่อนแอ ไม่มีกำลังพอจะต้านทานแล้วเราก็ว่าหมู่นี้เต็มที่ เจ็บกะปอดกะแปดอยู่ตลอดเวลา ถ้าหากเอาคนมาตรวจดูร่างกายสักร้อยคน ก็จะพบว่าทุกคนมีโรคอะไร ๆ อยู่ในตัวเสมอ มากหรือน้อยสุดแล้วแต่ความต้านทานในร่างกายของเรา คนไม่มีโรคจริง ๆ หาได้ยาก โลกนี้ก็เต็มไปด้วยการต่อสู้ต้านทานกันระหว่างสิ่งที่มีชีวิต สัตว์ตัวใดทนอยู่ได้ก็เพราะกำลังต้านทานเข้มแข็งพอ ถ้ากำลังอ่อนแอลงเมื่อใด เรา

ก็มีโรคมากเมื่อนั้น นี่คือความจริงของชีวิต แต่บางคนไม่เข้าใจความจริง จึงสำคัญผิดคิดว่าตนเป็นคนไม่มีโรค เมื่อคิดเช่นนั้นก็เกิดความประมาทหลงใหล ไม่ระมัดระวังในเรื่องอาหาร เรื่องพักผ่อน เรื่องการเที่ยวเตร่สนุกสนาน เขาเปิดประตูร่างกายของเขาให้กว้าง เพื่อให้โรคภัยไข้เจ็บเข้าไปสู่ร่างกายโดยไม่รู้สึกตัว บางทีเขามีอาการป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ เขานึกว่าไม่เป็นไร ใครบอกให้เขาไปกินยาหาหมอก็ไม่ไป เพราะนึกว่าตนแข็งแรงไปหาหมอให้ยุ่งยากทำไม แต่โรคมันมิได้ประมาท พอเข้าสู่ร่างกายของใครแล้ว มันก็เริ่มขยายพันธุ์ สร้างบ้านสร้างเรือนเป็นการใหญ่ ผลที่สุดโรคจะยึดเอาร่างกายของบุคคลผู้ประมาทเป็นที่อยู่กินของมันต่อไป เขาก็ถึงแก่ความตายอย่างน่าสงสาร ตายอย่างคนไม่ค่อยมีวาสนาอะไร นี่คือความประมาทในความไม่มีโรค

บุคคลรู้ฉลาดในเหตุผล จึงควรทำตนเป็นคนไม่ประมาท หมั่นคิดอยู่เสมอว่า เรามีความเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นธรรมดา หนีจากความเจ็บไข้ได้ป่วยไปมิได้ ร่างกายนี้เป็นรังโรค เป็น

ดังหัวผี เป็นดังลูกศร ต้องคอยประคบประหงมอยู่เสมอ เผลอเป็นเกิดเรื่องทุกที บุคคลผู้ถือถ้วยที่บรรจุน้ำมันเต็มปรี่ เดินไปในระยะทางที่ต้องเดิน ต้องมีความระมัดระวังกันเป็นพิเศษ เพื่อมิให้น้ำมันไหลบ่าออกมาจากถ้วยฉันใด การเป็นอยู่ในโลกก็ต้องมีความระมัดระวังฉันนั้น จึงจะชื่อว่าเป็นผู้ไม่ประมาท

คนประมาทเดินในทางของความตาย คนไม่ประมาทเดินในทางของความรอดพ้น ไม่มีใครอยากตาย ทุกคนใคร่เป็นคนรอดพ้น จึงควรดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาท อยู่อย่างคนที่ตื่นมิใช่อยู่อย่างคนหลับ คนตื่นเท่านั้นทำชีวิตให้มีคุณค่าแก่โลกได้ คนหลับจะทำอะไรกับใครได้ นอกจากจะปล่อยชีวิตให้ล่วงไปอย่างไม่เป็นสาระแก่นสารเท่านั้น

ในทางพุทธธรรม พระพุทธองค์ทรงสอนสาวกของพระพระองค์ให้ดำรงชีวิตอย่างคนตื่น อย่าเผลออย่าหลงเข้าใจผิดแล้วประพฤติสิ่งที่ไม่มีใครควรแก่ตนแก่ท่าน ทำอะไร พูดอะไร

คิดอะไร ก็ทำพูดคิดอย่างคนมีปัญญา คนมีปัญญาย่อมรักษาตนรอดไป

ชาวพุทธโดยเฉพาะคนหนุ่ม ที่อยู่ในวัยของการตั้งตนเพื่อให้เป็นหลักฐาน จะได้เป็นที่พึ่งแก่ตนแก่ครอบครัวต่อไปข้างหน้า ควรจะเป็นอยู่อย่างไม่ประมาท มีความคิดอ่านในทางก้าวหน้า เห็นการไกล ทำอะไรมิใช่สักแต่ว่าทำพอให้พ้น ๆ ไป แต่ต้องรู้ความหมายของสิ่งที่ตนทำ รู้วิธีทำเพื่อบรรลุถึงจุดหมายที่ตนตั้งไว้ และไม่รู้ว่าอะไรบ้างจะเป็นสิ่งมาทำลายงาน ทำลายความก้าวหน้า ทำลายเกียรติยศ ทำลายสิ่งของตนให้หมดไป ต้องระมัดระวังทุกวิถีทางที่จะให้งานและชีวิตของตนดำเนินไปในทางที่ชอบ และได้ผลเต็มตามความมุ่งหมาย ความผิดพลาดในงานในชีวิตย่อมมีบ้างเป็นธรรมดา เพราะคนทำงานย่อมมีผิด.สมอ เมื่อผิดแล้วก็จำไว้เป็นครู อย่าให้ผิดเป็นครั้งที่สองที่สาม ถ้ามีใครมาบอกมาสกิดตนให้เดินทางถูกทางชอบควรรับฟังด้วยดี ชีวิตนั้นจะรุ่งโรจน์ดุจดวงจันทร์ในวันเพ็ญที่ปราศจากเมฆหมอกมารบกวน

คำเตือนที่ว่าอย่าทำอะไรด้วยความประมาท จึงมีความหมายที่ควรรับฟัง และควรนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของทุกคนได้เสมอ ขอให้ท่านผู้อ่านจงมีสติ มีปัญญารักษาตนให้พ้นจากความทุกข์ภัยทุกเมื่อเถิด

ปลุกตัวเอง

โดย ภิกขุ ปัญญานันทะ

เมื่อข้าพเจ้าเป็นเด็ก ได้เคยเห็นคนที่เขามีความเชื่อในทางคาถาอาคม ทำพิธีปลุกตัวให้ดู การปลุกก็มิได้มีอะไร เพียงแต่นั่งขัดสมาธิ ยกมือไหว้ครู แล้วก็กล่าวคำอันเป็นบทปลุกใจ ขึ้นต้นด้วยคำว่า โอม และมีคำว่าต่อไปยืดยาวประมาณ ๑๕ นาที ผู้ทำการปลุกตัวเองก็มีอาการตัวสั่น และหน้าแดงแสดงว่าขึ้น ถ้ามีอาการแบบนั้นก็ต้องทำอะไรสักอย่างอันเป็นไปในทางต่อสู้กัน ในวันที่ข้าพเจ้าเห็น ไม่มีใครอาสาไปสู้รบกับผู้ปลุกตนคนนั้น เขาจึงลุกขึ้นและเอาหัวชนฝาอย่างแรง อาการที่เป็นอยู่ก็หายไป

การกระทำในรูปอย่างนี้ เป็นการกระทำยั่วให้เกิดความกล้า ฮึกเหิมในการที่จะต่อสู้ เมื่อพูดบอกกับคนเอง

ด้วยความตั้งใจอย่างแรงกล้า ความคิดในแนวนั้นก็เกิดขึ้นได้อย่างง่ายดาย แต่เมื่อเกิดแล้วไม่เห็นได้ประโยชน์เท่าไดนัก เป็นการปลุกตนในทางเสียเท่านั้น เคยสังเกตเห็นมาหลายรายแล้ว คนที่เรียนคาถาอาคมแบบนั้นมักเป็นคนเสีย เพราะการบังคับตนเองไม่มี เขาหาความรู้ในด้านที่จะทำตนให้เสียถ่ายเดียว การปลุกตนแบบนั้นจึงเป็นเรื่องที่ชาวพุทธไม่ควรเอาใจใส่เป็นอารมณ์

พุทธธรรมเป็นคำสอนที่ทำคนผู้ปฏิบัติตามให้เป็นคนตื่นตัวเสมอ พระพุทธองค์ให้พระนามว่าพุทโธ ก็หมายถึงความเป็นผู้ตื่นแล้วจากกิเลส ชาวพุทธก็หมายถึงหมู่คนผู้ตื่นจากความหลับเช่นเดียวกับคนที่ตื่นตัวเป็นคนก้าวหน้า คนหลับหลงเป็นคนไม่ก้าวหน้าแม้แต่น้อย คนก้าวหน้าเป็นคนอยู่ในโลกอย่างมีประโยชน์ ส่วนคนหลงนั้นอยู่ในโลกอย่างไม่มีประโยชน์ ชาวพุทธต้องใช้ชีวิตให้ก้าวหน้าในทางที่เป็นประโยชน์ อย่าเป็นคนล้าหลังเป็นอันขาด

เรื่องของชีวิตทั้งหมด ขึ้นอยู่กับการกระทำ การกระทำของแต่ละบุคคล สร้างตัวเขาให้เป็นไปตามนั้น และการกระทำ ของ แต่ละ บุคคล นั่นแหละ ที่จะ สร้าง ความ เป็นไป ของประเทศชาติ ชาติไทยเป็นชาติที่ก้าวหน้าก็เพราะคนในชาติเป็นคนคิดอย่างแบบก้าวหน้า ตื่นตัวอยู่เสมอ และผลที่เกิดแก่ชีวิตนั้นก็เนื่องมาจากใจคิดอีกต่อหนึ่ง ถ้าหากความคิดในใจเป็นไปในทางใดมาก ความคิดนึกอันนั้นมีอิทธิพลสร้างอนาคตของผู้นั้น คนที่คิดว่าตนเป็นคนอ่อนแอเสมอ การพูดการทำก็กลายเป็นความอ่อนแอไปด้วย ที่คิดว่าตนเป็นคนไม่สบายมีโรคมาก ทั้ง ๆ ที่เขายังไม่เป็นโรคเท่าใดนัก เขาก็อาจเป็นคนอมโรคไปได้วันหนึ่ง คนที่คิดอยู่เสมอว่าตนสบาย จิตใจของเขาสบาย ความเป็นอยู่ของเขาก็พลอยดีไปด้วย คนที่คิดว่าตนเป็นคนโชคร้าย ไม่มีใครชอบก็มัก มีโชคร้ายได้เสมอ ความคิดของเราสร้างอนาคตให้แก่ตัวเราเอง ความเป็นอยู่ในปัจจุบัน คือผลของความคิดที่เราได้สะสมไว้วันละเล็กวันละน้อยนั้นเอง ในเรื่องนี้พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ในบทว่า

"สิ่งทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐสุด เกิดมาจากใจทั้งนั้น ถ้าหากบุคคลมีใจชั่ว การทำพูดคิดของเขาก็ชั่วอย่างใจ ถ้าหากเขาเป็นคนมีใจดี การทำพูดคิดของเขาก็ดีอย่างใจ ผลที่เกิดย่อมติดตามเขาไป ประดุจล้อเกวียนหรือเงาที่ติดตามตนอยู่เสมอฉันนั้น"

อิทธิพลของความคิด ได้สร้างสรรอะไรต่าง ๆ ไว้มากมาย บรรดาปรากฏการณ์ทางวัตถุที่เราได้พบเห็นอยู่ในทุกวันนี้นั้น เป็นผลเนื่องมาจากความคิดฝันของคนในสมัยก่อน ๆ ทั้งนั้น ผู้คิดเรือบินขึ้นมาได้ ก็เพราะเขาเห็นภาพของนกที่บินไปมาในอากาศ ก็เกิดความคิดขึ้นมาว่า คนเราน่าจะบินไปเช่นนั้นได้บ้าง ความคิดก่อให้เกิดการกระทำ เขาได้พยายามกระทำตามแนวคิดเสมอ แม้จะไม่สำเร็จในชั้นแรกก็มิได้ทอดทิ้งความพยายาม เขาถือหลักว่า ทุกสิ่งสำเร็จได้เพราะเพียรตั้งหน้าทำเรื่อยไป ผลที่สุดเขาก็นำเรือบินขึ้นสู่ท้องฟ้าได้สมประสงค์ ความฝันได้กลายเป็นจริงขึ้นแล้ว ในทางชั่วก็เช่นเดียวกัน เด็กน้อยที่ได้ยินได้ฟังเรื่องโจรผู้ร้ายบ่อย ๆ เขา

ก็มักเกิดความชอบในความกล้าของโจร ผลต่อมาเขาก็กลายเป็นโจรขึ้นมาได้ ลองจับเอาบุคคลที่มีชีวิตรุ่งโรจน์ในทางการเมือง ทางทหาร ทางเศรษฐกิจ และทางศาสนาแยกธาตุความคิดของเขาดูเถิด เราจะพบเหตุผลว่า เขาได้เคยคิดที่จะเป็นทางนั้นมาตั้งแต่เยาว์วัยแล้ว พวกอ้ายเสือใจเหี้ยมก็เป็นเช่นเดียวกัน เขาเคยคิดเป็นโจรมานาน ผลที่สุดก็เป็นโจรไปได้ นี่คืออิทธิพลของการคิดนึกที่สร้างชีวิต สร้างสังคม สร้างชาติและสร้างโลกในที่สุด

ในทางพุทธศาสนาเรามีความเชื่อกันว่า บุคคลที่จะเป็นพุทธะได้นั้น ต้องสร้างบารมีกันมาเป็นเวลานาน ๆ หลายชั่วชีวิตจึงจะเป็นพุทธะได้ อันการสร้างบารมีก็คือการคิดที่จะเป็นเช่นนั้น เป็นระยะต่อกันมาเรื่อย ๆ นั่นเอง เมื่อสิ่งที่ตนคิด แก่ตัวเข้าก็กลายเป็นผลปรากฏออกมาในพระพุทธเจ้า ในพระสาวกของพระพุทธองค์ คุณความดีชั้นสูงเป็นสิ่งสาธารณะใคร ๆ ก็อาจเป็นได้ ถ้าเขาหัดนึกคิดบ่อย ๆ ว่าตนจะต้อง

เป็นเช่นนั้น แต่ทว่าการคิดนึกในรูปนั้นต้องเป็นไปอย่างแรงกล้า มีเหตุผลทางที่จะเป็นไปได้ ส่วนความคิดที่ไร้เหตุผล เช่นคิดสร้างวิมานบนอากาศ เป็นความคิดที่ไม่มีทางสำเร็จไปได้เลย

ดังที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การคิดนึกบ่อย ๆ สร้างความเป็นอยู่ของคนได้มาก ในทางศาสนาจึงสอนให้เรารู้จักบังคับความนึกคิดให้เป็นไปในทางที่มีระเบียบ และเป็นไปในทางที่มีหวังว่าจะสำเร็จได้ เพราะถ้าเราใช้ความคิดไปในทางที่ไม่อาจสำเร็จก็เป็นการเปลืองแรงงานทางใจไปเปล่า ผลประโยชน์ไม่เกิดจากการนั้น ผู้หวังความก้าวหน้าในชีวิต จึงควรคิดและกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ถ่ายเดียว จึงควรบอกกับตัวเองบ่อย ๆ ว่าตนจะเป็นอะไร มีความปรารถนาในทางไหน เมื่อแน่ใจแล้วก็ควรคิดและเดินตามแนวนั้น ๆ เสมอ ผลดีจะเกิดแก่ตนโดยมิต้องสงสัย ลองทำดูก็ได้

ใจของเราทุกคนย่อมมีการกระตุ้นอยู่บ่อย ๆ จึงจะก้าวหน้าไปในทางที่ควรได้ นักเรียนที่ไปโรงเรียนเพื่อการศึกษาเล่า

เรียน ได้รับการกระตุ้นจากครูเสมอ ทหารในกองทัพได้รับการกระตุ้นเตือนจากหัวหน้าเสมอ แม้พวกโจรใจร้ายเขาก็คอยกระตุ้นเตือนกันไว้เสมอ เพื่อให้มันเป็นโจรตลอดเวลา วิธีการโฆษณาขายสินค้าทางวิทยุ ทางหนังสือพิมพ์ หรือทางอื่น ๆ ก็ล้วนแต่เป็นวิธีการกระตุ้นเตือนใจให้คนหันมาสนใจในสิ่งที่ต้องการให้เขาสนใจ ในทางด้านศาสนาก็ต้องมีการกระตุ้นเตือนกันเสมอ อย่างน้อยเดือนละสี่ครั้ง เป็นการจูงใจคนเข้าหาวัด เข้าหาพระ ถ้าหากว่าไม่มีการกระทำอย่างนี้ ใจคนก็หันออกนอกทางหมด ความเดือดร้อนก็เกิดมากขึ้นตามตัว

สภาพของใจคนทั่วไปมักไหลไปในทางต่ำ เหมือนน้ำที่มีปกติไหลไปในทางต่ำเสมอ ถ้าต้องการให้ไหลไปทางที่สูงก็ต้องใช้กำลังพิเศษสักหน่อย การที่จะทำให้ใจสูงขึ้น ก็ต้องมีแรงงานคอยกระตุ้นเตือนให้เดินไปในทางที่ดี ถ้าขาดแรงงานแล้วก็คงตกไปในที่ต่ำอีก ความจำเป็นจึงเกิดขึ้นว่า เราต้องมีการปลุกปล้ำตนเองให้ตื่นตัวเสมอ

การปลุกตัวให้เป็นคนตื่นขึ้นนั้น ว่ากันโดยที่ถูกแล้ว ก็หมายถึงการสร้างนิสัยที่งามให้แก่ตนเองนั่นเอง การสร้างนิสัย

ไม่เหมือนกับการสร้างวัตถุ มักเป็นงานหนักและลำบากอยู่สักหน่อย เพราะเหตุว่าปกติของคนเรา สิ่งใดที่รับไว้แล้วมักเอาออกได้ยาก ชอบที่จะเก็บไว้กับตนเสมอ ถ้าหากได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ๆ ได้รับแต่สิ่งที่ดี ๆ ไว้ก็ค่อยดี ๆ หน่อย แต่ถ้าเขาอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ชั่ว ๆ และรับของชั่วไว้ก็เป็นการยากที่จะเอาออก หากเขาไม่มีความเข้มแข็งให้แก่ตนเองเสมอ สร้างไว้เพื่อการต่อต้านกับความทุกข์ความชั่ว ที่มารบกวนความสงบสุขของเรา การปลุกตนให้เป็นคนที่นตัวในทางดี จึงควรกระทำกันเป็นเรื่อง ๆ ไปทีเดียว

ก่อนที่จะหัดปลุกตนเองในทางใด ต้องศึกษาให้เข้าใจเสียก่อนว่า อะไรบ้างเป็นความไม่ดี การกระทำ การพูด การคิด ในทางใดเป็นทางไม่ดีงาม ไม่เป็นประโยชน์ ต้องพยายามนำความคิด การกระทำ การพูดประเภทนั้นออกไปจากตนเสีย ส่วนความคิด การพูด การกระทำอันใดเป็นไปเพื่อความดีงามอยู่แล้ว ก็ส่งเสริมให้ดีขึ้น เปรียบเหมือนชาวสวนที่ทำการเพาะปลูกพืช พืชที่ไม่ต้องการเกิดขึ้นในสวน ก็ทำการแผ้วถางตัดต้นโค่นรากเอาออกเสียให้หมด ส่วนพืชพันธุ์ใดเป็นประ

โยชน์ก็ต้องรักษาไว้ โดยรดน้ำพรวนดินให้มันงอกงามเจริญ เป็นรายได้ของเจ้าของสวนต่อไป

เมื่อเข้าใจเหตุผลของเรื่องว่า มีความจำเป็นอย่างไรในการปลุกตนเองแล้ว มาศึกษากันต่อไปว่า เราควรจะปลุกตนเองในทางใดบ้าง อันเป็นทางสร้างตนให้เป็นคนก้าวหน้าในทางที่ชอบ ขอให้หลักสำหรับปลุกใจดังต่อไปนี้

๑, ปลุกให้เป็นคนขยันในการประกอบกิจการงาน

๒. ปลุกให้เป็นคนรู้จักประหยัดเงินทอง

๓. ปลุกให้เป็นคนเอื้ออารีต่อเพื่อนบ้าน

๔. ปลุกให้เป็นคนมีความอดทนเข้มแข็ง

๕. ปลุกให้เป็นคนเสียสละเพื่อส่วนรวม

๖ ปลุกให้เป็นคนชนะในทางที่ถูกที่ชอบ

๗. ปลุกให้เป็นคนมีนิสัยรอบคอบในอันประกอบกิจ

จะอธิบายความหมายแห่งบทเหล่านี้ต่อไป

๑. ปลุกให้เป็นคนขยันในการประกอบกิจการงาน ชีวิตกับงานเป็นสิ่งคู่กัน เราจะโดยไม่ทำงานไม่ได้ ทุกคนต้องทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งที่ตนถนัด งานนำความสุขความเจริญมา

ให้แก่ผู้ประกอบงานเสมอ สิ่งที่เป็นอุปสรรคของงาน คือความเกียจคร้าน คนไทยเรามีนิสัยทางเกียจคร้านหรือนิสัยชอบหาแต่ความสบายอยู่มาก การทำงานก็มักทำโดยความจำเป็นเท่านั้น ถ้าพ้นความจำเป็นแล้วก็มักหาโอกาสนอนพักผ่อน คนทางจังหวัดระนอง มีอาชีพหาแร่ตามลำน้ำ ถ้าวันไหนปะที่มีแร่มาก ๆ เข้า เขาก็เอาไปขายได้เงินงาม วันรุ่งขึ้นไม่ไปทำงานแล้ว นอนพักผ่อนหรือเล่นไพ่กันระหว่างญาติมิตร งานจึงไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร เป็นคนอยู่อย่างหาเช้ากินเย็น ครอบครัวจึงไม่เจริญก้าวหน้า คนมีอาชีพประเภทอื่น ๆ ก็เป็นเช่นเดียวกัน เขามิได้ทำงานอย่างสม่ำเสมอ แต่ทำแบบตามพอใจ นิสัยแบบนี้ ยังไม่เรียกว่าเป็นคนรักงาน เราจะต้องเพาะนิสัยรักงานให้เกิดขึ้น และทำงานด้วยความขยันขันแข็ง ต้องหัดทำตนเป็นคนไม่เห็นแก่ความสุขด้วยการนอน การเที่ยว การแสวงหาความสุขในทางที่ไม่สมควร ต้องหัดตื่นนอนเช้า ๆ อย่าเพาะนิสัยตื่นสาย แต่จงหัดลุกขึ้นเช้า ๆ การหัดก็ทำง่าย โดยวิธีบอกตนเองในเวลาจะนอน เช่นสมมติว่า เราจะตื่นเวลานาฬิกาที่ห้า ก็บอกตนเองว่า "เจ้าต้องตื่นเวลาที่ห้า" หรือ

ว่า "ตีห้าตื่น" บอกในเชิงบังคับลงไปทีเดียว บอกหลายครั้ง จนกว่าจะหลับไป พอถึงเวลาที่กำหนดไว้ ก็จะตื่นจริงๆ เมื่อตื่นแล้วอย่าทำโอ้เอ้ จงรีบลุกขึ้นทันที เปิดประตูหน้าต่างมองดูดาวในท้องฟ้า สูดอากาศเข้าปอดให้แรงๆ เพื่อสูดเอาความสดชื่นไว้ในร่างกาย เหมือนกับการอัดหม้อไฟฟ้าให้มีกำลังเพิ่มอยู่เสมอ อย่าห่วงที่นอน รีบล้างหน้าตา และถูร่างกายให้ทั่วไปทุกประสาท ทุกส่วนให้ตื่นตัวทำงาน แล้วนึกหรือบอกกับตนเองว่า "เราจะเป็นอยู่ด้วยความเย็น เราจะทำงานด้วยความพอใจ เราจะเป็นคนก้าวไปข้างหน้าเสมอ เราจะไม่กลัวต่อเหตุขัดข้องไม่ว่าขนาดไหน ชีวิตของข้าพเจ้าคืองาน ข้าพเจ้าอยู่เพื่องาน งาน—งาน—งาน—งานทำให้ตนเจริญ" การบอกอย่างนี้เป็นการปลุกใจแบบหนึ่ง เมื่อถึงเวลาก็ไปทำงานตามหน้าที่ ไม่ยอมอ่อนแอเป็นอันขาด ขณะทำงานเกิดความเบื่อหน่ายอ่อนแอขึ้นมา ก็รีบบอกว่า "อย่าเกียจคร้าน จงเป็นคนขยัน อย่ายอมแพ้ต่อความลำบาก จะทำงานต่อไปเถิด ทำงานนี้สนุกแท้" ความกระปรี้กระเปร่าก็เกิดขึ้น ความเบื่อหน่ายก็หายไป ชีวิตจะมีแต่ความสดชื่นเพราะการทำงานเสมอ สิ่งใด

เป็นสิ่งที่จะมาทำลายความเย็นของตน จงอย่าเข้าใกล้สิ่งนั้น อย่าคิดถึงสิ่งนั้น แต่จงนึกในทางก้าวหน้าไว้เสมอ ทำบ่อยๆ จนกว่าจะติดเป็นนิสัย พอติดเป็นนิสัยแล้ว ก็จะถาวรตลอดไป ไม่เปลี่ยนแปลง

๒. ปลูกให้เป็นคนประหยัดเงินทอง ประการหนึ่งปลูกให้เป็นคนขยัน เมื่อทำงานก็หาเงินทองได้มาก เงินทองที่ได้มาแล้ว ก็ต้องจ่ายใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ชีวิต การใช้จ่ายก็ต้องเป็นไปแต่พอดี ไม่มากไม่น้อยเกินไป ตามปกติของคนเราทั่วไปมักเป็นคนจ่ายเก่ง การจ่ายเก่งเนื่องมาจากการตามใจตนเอง การตามใจตนเองก็คือ ยอมให้กิเลสมาเป็นเจ้าเหนือหัวตนนั่นเอง คนที่กิเลสเป็นเจ้าเข้าครองแล้ว ไม่เป็นตัวเอง ชีวิตไม่ราบรื่น การเป็นอยู่ในครอบครัวมักจะระส่ำระสาย นิสัยจ่ายเก่งจึงเป็นนิสัยที่ไม่ดีประการหนึ่ง เป็นเรื่องที่ต้องแก้ไขกันเสียใหม่ การแก้ไขเรื่องนี้ก็ต้องสอนตนเองให้เป็นคนประหยัด ก่อนจ่ายต้องคิดให้รอบคอบเสียก่อนว่าจำเป็นหรือไม่ ถึงเวลาแล้วหรือยัง เป็นประโยชน์หรือเปล่า การคิดอย่างนี้เป็นการห้ามล้อมิให้จ่ายในทางที่ไม่ควร สมัยนี้เป็นสมัยของการโฆษณา

ชวนเชื่อ สินค้าอันเป็นของกินของใช้ ก็ถูกโฆษณาเสียอย่างดี ทำคนให้หลงได้มาก ถ้าไม่ระวังก็ตกบ่อได้ง่าย จึงต้องเพาะนิสัยในทางประหยัดไว้บ้าง การแข่งขันกันในทางจ่ายนั้นมีแต่ทางเสีย ไม่เป็นทางสร้างตนแต่ประการใดเลย คนที่เขาเป็นเศรษฐีมั่งมีทรัพย์สมบัตินั้น มิใช่ว่าเขารู้จักหาทรัพย์อย่างเดียว แต่เขาเป็นคนรู้จักประหยัดทรัพย์ด้วย ฉะนั้นถ้าใครใคร่เป็นคนมั่งคั่งต้องเพาะนิสัยประหยัดไว้เสมอ โดยนึกถึงคำสอนของสุนทรภู่ไว้บ่อย ๆ ว่า "มีสลึงพึงบรรจบให้ครบบาท อย่าให้ขาดสิ่งของต้องประสงค์ มีน้อยใช้น้อยค่อยบรรจง อย่าจ่ายลงให้มากจะยากนาน ไม่ควรซื้อก็อย่าไปพิไรซื้อ ให้เป็นมือเป็นครัวทั้งคาวหวาน" นี่เป็นคาถาสำหรับปลุกใจให้มีนิสัยประหยัดในการใช้จ่าย เกี่ยวกับการใช้จ่าย ต้องหักบังคับความอยากในการกินด้วย จงอย่าเป็นทาสของลิ้น อย่าติดในรสอาหาร กินแต่สิ่งที่จำเป็นจะต้องกิน สิ่งไรไม่จำเป็นก็อย่ากินเข้าไป เพราะการกินมากจ่ายมาก กินน้อยจ่ายแต่น้อย เมืองไทยเราเป็นเมืองกินจุบกินจิบมากที่สุด ชาวไทยจึงต้องหัดกินกันให้เป็นเสียบ้าง

๓. ปลูกให้เป็นคนเอื้ออารีต่อเพื่อนบ้าน มนุษย์เป็นสัตว์เมืองเป็นผู้ที่อยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นคณะ ชีวิตและชีวิตจึงมีส่วนสัมพันธ์กันเสมอ ใครจะอยู่อย่างโดดเดี่ยวคนเดียวนั้นย่อมเป็นการลำบาก ทุกคนต้องต่อยที่ต้องอาศัยกันและกันเสมอ ทุกคนจึงต้องมีความรักกันเห็นอกเห็นใจกัน หัดทำตนให้เป็นคนเห็นอกเขาอกเราเสมอ อย่าถือเอาแต่ใจตนหรือประโยชน์ตนเป็นใหญ่ แต่ต้องคิดถึงเพื่อนบ้านบ้าง การเพาะนิสัยให้มีความรักเอื้ออารีต่อกันเป็นการสร้างความสงบสุขให้แก่สังคมโดยแท้ ในกรณีนี้ ทุกคนต้องหัดทำจิตให้ประกอบด้วยความเมตตาต่อกัน ให้ถือหลักว่าโลกอยู่ได้ด้วยความรัก โลกถูกทำลายเพราะความเกลียดกัน เรามิได้เกิดมาเพื่อฆ่ากันทำลายกัน แต่เกิดมาเพื่อรักกัน ช่วยกันในทางที่ถูกที่ชอบ จะคิดจะพูดจะทำสิ่งใดจึงคิดถึงเพื่อนบ้านของท่านเสมอ ให้นึกว่าเพื่อนบ้านคือผิวหนังของท่าน ถ้าหากท่านทำลายเพื่อนบ้าน ก็เท่ากับทำลายตัวท่านเอง ถ้าผิวหนังของท่านเป็นแผลและไม่รักษาให้หายจากแผล โรคภัยจะเข้ามาจับเกาะ ทำให้อักเสบเป็นพิษมากขึ้น ผลที่สุดท่านจะต้องตาย อันตรายที่เกิดแก่ท่าน ก็มักมาจากตัวท่านที่ขาดความ

เอาใจใส่ต่อเพื่อนบ้านของท่าน ฉะนั้นจงรักษาตัวของท่านโดยการรักษาเพื่อนบ้านของท่านไปด้วย จงเพาะนิสัยให้เป็นคนดูไม่ได้ ในเมื่อเห็นผู้อื่นเขากำลังขาดความช่วยเหลือ จงเตรียมตัวให้พร้อมเพื่อรับใช้ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ ถ้ามีโอกาสจะช่วยใครเมื่อใดแล้วจงรีบช่วยทันที อย่าชักช้าเป็นอันขาด ให้บอกกับตนเองเสมอ ๆ ว่า "เจ้าจงช่วยคนอื่นที่อ่อนแอกว่าเจ้า ที่ยากจนกว่าเจ้า ที่มีโรคมากกว่าเจ้า" นี่เป็นบทปลุกใจให้ช่วยเหลือกันและกันเสมอ

๙. ปลุกให้เป็นคนอดทนเข้มแข็ง ในทางปรัชญาถือว่าโลกนี้เต็มไปด้วยความทุกข์ การเกิดมาอยู่ในโลกนี้ ก็คือการเกิดมาต่อสู้กับความทุกข์นานาประการนั้นเอง จึงมีคำกล่าวไว้ชีวิตคือการต่อสู้ สู้เพื่อให้ได้สิ่งที่ตนปรารถนา เพื่อกำจัดสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา บางครั้งเราชนะ แต่บางคราวเราแพ้อย่างย่อยยับเยินทีเดียว ในการต่อสู้เราจะต้องมีคุณธรรมสำหรับต่อสู้จึงจะเอาตัวรอดได้ ถ้าขาดคุณธรรมแล้วอย่าหวังเลยว่าจะรอดไปจากความเดือดร้อน คุณธรรมสำหรับนักต่อสู้คือความอดทนเข้มแข็งไม่ท้อแท้ต่ออุปสรรคเล็กใหญ่ ไม่ว่ากรณีใด ๆ เราต้อง

ต่อกันจนเป็นปกติเสมอ นิสัยอดทนบ่อยๆ เป็นนิสัยชอบ เป็นนิสัยที่ควรสร้างให้เกิดขึ้นในตนเสมอ ถ้าขาดความอดทนเมื่อใด ความเสียหายก็เกิดขึ้นเมื่อนั้น ในทางพุทธศาสนาอื่น ๆ ก็ดี มีความเห็นร่วมกัน เป็นจุดเดียวกันว่า ความอดทน เป็นกำลังงาน เป็นยาบำรุงกำลังใจ เป็นเกราะป้องกันภัย และเป็นเครื่องประดับที่หาค่าวัดมิได้ ในการฝึกหัดให้เกิดความอดทนนี้ เป็นการทำได้เสมอเพราะมีบทสอบอยู่ทุกวัน ความเปลี่ยนแปลงของดินฟ้าอากาศ โรคภัยไข้เจ็บที่มากระทบร่างกาย คำด่าจากปากของคนใจร้าย ล้วนเป็นบทเรียนบทสอบ ของชีวิตทั้งนั้น ถ้าหากเราชนะได้ ก็เป็นสุข ถ้าเราชนะไม่ได้ก็เป็นทุกข์ ใครบ้างต้องการความทุกข์ ไม่มี ทุกคนต้องการความสุขกันทั้งนั้น เมื่อต้องการความสุขก็ต้องหัดอดทน ทนต่อสิ่งที่มากระทบกระทั่งทุกชนิด ไม่ว่ากรณีใด ๆ หัดทำตนให้เป็นคนใจเย็น ไม่ยอมให้ความวู่วามเร่าร้อนเกิดขึ้นรบกวนใจเป็นอันขาด คำที่ควรบอกกับตนเองเสมอก็คือ ฉันจะเป็นคนใจเย็น ฉันจะไม่โกรธใคร ฉันจะไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ ฉันจะเป็นตัว

ของฉันในทางดีเสมอ ฉันจะไม่ยอมให้ใครมาทำฉันให้เป็นคนใจง่ายเป็นอันขาด"

นี่คือคาถาวิเศษสำหรับจดจำไว้ และภาวนาอยู่เสมอ ๆ โดยเฉพาะในเวลาที่ต้องต่อสู้กับเหตุการณ์ ต้องบอกตนให้มาก ๆ หน่อย ยาบำรุงกำลังที่พระพุทธองค์ได้ทรงสอนไว้สำหรับคิดมีหลายข้อเช่น

จงชนะความโกรธด้วยความไม่โกรธ

จงชนะความชั่วด้วยความดี

จงชนะความใจร้อนด้วยความใจเย็น

จงชนะคนพูดพล่ามด้วยการพูดแต่น้อย และจริงเสมอ

อีกประการหนึ่งทรงสอนว่า "ถ้ามีโจรใจร้ายมาตัดขาของเธอ ด้วยเลื่อยอันคมกล้า จนกระทั่งเนื้อขาดเนื้อขาด จดกระดูก ถ้าเธอมีใจเจ็บแค้นต่อเขาผู้มาทำเช่นนั้น เธอไม่ทำตามคำสั่งสอนของตถาคต"

อีกบทหนึ่งว่า "ถ้าเขาดีกว่า ทำดีกว่าเขาดี ถ้าเขาดีกว่าดีกว่าเขาฆ่า ถ้าเขาฆ่าก็ดีเหมือนกัน เพราะบางคนยังฆ่าตนเองได้ เขาช่วยฆ่าให้เป็นการดีแล้ว"

ความอดทนทำให้เขามีนิสัยเยือกเย็นสุขุม เห็นความจริงปรากฏแจ่มแจ้ง สามารถเอาชนะได้ทุกอย่าง จึงควรที่ท่านจะต้องฝึกหัดอดทนและข่มแข็งไว้เสมอ อย่าแสดงอาการอ่อนแอให้ปรากฏออกมาเป็นอันขาด

๕. ปลูกใจให้เป็นคนเสียสละเพื่อส่วนรวม เราทุกคนเกิดมาจากคุณพ่อคุณแม่ ท่านทั้งสองมีความรักในเราและได้เสียสละทุกอย่างเพื่อเรา น้ำใจของผู้ที่เป็นพ่อแม่เป็นน้ำใจของความเสียสละ เราได้ความรู้อันเป็นเครื่องมือประกอบการทำมาหากินเพราะอาศัยครูบาอาจารย์ ครูบาอาจารย์มีน้ำใจเต็มไปด้วยความเสียสละเราจึงได้รับความรู้ความฉลาด เราชาวพุทธเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา พุทธศาสนาเกิดขึ้นในโลกก็เพราะความเสียสละของเจ้าชายโคตมะสิทธัตถะ ซึ่งต่อมาได้เป็นพระพุทธเจ้า การเสียสละของพระองค์เป็นความเสียสละอันยิ่งใหญ่ ไม่มีการเสียสละของใครในโลกนี้จะเท่าเทียม ประเทศของเราถูกเพื่อนบ้านมารุกรานหลายครั้งในสมัยก่อน บางคราวเราสู้ได้ บางคราวเราตกเป็นเมืองขึ้นเขา แต่ผลที่สุดเราก็รอดปลอดภัยมาได้เพราะการเสียสละของวีรชนคนไทยใน

อดีต เขาได้เสียสละเลือดเนื้อเพื่อราชพลี รักษาแผ่นดินทองผืนนี้ให้เราได้อาศัยทำมาหากินกันต่อมา น่าขอบพระคุณท่านเหล่านั้นเหลือเกินที่มีส่วนช่วยให้เราเป็นอยู่ได้โดยไม่ลำบาก โรงเรียนโรงพยาบาลบ่อน้ำสาธารณะ ตลอดถึงสิ่งอื่น ๆ อันเป็นประโยชน์ส่วนรวมเกิดขึ้น เพราะการเสียสละ ของแต่ละบุคคลทั้งสิ้น ถ้าหากเราต้องหลับตานึกกันดูว่าในโลกนี้ถ้าขาดการเสียสละต่อกันเสียแล้ว บุตรธิดาจะมิได้รับการอนุเคราะห์จากบิดามารดา ศิษย์จะมิได้รับความรู้จากครูอาจารย์ เพื่อนไม่มีความเสียสละต่อเพื่อนกัน ความเห็นแก่ตัวจะปกคลุมโลก ต่างคนต่างก็จะอยู่กันตามชอบใจ ความเห็นอกเห็นใจแก่กันก็ไม่มี ความกาหลวุ่นวายก็จะปกคลุมโลก อา มันเป็นภาพที่น่าสยดสยองเสียจริง ๆ

คนเราอยู่คนเดียวไม่ได้ ต้องอยู่กันเป็นหมู่ อาศัยกันช่วยเหลือกัน การเป็นอยู่จึงจะเป็นปกติสุขได้ จึงสมควรที่จะฝึกฝนคนให้เป็นคนรู้จักเสียสละต่อกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน คนที่มั่งมีก็คิดเห็นอกเห็นใจคนยากจน คนที่แข็งแรงก็เห็นใจคนอ่อนแอ คนฉลาดก็เห็นใจคนที่โง่กว่าตน นายจ้างไม่เอา

เปรียบลูกจ้าง แต่นึกว่าเราเป็นนายจ้างอยู่ได้ก็เพราะลูกจ้าง ถ้าไม่มีลูกจ้างเราก็หมดความเป็นนาย ทรัพย์สมบัติที่เรามี เราหามาได้นั้นเป็นแรงงานเป็นหยดเหงื่อของลูกจ้างโดยแท้ จึงควรจะสงสารเขา ให้ค่าจ้างแก่เขาตามสมควรแก่แรงงาน เขาจะได้มีกำลังใจทำงานให้ยิ่งขึ้น ถ้านายจ้างรักลูกจ้าง ๆ ก็รักตอบเป็นธรรมดา ถ้านายจ้างเอาเปรียบลูกจ้าง ลูกจ้างก็คิดจะเอาเปรียบนายจ้างบ้าง ผลก็คือความแตกร้าวระหว่างผู้จ้างกับลูกจ้าง การพักงานก็เกิดขึ้น เพราะนายจ้างส่วนมากยังเอาเปรียบลูกจ้างอยู่ ฝ่ายลูกจ้างก็เหมือนกัน ควรมีใจเป็นธรรม คิดรู้คุณของนายจ้างบ้าง เพราะเขามีงานให้เราทำ ควรจะทำงานด้วยความเต็มใจ มีน้ำใจเสียสละต่อนายจ้างผู้เลี้ยงตน ไม่คิดเอารัดเอาเปรียบ ไม่แกล้งถ่วงให้งานช้า ไม่แกล้งทำให้เครื่องยนต์กลไกเสีย แต่นึกว่างานนั้นเป็นของตนเองทุกคน งานเราได้อาศัยเลี้ยงชีพ งานหมดเราก็จะอดตาย การทำงานให้ยืดยาวออกไปก็คือทำให้ชีวิตของตนยาวยืนไปด้วย ถ้าคิดอย่างนี้ความเห็นใจก็เกิดขึ้นจากความนึกคิดในทางที่ชอบ เป็นการช่วยให้ประโยชน์สมบูรณ์เรียบร้อย

คนเราควรหาทางเปลื้องหนี้สังคมเสียบ้าง เพราะเรามีส่วนเป็นหนี้แก่ทุกสิ่งที่มีส่วนช่วยเหลือเจือจุนเรา เราไม่มีทางใดที่จะปฏิเสธว่า คนนั้น สถานที่นั้นไม่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของฉัน ทุกสิ่งที่ส่วนเกี่ยวกันทั้งนั้น สิ่งนั้น ๆ จึงเป็นเจ้าหนี้ของเรา และเราตกเป็นลูกหนี้โดยไม่รู้สึกตัว จึงควรหาทางตอบแทนหนี้สินนั้นเสียบ้าง เช่นอย่างว่าท่านมีนาอยู่ในตำบลหนึ่ง ๔,๐๐๐ ไร่ และคนในตำบลนั้นเป็นผู้ทำนาของท่าน โดยวิธีเช่าแบ่งข้าวให้กันในฤดูเก็บเกี่ยว ท่านเจ้าของนาสบายมากไม่ต้องตากแดดตากฝน ไม่ต้องไปทนร้อนหนาว อยู่กับบ้านก็มีข้าวมาหาเป็นแถว ๆ ข้าวนั้นมาจากชาวนาเหล่านั้น ท่านมีความสะดวกเพราะเขา ถ้าท่านจะตอบแทนเขาบ้าง ก็ควรที่จะไปช่วยบำรุงความสุขแก่พวกชาวนา เช่นช่วยสร้างโรงเรียนให้เด็ก ๆ ลูก ๆ หลาน ๆ ของพวกนั้นได้รับการศึกษาเล่าเรียน ช่วยสร้างสุขศาลาให้พวกเขาเหล่านั้นได้อาศัยกันในเวลาเจ็บไข้ได้ป่วย การทำอย่างนี้เป็นทางช่วยกันได้อย่างดี ประโยชน์ส่วนตนก็ไม่เสีย ประโยชน์ส่วนรวมก็ไม่ขาด เป็นการทำชีวิตให้สมบูรณ์ ในเรื่องเช่นนี้เราต้องหัด

คิดเสมอ ๆ ว่า "ฉันมิได้อยู่คนเดียว ฉันต้องอาศัยคนอื่น ๆ เป็นอยู่ ฉันต้องช่วยเขาบ้าง ประโยชน์ของเขากับของฉันร่วมกัน ฉันจึงต้องรักษาเขาเพื่อให้เขาช่วยรักษาฉัน ฉันเขาคือส่วนรวม ส่วนรวมใหญ่กว่าส่วนของฉัน ส่วนรวมเกิดเพราะแบ่งส่วนจากฉัน ฉันจึงควรเต็มใจแบ่งส่วนจากฉันเพื่อส่วนรวมเสมอ ถึงแม้ฉันจะขาดไปบ้าง แต่ขออย่าให้ส่วนรวมขาดไปเลย" นี่คือบทปลุกใจในส่วนนี้

๖ ปลุกให้เป็นคนชนะในทางที่ถูก ในโลกนี้มีทั้งธรรมะและอธรรม ธรรมะเป็นส่วนดี อธรรมเป็นส่วนชั่ว ตามปกติคนเราย่อมเข้าข้างธรรมะและเกลียดหน่ายจากอธรรม การต่อสู้ทุกวิถีทางก็เพื่อดำรงไว้ซึ่งธรรมะ และทำลายอธรรมให้หมดไป ตราบใดที่ชาวโลกยังมิได้มีใจเป็นธรรมะอย่างแท้จริงแล้ว การต่อสู้ระหว่างธรรมะกับอธรรมยังต้องมีอยู่เสมอ ทุกคนชอบความชนะ ไม่มีใครชอบความแพ้ แต่ความชนะที่ไม่เป็นธรรมมิใช่ความชนะที่ถาวร ความชนะที่เป็นธรรมเท่านั้นเป็นความชนะที่แท้จริง ในสงครามที่ผ่านมาให้บทเรียนแก่ชาวโลกว่า

ฝ่ายอธรรม ชนะในตอนแรก ๆ แต่ผลที่สุดก็ต้องพ่ายแพ้แก่ฝ่ายธรรมเสมอ การกระทำในชีวิตของแต่ละบุคคลก็เป็นเช่นเดียวกัน ถ้าเป็นการกระทำที่ไม่เป็นธรรมแล้ว ไม่เท่าใดก็ต้องพ่ายแพ้อีก นี่เป็นหลักความจริง เป็นหลักที่เที่ยงตรง ไม่มีใครจะมากลับให้เป็นไม่จริงไปได้เลย เพราะชาวโลกมิได้ศึกษาให้เข้าใจในหลักเหล่านี้ จึงเกิดการต่อสู้ในทางผิด ๆ เสมอ ผลที่สุดตัวเขาเองก็ต้องเดือดร้อนอันเกิดมาจากความผิดอันนั้น ชาวโลกที่เป็นนักสู้ควรทำใจให้เป็นนักกีฬาบ้าง รู้ว่าอันใดควรสู้อันใดไม่ควรสู้ ถ้าเห็นว่าตนเป็นฝ่ายถูกควรสู้ ถ้าเห็นว่าตนเป็นฝ่ายผิดก็ยอมแพ้เสียดีกว่า การยอมแพ้ก็คือความชนะนั่นเอง คือชนะตนเองโดยไม่ปล่อยใจให้ตกไปสู่ความหลงผิด แต่คนเราส่วนมากขาดความคิดที่แยบคาย มักเป็นคนเข้าข้างตัว เห็นว่าตนเป็นฝ่ายถูกเสมอ เมื่อเห็นว่าตนถูกทั้ง ๆ ที่ตนผิด ความถูกแท้จะปรากฏแก่ใจเขาได้อย่างไร เขาจึงดันดื้อไปในทางที่ผิด จนกระทั่งหมดเนื้อหมดตัว ก็มีอยู่มิใช่น้อย น่าสงสารคนประเภทนี้มาก เราจึงควรถือหลักไว้ในใจก่อนว่า "เราเองแหละเป็นผู้ผิด" อย่านึกว่าตนเป็นคนถูก เพราะถ้า

คิดว่าตนผิด ความจริงจะปรากฏแก่ใจ ทางแก้ไขให้ดีขึ้นก็อาจมีได้หลายวิธี จึงควรถือเป็นบทเรียนไว้ว่า อย่าถือว่าตนถูกเสมอไป เราอาจจะเป็นคนผิดเมื่อใดก็ได้ ควรเตือนตนเอง ในทางที่จะทำตนให้เป็นคนก้าวไปในทางถูกทางชอบเสมอ อย่าคิดไปเอาชนะคะคานกับใคร ๆ เลย จงทำตนให้เป็นคนสงบ อย่าแส่หาเรื่อง คนโบราณเขาสอนไว้ว่า "อย่าแกว่งเท้าหาเสี้ยน" คืออย่าไปหาเรื่องยุ่งกับใคร ๆ นั่นเอง จงทำตนให้เป็นคนชนะด้วยความดี และอย่าชนะในทางผิดเลย เพราะการชนะในทางที่ผิดก็คือการพ่ายแพ้นั่นเอง

๗. ปลุกใจให้เป็นคนมีนิสัยรอบคอบ ใคร่ครวญก่อนแล้วจึงทำประเสริฐกว่า เพราะถ้าทำลงไปด้วยความประมาทแล้วจะทำคืนอีกไม่ได้ นี่เป็นคำควรฟังจากพุทธธรรมที่เราได้ศึกษา นิสัยคนบางคนเป็นคนมักง่าย ทำอะไรไม่ใคร่ครวญให้รอบคอบ ทำไปแต่เพียงพอให้จบไปเท่านั้น แต่ผลที่เกิดขึ้นเป็นความไม่สบาย เพราะความสะเพร่านั้น ในทางธรรมจึงสอนคนให้คิดนึกให้ดีก่อนในเมื่อจะทำ ไม่ว่าในด้านกาย วาจา หรือแม้ใจคิด จุดมุ่งหมายก็เพื่อมิให้เกิดความเสีย

หายขึ้นนั่นเอง ทุกคนมีได้ชอบความผิด ความเสีย แต่ว่าประมาทไปก็เกิดความผิดได้เสมอ ฉะนั้นไม่ว่าจะทำอะไรจงระวังไว้ก่อนเสมอ ในทางปฏิบัติ พระพุทธเจ้าทรงสอนให้รู้สึกตัวก่อนเสมอ เช่นให้รู้สึกตัวก่อนทำ ก่อนพูด ก่อนคิด เพื่อป้องกันความพลาดอันเกิดจากการกระทำนั้นเอง เรื่องนี้ต้องอาศัยการฝึกหัดอบรมอยู่เสมอ อย่าเป็นคนใจร้อนทำอะไรโดยปราศจากการตรวจตราให้รอบคอบเสียก่อน ถ้ายังไม่แน่ใจว่าจะถูกต้องเรียบร้อย ก็อย่าปล่อยออกไปเป็นอันขาด ความประณีตเรียบร้อยเป็นผลของงาน ที่ผู้สมบูรณ์ด้วยสติได้กระทำแล้ว อย่าทำงานด้วยอารมณ์ขุ่น เพราะความขุ่นทำให้ปัญญาทึบ มองความจริงไม่เห็น ความเสียก็เกิดขึ้นได้ง่าย บางทีผู้ทำงานมีความเผลอเรอ จากความรอบคอบนิดเดียวเท่านั้นต้องได้รับความเสียหายเป็นการใหญ่ บางทีก่อผลเดือดร้อนให้แก่ส่วนรวมด้วย

คนที่ละเอียดละออ เขารู้จักใช้ตาให้ดูอย่างถ้วน ใช้หูให้ฟังอย่างถูกต้อง ใช้จมูกให้รับกลิ่นที่แน่นอน ลิ้นก็บอกให้

ตรงเผงว่ารสเป็นอย่างไร อย่าปล่อยให้สิ่งใดที่ผ่านทางประสาทห้า ผ่านไปโดยปราศจากพินิจเป็นอันขาด

เรามีประสาทไว้สำหรับ เมื่อจะรู้ก็ให้รู้อย่างถูกทาง อย่าให้เป็นการรู้อย่างผิด ๆ เป็นอันขาด เพราะความรู้ผิดสร้างความเข้าใจผิด ความเข้าใจผิดก่อให้เกิดอะไรอีกหลายประการอันเป็นเครื่องทุกข์ทั้งนั้น เขาจึงกล่าวไว้ว่า "จงดูให้เห็นจริง จงฟังให้ได้ยิน" อย่าดูแต่เพียงผาด ๆ เผิน ๆ เป็นอันขาด นี่เป็นหลักที่ควรสร้างให้เกิดแก่ใจตนอีกประการหนึ่ง

การเพาะนิสัยชอบ การปลุกตนเองให้เป็นคนมีความคิดและการกระทำที่ดีงาม เป็นแนวทางของการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่งในทางศาสนาพุทธ จึงขอให้ท่านผู้สนใจในการปรับปรุงตนเอง จงพยายามเตือนตน ปลุกตนในทางดีงามเสมอ ๆ เถิด เพื่อให้เกิดความสะอาด สงบ สว่าง ในทางใจสมความปรารถนา.

□

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ จิตรวัฒนา เลขที่ 17 ถนนตะนาว พระนคร

นายจิตร นาคไพโรจน์ ผู้พิมพ์โฆษณา 2514

โทร. 816813